

Geschiedenis van Sittard in beeld

Deel 3: de jaren 1877 - 1922

Pagina 424 -617

De geschiedenis van Sittard door de eeuwen heen, aan de hand van 2132 oude en nieuwe foto's, ansichtkaarten, historische afbeeldingen en landkaarten.

1876

De voor de Kulturkampf gevluchte Franciscanen uit Saksen vestigen zich in het uit 1752 daterende kasteel Watersleij en blijven tot 1882.

Figuur 1: Het kasteel-landhuis Watersleij en Duitse paters Franciscanen in 1890

De zusters van de Agnetenberg krijgen toestemming om een toegangsboog onder de Agentenwal tot hun pas aangekochte tuinen buiten de wal aan te leggen. Door deze tuinen liep, als laatste overblijfsel van de vroegere stadsgracht, een sloot, die pas in 1926 gedempt wordt, als het hele terrein geëgaliseerd wordt.

Figuur 2: Tunnel onder de Agentenwal bij klooster Agnetenberg in 1960

1877

's Morgens om 9.00 uur vindt een grote aardbeving in ons gebied plaats.

Twee nieuwe klokken voor de grote kerk (1010 kg en 520 kg) worden afgeleverd.

Het marktplein wordt opnieuw bestraat, daarbij vindt men de fundamenteën van het oude stadhuis

terug. De keldergewelven blijken ingevallen en volgestort met puin.

In de huidige bestrating van het marktplein is de enorme omvang en plaats van het oude gemeentehuis aangegeven.

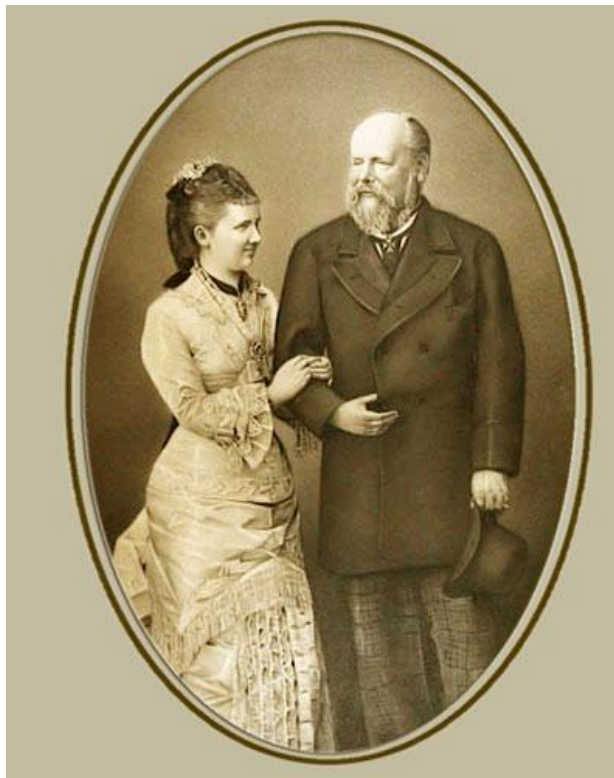

Figuur 3: Luchtfoto van de Markt uit 2017 met de contouren van het oude stadhuis

1879

Feest in de stad vanwege het tweede huwelijk van koning Willem III met prinses Emma von Waldeck-Pyrmont. Hij had de grootvader van Emma kunnen zijn. Zij was 20 jaar en hij 61 jaar toen ze trouwden. Emma moest de Oranjedynastie voor uitsterven behoeden, omdat de drie zonen uit een eerder huwelijk van Willem III ziek of overleden waren (Maurits overleed in 1850, Willem in 1879 en Alexander in 1884). Willem sprak geen Duits en tot zijn dood sprak Emma Frans met hem, dat ook in Nederland de hoftaal was.

Emma kreeg één dochter, Wilhelmina, op 31 augustus 1880.

Figuur 4: Huwelijk van de 20 jarige Emma met de 61 jarige koning Willem III

1880

De kerk van O.L. Vrouw van het H. Hart aan de Oude Markt, een schepping van architect Kayser, wordt ingewijd door bisschop Paredis.

Figuur 5: Mariakerk (latere Basiliek) vanuit de toren van de St. Petruskerk in 1880

Na deze plechtigheid werd het gekroonde Mariabeeld, vanuit het klooster Ursulinen, boven het hoofdaltaar geplaatst.

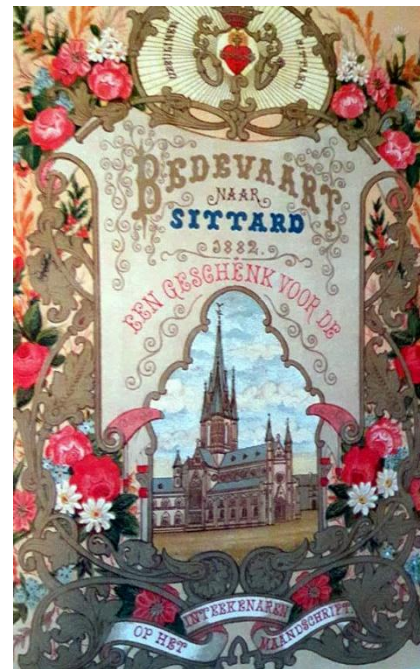

Figuur 6: Gekroonde Mariabeeld boven het altaar van de Basiliek in 2003

Hiermee begon de periode van een onophoudelijke stroom van processies van bedevaartgangers, die het hele jaar door naar Sittard kwamen. Het aantal hotels in Sittard groeide hierdoor explosief, zoals Hotel Kloosterplein.

Figuur 8: Hotel Kloosterplein in 1880

Figuur 7: Aandenken aan een bedevaart naar Sittard 1882

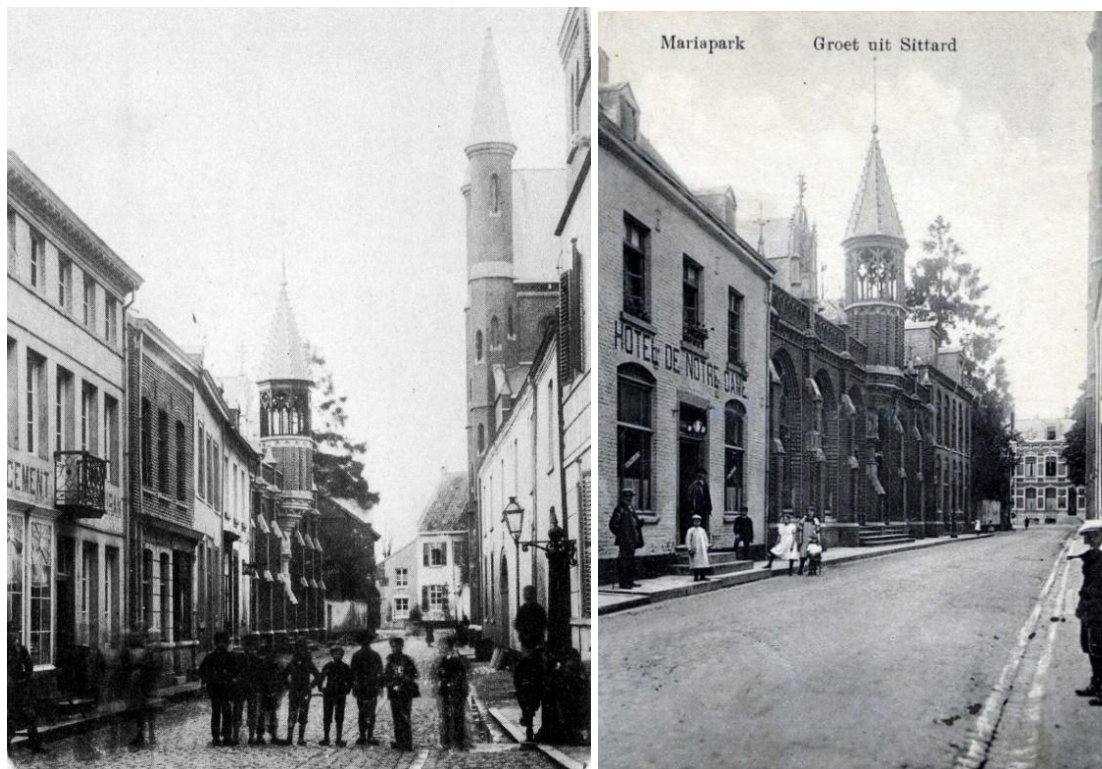
Nog enkele voorbeelden van hotels in Sittard:

Figuur 9: Hotel Schörgers-Limpens in 1889 op de Markt – Hotel Cörver en hotel de Hollande in 1900 hoek Markt-Putstraat

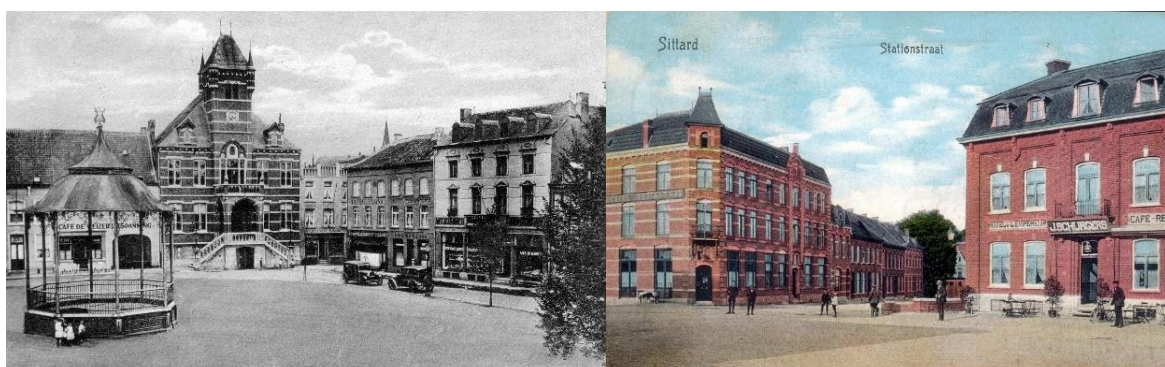
Figuur 10: Hotel de Limbourg en hotel Schols in 1904 hoek Oude Markt – Hotel Germania in 1925 hoek Voorstad-Rijksweg

Figuur 11: Logement Oude Markt in 1890 – Hotel de Notre Dame in 1918 op de Oude Markt

Figuur 12: Hotel de Zwaan in 1900 Brandstraat – Hotel de la Station in 1905 Stationsstraat

Figuur 13: Hotel Sampers en hotel Juliana in 1920 - Oranjehotel en hotel l' Empereur (later hotel Modern) Stationsstraat

Hotel Bondscafé
Restaurant - Vergunning
"Taverne-Victoria"
Joe Mainiz
Kruispunt - Sittard
Telefoon 61

Figuur 14: Hotel de la Poste in 1910 Limbrichterstraat – Hotel Taverne-Victoria in 1929 hoek Rijksweg-Steenweg

1881

Voor de eerste keer vindt op donderdagen een opnieuw in het leven geroepen veemarkt plaats, die voortaan wekelijkse gehouden wordt.

Marktprijs van Sittard.				
Donderdag, den 27 December 1866.				
Tarwe	kwart mud	f	3,02	— 3,06
Rogge	" "	"	1,84	— 1,88
Boekweit	17 "	"	1,30	— 1,34
Haver	" "	"	0,98	— 1,02
Gerst	94 kilo	"	00,00	— 00,00
Aardapp.	" "	"	0,90	— 0,96
Boter	1 "	"	0,80	— 0,84
Eijeren de 26	" "	"	0,90	— 0,90

Per telegraaf.				
Marktprijs van Maastricht.				
Zaterdag, den 29 December 1866.				
Tarwe	19,8 pd.	f	3,10	— 3,14
Rogge	18,8 "	"	1,89	— 1,93
Gerst	94 "	"	11,34	— 11,81
Haver	12 "	"	1,02	— 1,06
Boekweit	17 "	"	0,00	— 0,00
Aardapp.	68 "	"	3,37	— 3,70
Boter	1 "	"	1,12	— 1,20

Figuur 15: Marktdag in 1894 (groente en granen aan de westkant) en marktprijzen in 1866

Figuur 16: Marktdag in 1892 (varkens en pluimvee aan de oostkant)

De carnavalsvereniging de 'Marotte' wordt opgericht in een café in de Helstraat. Al in 1483 wordt in de kronieken carnavalsfeesten in Sittard gemeld. Het Sittards carnaval heeft een heel specifieke vorm: het '*laammake*' (hieraan dankt de Sittardenaar ook zijn bijnaam van '*laammaeker*'). Gemaskerde mannen en vrouwen, '*hoeraes*' of '*aw wiever*' genaamd, nemen op straat en cafés voorbijgangers onderhanden met hoge piepstemmen, tot vermaak van de omstanders. Ze spreken halve waarheden over de persoon, doorspekt met onwaarschijnlijkheden, en proberen hem te verleiden tot gepikeerd reageren.

Figuur 17: Rondtrekkende carnavalsvierders op de Markt in 1919

De aw wiever zijn gekleed in grootmoederkostuums, dragen een masker en een kapothoedjes met strikken, bloemen en veren. Ze opereren in groepjes en zijn onherkenbaar door de vervormde stem en het masker. Een mannelijke bekende proberen ze te verleiden met vriendelijke strelende aanhalingen en vervolgens gaan ze vrijmoedig en luidruchtig kakelend met hoge kopstemmetjes in fantastisch verzonnen verhalen, met halve waarheden, tot de aanval. Ze leveren luid kritiek op het privéleven van het slachtoffer en fluisteren hem wijze raadgevingen in het oor.

Figuur 18: Aw wiever met carnaval

De mannelijke hoeraes zijn gekleed in de meest bizarre en onooglijke uitrusting, onherkenbaar achter een afzichtelijk masker. Ze zijn gewapend met een opgeblazen varkensblaas, waarmee ze voorbijgangers een klap verkopen. Ook zij trekken in groepjes door de straten en cafés. Over de schouder dragen ze een zak met sinaasappelen (*appelesiene* in het dialect), die ze te grabbel gooien onder de kinderen met de roep 'appelesiene-nonnevotte-böl'.

Figuur 19: Hoeraes met opgeblazen varkensblaas aan een stok op de Markt in 1935

Als er met de varkensblaas geslagen wordt, stuiven de kinderen uiteen.

Figuur 20: Bang voor de varkensblaas

In de Kollenberg wordt, halverwege de weg naar de St. Rosakapel, de 'Hof van Olijven' ('Leveetehööfke') gebouwd. Dit is een grot, die houten beelden bevat van de biddende Christus, drie slapende apostelen en een engel. De dorens van de doornboom in de Hof werden in Sittard gebruikt als remedie tegen tandpijn. In 1948 werden de houten beelden vervangen door stenen exemplaren.

Figuur 21: De 'Hof van Olijven' ('Leveetehööfke') in de Kollenberg in 1910

Het Armenbestuur verkoopt het klooster Agnetenberg voor 25.000 gulden aan de zusters van Liefde.

1882

Franse 'Priesters van het Heilige Hart' nemen hun intrek op kasteel Watersleij en gaan het klooster Leijenbroek bouwen nabij de hoeve Damoiseaux (hij verplaatste zijn boerderij naar de nabij gelegen 17^e -eeuwse gesloten hoeve Bergerhof, huidige Casino). Zij verlieten hun klooster in St. Quentin vanwege het anti-kerkelijke politieke klimaat in Frankrijk.

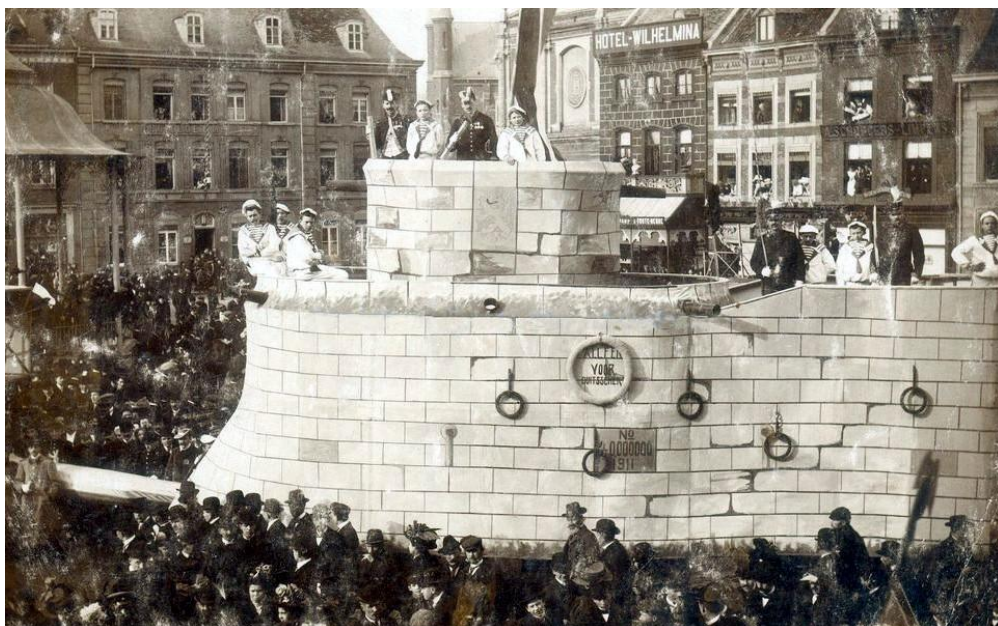
Figuur 22: De voormalige Bergerhof, later Casino, 17e-eeuwse gesloten hoeve in Maaslandse stijl

De Franse priesters starten, dicht bij de Duitse grens, met een missieschool, omdat in Duistland de priesteropleidingen in moeilijkheden geraakt waren ten gevolge van maatregelen tegen de katholieke kerk, uitgevaardigd tijdens de 'Kulturkampf' van Bismarck (Pruisen was protestants).

Voor de eerste keer trekt een carnavalsoptocht door Sittard. Na de eerste wereldoorlog werd dit een jaarlijks terugkerend gebeuren. Het sluitstuk van de optocht vormt de prinsenwagen.

Figuur 23: Prinsenwagen van de Marotte in 1901

Figuur 24: Prinsenwagen in 1911 op de Markt

De carnavalsoptocht wordt voorafgegaan door twee 'bielemenkes'. Oorspronkelijk waren dit zogenaamde 'sappeurs' in de vroegere legers, die met hun bijlen eventuele hindernissen uit de weg

moesten ruimen. In de folklore van de schutterijen en het carnaval dragen deze bielemannen een zware baard, een leren voorschoot en een bijl met lange steel.

Figuur 25: Bieleman aan begin carnavalsoptocht 1955 in de Voorstad

De optocht wordt afgesloten door de prinsenwagen.

Figuur 26: Prinsenwagen uit 1922, geïnspireerd door Egypte

1883

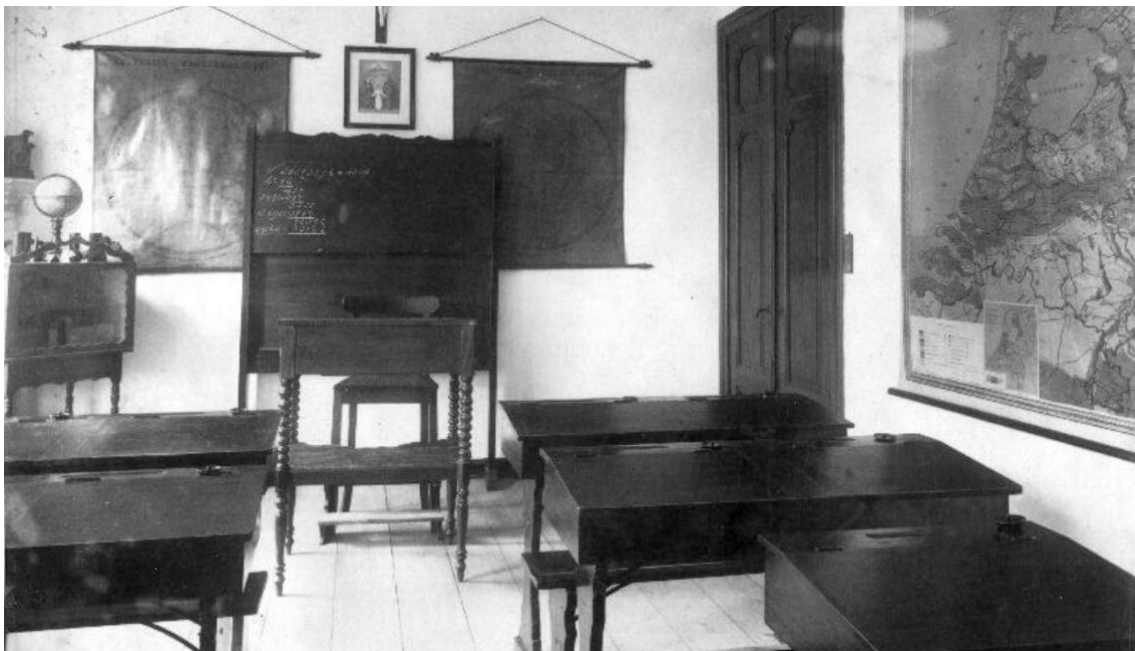
Velen maken een zondagse wandeling naar de Ophovenermolen, zoals de familie van de Sittardse schrijver Felix Rutten.

Figuur 27: Sittardse schrijver Felix Rutten op de arm van zijn moeder bij de Ophovenermolen (het molenrad is nog van hout en in 1908 vervangen door een ijzeren waterrad)

De zuster Ursulinen beginnen een Normaalschool (opleiding tot onderwijzeres). In 1896 wordt deze door het ministerie van onderwijs erkend als Katholieke Kweekschool.

In 1939 wordt deze kweekschool weer opgeheven door de Ursulinen vanwege het geringe aantal interne studenten voor de opleiding tot onderwijzeres.

Figuur 28: Aardrijkskundelokaal van de Normaalschool in 1895

De broederschap van Onze Lieve Vrouw van het H. Hart wordt verheven tot aartsbroederschap en de Mariakerk wordt tot Basilica Minor verheven. Het aantal ingeschreven leden van de Broederschap was gestegen tot 9.270.000, toen ze het 25-jarig bestaan van de Broederschap herdachten. Op de hoek Voorstad-Rijksweg wordt de straat versierd bij het 25-jarig Jubelfeest van de Broederschap van Onze Lieve Vrouw van het Heilig Hart in Sittard.

Figuur 29: Viering 25-jarig Jubelfeest van de broederschap OLV van het Heilig Hart in 1893

Figuur 30: Interieur van de Basiliek in 2001

In de kerk getuigen vele votiefspreuken langs alle wanden in de zijbeuken van een onwankelbaar vertrouwen en dankbaarheid voor de Lieve Vrouw.

Figuur 31: Links enkele van de ingemetselde votiefspreuken in de Basiliek in 2001

1885

Het eerste station wordt verbouwd met nieuwe wachtkamers 1^e, 2^e en 3^e klasse met vestibule.

Figuur 32: Station uit 1885

Op de Brandstraat 13 wordt een winkel in vossenbont 'Silbernberg op de Brandj' geopend. In deze tijd was het dragen van een vos, inclusief kop en poten, op de schouders van een dame heel populair.

De firma Silberberg heeft in 1885 al telefoon, met nummer 78.

Nog vlugger dan de „UIVER”
 Wisten alle DAMES dat wij het GOEDKOOPSTE en de GROOTSTE sorteering hadden in PELTERIJEN. Wij hebben weer een groote sorteering nieuwe VELLEN en KRAGEN aangekocht.
Echte Vossen vanaf 5,50
Schaalkragen
 in de moderste tinten vanaf 2,95
Colkragen
 in alle kleuren vanaf 1,39
 Verder groote sorteering Zilvervossen, opossum kragen, Marter opossum en skungs kragen.
 Voor moeder hebben wij een
Pracht groote kraag vanaf 4,95
 Er is maar een „op bij SILBERBERG” op de „BD VDT”, daar moet je gaan, daar hebben ze de groote sorteering en zijn het goedkoopste.
 Komt eens kijken, U slaagt zeker bij ons.

Fa. H. Silberberg Sittard
 Opgericht 1885 BRANDSTRAAT 13 Teleph. 78

Figuur 33: Advertentie bontwinkel Silberberg op de Brandj

Figuur 34: Links mijn opa en oma, die een nerts draagt – de dame rechts draagt een vos, met kop en staart

In de woonhuizen 'op de Brandj' (Brandstraat) worden steeds meer winkels ingericht, zoals een winkel in garens en stoffen op nr. 2 en een juwelier op nr. 3, die hier rond 1850 begonnen is.

Figuur 35: Stoffenwinkel op nr. 2 en juwelier Jan de Wever op nr. 3

Op Brandstraat nr. 4 komt hotel de Zwaan, op nr. 5 de bank 'Geldersche Credietverlening' en er tegenover een sigarenwinkel, een drogisterij en de 'Hollandsche Bank'.

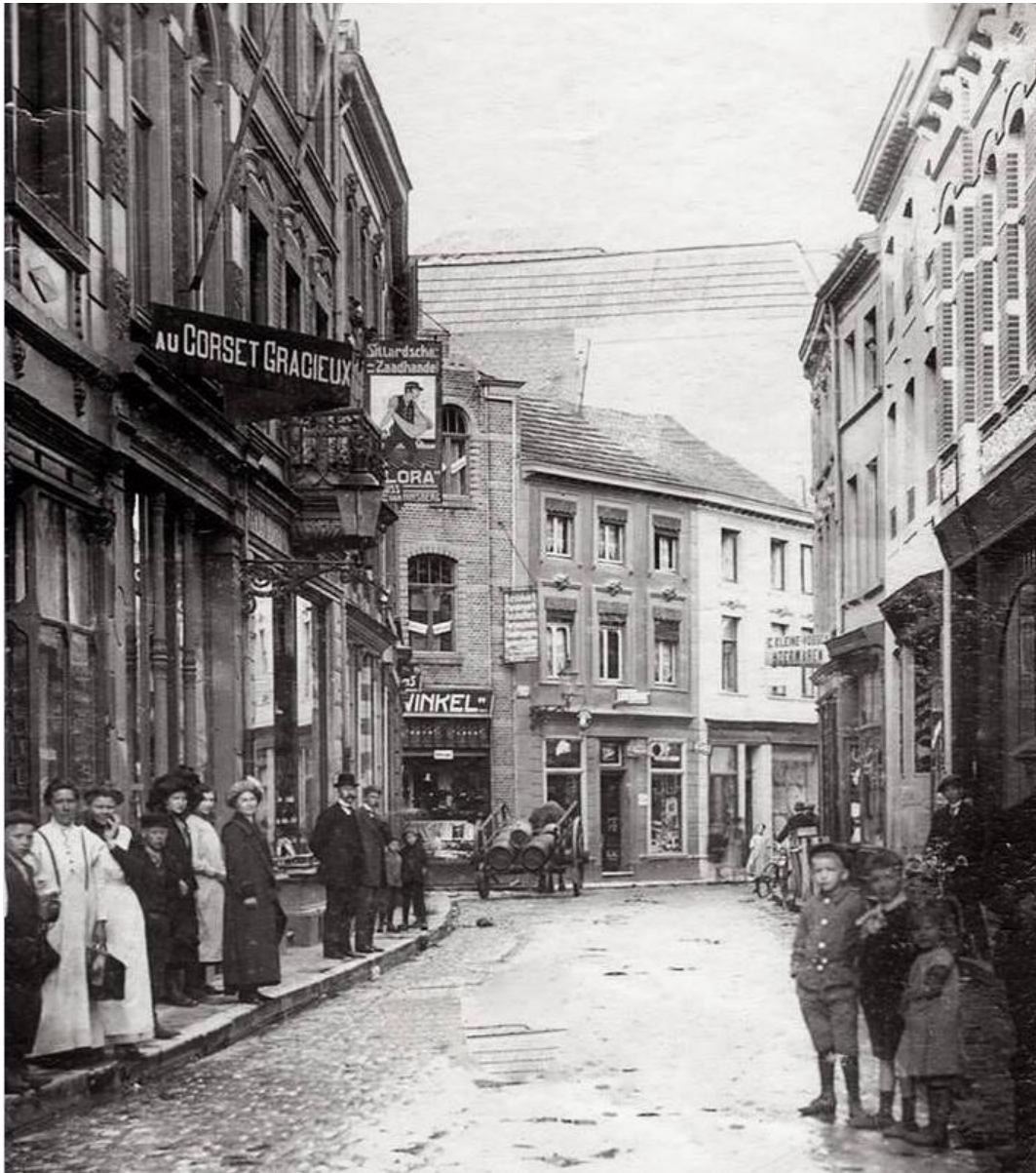

Figuur 36: Brandstraat rond 1930 met steeds meer winkels en banken i.p.v. woonhuizen

Figuur 37: In 1955 is de hele Brandstraat winkelstraat geworden

De Limbrichterstraat ontwikkelt zich al eerder tot winkelstraat.

Figuur 38: Limbrichterstraat is winkelstraat rond 1900, zoals 'au Corset Gracieux', 'Sittardsche Zaadhandel Flora' en 'Goedkoopwinkel', de straat wordt verlicht met gaslampen

1886

Het postkantoor verhuist van de Paardestraat naar de Limbrichterstraat, naar een verbouwde woning van rentenierster juffrouw Maria Theresia Cesarea Delahaye.

1888

Het Aloysiuscollege wordt verder uitgebreid met een tweede verdieping en een zolderruimte voor de slaapzalen op de achtervleugel en linker zijvleugel van het oude Dominicanenklooster, hier wordt ook nog een huiskapel ingericht.

Figuur 39: Huiskapel van het Aloysiuscollege in 1888

Figuur 40: Er was nog geen elektrisch licht en de kapel werd verlicht met petroleumlampen aan de muur

De school bereikte haar grootste omvang in 1890, ongeveer 160 internen en 80 externen. De sfeer tussen beide groepen wordt door Felix Rutten als volgt omschreven: *“De andere jongens op de speelplaats zagen uit de hoogte op je neer. Je mocht ze niet in de weg lopen, je mocht nergens mee praten. De internen waanden zich méér, omdat ze Hollanders waren. Wij externen waren ‘de exters’, de Limburgers, de Sittardsen die je al aan hun tongval als zodanig kon herkennen.”*

Figuur 41: De refter (eetzaal) met stucwerkplafond van het Dominicanenklooster in 1889

1889

Aansluiting van Sittard op de telegraafdienst (Rijkstelegraaf). Langs de hoofdwegen verschijnen telegraafpalen.

Figuur 42: Telegraafpaal voor het Bisschoppelijk College in 1920 (de ijscoman wacht op leerlingen)

Eerste steenlegging van de nieuwbouw van het Jezuïetenklooster in het vroegere Dominicanenklooster aan de Oude Markt.

Figuur 43: Groet uit Sittard in 1889: Pensionaat der Ursulinen, Gymnasium St. Aloysius, enz.

De Franse Priesters van het Heilig Hart verhuizen van huize Watersleij naar hun nieuwe klooster aan de toekomstige Leijenbroekerweg.

Figuur 44: H. Hartklooster, gebouwd in carrévorm, in Leijenbroek in 1889

1890

In Duitsland wordt de gloeikous uitgevonden en brengt ook in Sittard een omwenteling in de gasverlichting teweeg. Het kousje wordt nog steeds in campinggaslampen gebruikt en is gemaakt van katoen, doordrenkt met thoriumzout, die de verbranding van het kousje tegen gaat en stevigheid geeft. Deze kousjes gebruikte ik in mijn lessen op school om proeven met radioactieve straling te doen. Thorium is licht radioactief en kan gevaar opleveren bij inwendige besmetting. Het kousje geeft een mooi helder licht en vermindert het gasverbruik. Ook kon de gaslamp nu ondersteboven gehangen worden aan het plafond en in straatlantaarn, waardoor minder schaduw optreedt. Sinds 2002 is de verkoop van deze thorium-gloeikousjes in Nederland verboden vanwege de radioactiviteit van deze gloeikousjes.

Figuur 45: Gloeikous in de campingwinkel

Carnaval verloopt erg koud en de optocht wordt gehouden in de sneeuw.

Figuur 46: Prinsenwagen op de Markt in de sneeuw, iedereen is warm gekleed in 1890

Wegens de heersende influenza, een nieuwe ziekte die het eerst opduikt in 1889 en afkomstig is uit het Verre Oosten, heft paus Leo XIII het vasten- en onthoudingsgebod op. Op Aswoensdag 1890 begint de veertigdaagse vasten, 250 miljoen katholieken volgen getrouw hun leider.

Op 6 oktober wordt het 350-jarig bestaan van de Sociëteit van Jezus (Jezuïeten) gevierd in Paterskerk (St. Michielskerk) – in 1872 waren de Jezuïeten verbannen uit Pruisen.

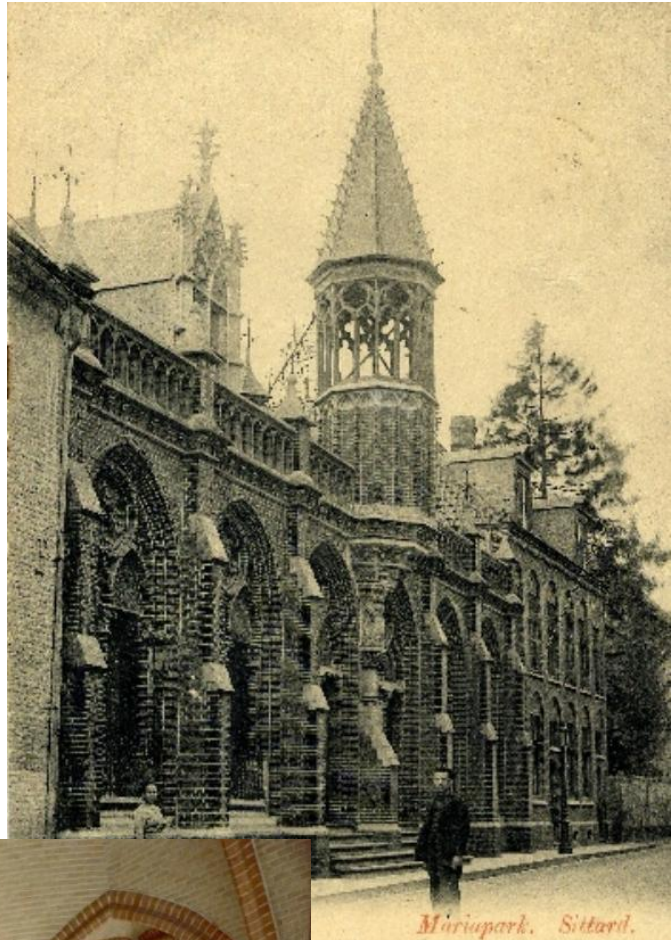
Begin van de sloop van de woning en de meel- en oliemolen van de familie Roufs, aangedreven door een stoommachine, tegenover de Basiliek van O.L. Vrouw van het H. Hart. Op deze plaats komt het Mariapark, dat de vorm krijgt van een kloostergang met kruiswegstaties. Dit zogenaamde Mariapark was bestemd voor de opvang van pelgrims bij grote drukte, aangezien de Basiliek op sommige dagen overspoeld werd door bedevaartgangers.

Figuur 47: Mariapark, tegenover de Basiliek, in 2006

Aan de voorkant heeft het Mariapark een uitgekraagd open torentje en overal is gebruik gemaakt van geglaazuurde bakstenen, die het geheel kleurrijk maakt. Het sierlijke traptorentje getuigt van originaliteit.

Figuur 48: Ingang Mariapark in 1905

In het Mariapark zijn uit witte steen gekapte kruiswegstaties aangebracht.

Figuur 49: Kruiswegstaties in het Mariapark in 2005

Vooraf tijdens de bedevaarten naar het Mariabeeld in de Basiliek in het begin van 20^e eeuw werd het Mariapark gebruikt.

Figuur 50: Een groep bedevaartgangers uit Noord-Brabant in het Mariapark in 1909

Figuur 51: Bedevaartgangers lopen in processie, met de koffers in de hand, van het station naar de Markt (in de Voorstad in 1928)

Het venster boven de ingang van de St. Michielskerk wordt dichtgemetseld en voorzien van het Jezuïetensymbool.

Figuur 52: Dichtgemetseld venster boven de ingang van de St. Michielskerk

De Jezuïeten verwijderen het koorsluitstuk uit de kerk en verkopen het koorgestoelte van de Dominicanen, voor 2600 francs, naar Engeland. Ook de schilderijen tussen de vensters, met voorstellingen van Dominicaanse heiligen, worden verkocht. Twee heiligenbeelden, die op naast het altaar stonden, verdwijnen naar het Dominicanenklooster in Huissen.

Figuur 53: Alleen de rugleuning van de Dominicaanse koorbanken zijn nog aanwezig in de St. Michielskerk

Het schilderij van St. Dominicus boven het altaar wordt door de Jezuïeten vervangen door een beeld van St. Michael, die de draak verslaat. Het wapen van de Predikherenorde boven de helse draak wordt vervangen door het embleem van de Jezuïeten. In 1890 bestond nog geen elektrisch licht, de kerk werd verlicht met kleine petroleumlampen in het midden van kerkbanken.

Figuur 54: Het schilderij boven het altaar en de Dominicaanse heiligenbeelden zijn verkocht door de Jezuïeten en vervangen door een beeld van St. Michael, die de draak verslaat

De missieschool voor priesterstudenten van de Priesters van het Heilige Hart verhuist van Watersleij naar het nieuwe klooster aan de Leijenbroekerweg in Leijenbroek (in 1921 waren er 12 leraren en 154 studenten).

In de Plakstraat wordt een lagere meisjesschool geopend door de zusters van de Agnetenberg, die ook nog twee bewaarscholen en een kloosterinternaat beheerden.

Figuur 55: Links de lagere meisjesschool van de zusters van de Agnetenberg

Plaatsing neogotische knielstoelen in de St. Petruskerk.

Figuur 56: Elektrisch licht bestond nog niet in 1890, de kerk werd verlicht met kaarsen en gaslampen

Koning Willem III overlijdt, hij was oud genoeg om Emma's vader of zelfs haar grootvader te zijn. Bij hun verloofsfeest op 29 september 1878 in Bad Arolsen was Emma twintig en Willem eenenzestig jaar oud. Eerder was de koning getrouwd met zijn volle nicht Sophie van Württemberg, die in 1877 was overleden. Hun huwelijk was slecht en zij leefden sinds eind 1855 gescheiden van tafel en bed. Ook de drie zoons uit dit huwelijk waren ondertussen overleden. Willem III was daarom genoodzaakt om voor een tweede maal in het huwelijk te treden, om zo de Oranje-dynastie voor uitsterven te behoeden. Hij wordt later opgevolgd door koningin Wilhelmina, maar zij is nog te jong (10 jaar) om te gaan regeren. Koningin Emma neemt dan als regentes tot 1898 het Koninklijk gezag waar voor haar dochter, die dan 18 jaar wordt.

*Figuur 57: (Links) Koning Willem III (61) en Emma (20) bij hun verloofsfeest in 1878
(Rechts) Koningin –regentes Emma met prinses Wilhelmina in rouwklleding na overlijden koning Willem III*

Het laatste kwartaal van de negentiende eeuw staat in teken van een crisis die tussen 1878 en 1895 ook in Limburg hard toeslaat. Europa wordt door de komst van de stoomzeevaart overspoeld door enorme hoeveelheden graan vanuit de Verenigde Staten, Rusland en Argentinië. De hoge vee prijzen in combinatie met de lage graanprijzen leiden er toe dat in Limburg van bouwland naar grasland wordt overgeschakeld. De meerderheid van de landbouwbedrijven is echter te klein van omvang om rendabel te zijn.

Figuur 58: Eggen met een koe in Limbricht in 1930

Een groeiend aantal boeren ziet zich gedwongen het bedrijf te beëindigen of een nevenberoep uit te oefenen. Het Limburgs platteland is in deze periode zo verarmd dat arbeiders, dagloners en keuterboertjes massaal naar Duitsland trekken om daar seizoenswerk te verrichten in steenovens, fabrieken en boerderijen.

1891

De vreselijk strenge winter, die begon op 25 november 1890, eindigt onverwacht. Het dooien gaat zo snel dat er grote overstromingen plaatsvinden. In een huis in de buurt van de Geleenbeek moeten de meubels naar de eerste verdieping getransporteerd worden. Alles staat onder water. Ophoven, Overhoven en Stadbroek zijn ware rampgebieden.

Figuur 59: Overstroming in Overhoven

Krombroodjes rapen op Laetare-zondag of Halfvasten. Het gebruik schijnt rond 1791 begonnen te zijn, volgens de kroniek van Dunckel-Pothast uit 1891. Hij schrijft: *'...het is gebruikelijk kleine wittebroodjes, in de vorm van een half maantje, krombroodjes genaamd, te laten bakken. In de namiddag trekken ouders en kinderen naar de Kollenberg en verstoppn de broodjes daar. Mogelijk is er een verbinding met het evangelie van de wonderbaarlijke broodvermenigvuldiging.'*

Figuur 60: Krombroodjes rapen in de kogelvanger van de burgerwacht op de Kollenberg in 1954

De watermolen Hochstenbach in de Paardestraat wordt ontmanteld, alles wat de vrije loop van het beekwater kon belemmeren werd verwijderd.

De Jezuïeten bouwen een onderdoorgang onder de wal om een korte verbinding met de tuin buiten de wal. Langs de buitenkant van de wal liep vanaf de Kolleberg een voetpad, via de Linde naar uiteindelijk de Heinseweg. Dit voetpad heette het 'Lank Getske'.

Figuur 61: Kadastrale kaart 1819, het Lank Getske begint linksonder en loopt parallel aan de Sanderboutwal

Figuur 62: Kadastrale kaart 1819, het Lank Getske loopt verder rechtsonder en loopt parallel aan de Dominicanenwal

Het bestuur van het Jezuïetencollege verzoekt de gemeenteraad om dit voetpad op te heffen vanaf de Paardestraat tot voorbij het eigendom van de paters. Er worden felle discussies gevoerd over de ‘Getskekwestie’. Uiteindelijk wordt besloten het voetpad op te heffen vanaf de Paardestraat tot achter het klooster van de Ursulinen, die eveneens terreinen buiten de wallen bezitten.

Figuur 63: Onderdoorgang van de wal achter het Jezuïetencollege in 1890

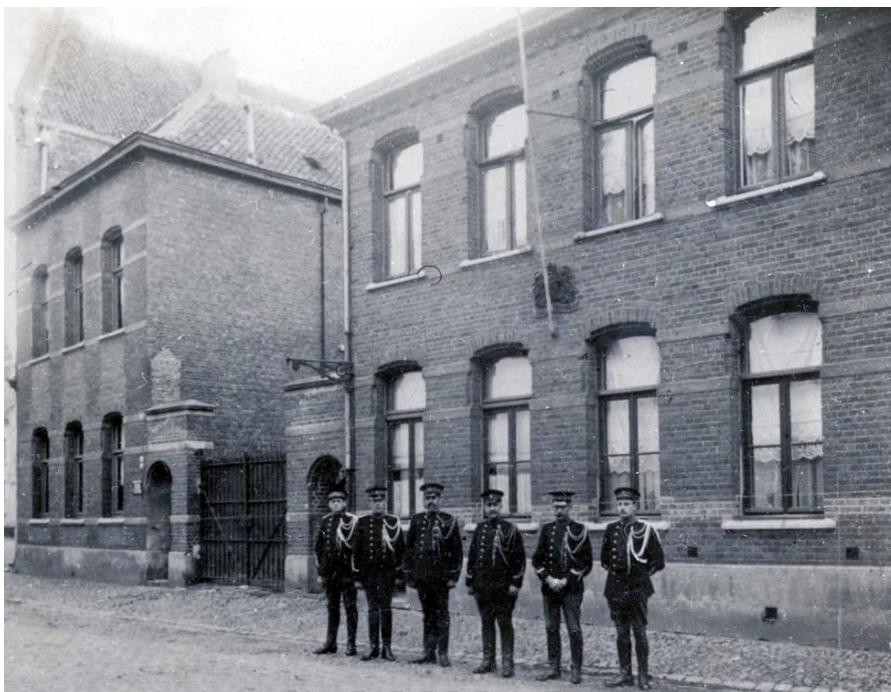
De zusters Ursulinen beginnen een bewaarschool (kleuterschool) op het Kloosterplein in het voormalige verenigingsgebouw Franciscus Xaverius van de paters Jezuïeten, dat toen reeds dienst deed als lagere school voor meisjes.

Figuur 64: Leerlingen van de lagere school Ursulinen op het Kloosterplein

1892

De Kantonale gevangenis rechts naast het Kritzraedthuis in de Nieuwstraat wordt verbouwd tot kazerne voor de marechaussee, die tot dan toe in het Kritzraedthuis waren ingekwartierd. Dit gebouw blijft in gebruik als marechausseekazerne totdat het in 1920 gesloopt wordt voor de aanleg van de Rosmolenstraat.

*Figuur 65: Marechausseekazerne in de vroegere gevangenis naast Kritzraedthuis in 1922
(In de jaren twintig gesloopt voor de aanleg van de Rosmolenstraat)*

De vrouwengalerij in de synagoge in de Plakstraat wordt uitgebreid.

Figuur 66: Rechtsboven de uitgebreide vrouwengalerij in de synagoge (het glasnegatief is gebroken)

De Jezuïeten kopen het uitgestrekte (8540 m²), buiten de wal gelegen, terrein tussen Paardestraat en Baandert en dat aansluit aan de eigendommen van de Ursulinen. Dit terrein was bestemd voor de voedselvoorziening van de kloostergemeenschap. Onder de wal door wordt een poortboog gebouwd, waardoor een rechtstreekse verbinding tussen klooster en tuinen mogelijk wordt.

Figuur 67: Bij de restauratie van de Dominicanenwal in 2010 wordt de onderdoorgang bij het Ursulinenklooster bloot gelegd

De zusters Ursulinen hebben niet alleen een onderdoorgang onder de wal aangelegd naar hun tuinen buiten de wal, maar hier ook een overwelfde ruimte gebouwd.

Figuur 68: Boogvormige keldergewelven van het Ursulinenklooster onder de Dominicanenwal

In de tuin bouwen de Ursulinen een nieuwe bakkerij, die via de onderdoorgang goed bereikbaar is.

Figuur 69: Nieuwe bakkerij in de tuinen van de Ursulinen buiten de wal

De zusters van klooster Agnetenberg hebben ook hun bakkerij in de kloostertuin staan. Volgens de brandvoorschriften mogen broodovens niet in de woning gebruikt worden vanwege het brandgevaar.

Figuur 70: Voormalige bakkerij Agnetenklooster in 2016

De brug over de Keutelbeek (Boenenbrug bij de overgang Brandstraat-Voorstad) wordt vernieuwd en krijgt hetzelfde soort staketsels als de St. Servaasbrug in Maastricht voor de restauratie.

*Figuur 71: Boenenbrug over de Keutelbeek is vernieuwd in 1892
(rechts staat de stadspomp op de hoek Brandstraat-Haspelseweg)*

Het grote huis op de achtergrond dateert uit 1717 en werd toen bewoond door kanunnik M. Rutten. Het huis had een eigen bruggetje naar de ingang aan de beek en was tevens boerderij. Het achterste gedeelte werd bewoond door rijtuigverhuurder Haartmans, die als herkenningsteken een uithangbord met de afbeelding van een paard voerde.

Figuur 72: Bij het begin van de brug liggen 'struikelstenen' om de brug voor wagenwielen te beschermen

1893

Tijdens de afbraak van een pand in de Paardestraat wordt een doos met 1030 gouden 20-markstukken en 2 gouden tientjes gevonden. De meeste munten dateren van 1874 en 1875.

Het nieuwe neogotisch hoofdaltaar van de St. Petruskerk wordt ingewijd.

*Figuur 73: Nieuwe hoogaltaar St. Petruskerk, die nog met kaarsen verlicht wordt in 1893
(midden links zijn de gaslampen te zien die in 1890 aan de pilaren bevestigd waren)*

Aan elke pilaar werden in 1890 drie gaslampen gehangen voor de verlichting van het middenschip van de St. Petruskerk, naast de kroonluchters met kaarsen, die tijdens feestdagen aangestoken werden.

Figuur 74: In 1890 worden aan elke pilaar drie gaslampen gehangen

Het linker gedeelte van de retabel stelt de mannaregen en de bruiloft te Kana voor en het rechter gedeelte de wonderbare broodvermenigvuldiging en het laatste avondmaal.

Figuur 75: Het nieuwe hoogaltaar in de St. Petruskerk

In 1920 worden de gaslampen vervangen door elektrisch licht tussen de pilaren en in 1934 komt daar nog een geluidsinstallatie bij.

Figuur 76: Elektrische verlichting, ook drie lampen tussen de pilaren, en luidsprekers vanaf 1934 (de knielstoelen zijn ondertussen vervangen door kerkbanken)

In de Putstraat bouwt Mgr. Claessens een vrijstaand huis 'Villa Maria'. Na zijn priesterwijding in 1876 vertrok hij naar Batavia als secretaris van zijn oom A. Claessens, apostolisch-vicararis van Batavia. In 1893 kwam hij in Sittard wonen. In 1922 en in 1923 liet hij een veranda en nog twee woonkamers aan de achterzijde bijbouwen en in 1925 een huiskapel.

Figuur 77: Villa Maria in de Putstraat

Villa Maria valt op in de Putstraat omdat de overige huizen aaneen gebouwd zijn na de grote stadsbrand van 1677.

Figuur 78: Villa Maria aan de linkerkant in de Putstraat rond 1900

Het wordt mode in de stad om de huizen met protlandcement te bepleisteren, zoals het magazijn van Laudy in de Limbrichterstraat, tussen de Misboekstraat en de Begijnenhofstraat.

Figuur 79: Magazijn van Laudy in de Limbrichterstraat ('Portlandcement en Bouwmaterialen') in 1879

Op deze beschadigde foto uit 1879 is nog meer te zien: links staat een stadspomp op de hoek met de Misboekstraat. De woning achter de pomp is van barbier Aerts, die later rond 1900 verbouwd wordt tot 'De goedkoopse rijwielhandel' en het Laudy Magazijn wordt omgebouwd tot Hotel de la Poste – door de toenemende aantallen pelgrims in Sittard is steeds meer behoefte aan overnachtingsplekken en het aantal hotels groeit dan ook explosief. Rechts achteraan de woning die afgebroken werd voor de bouw van het postkantoor, op de hoek met de Begijnenhofstraat.

Figuur 80: Postzegelserie van koning Willem III uit 1871 (overleden in 1890) wordt vervangen door de postzegelserie van prinses Wilhelmina in 1891

Figuur 81: Postkantoor is gebouwd en Laudy verbouwd tot Hotel de la Poste in 1900

De woning naast Hotel de la Poste wordt rond 1935 verbouwd tot ijssalon Titsano en Hotel de la Poste tot een winkel van de Gruyter.

Figuur 82: Hotel de la Poste verbouwd tot de Gruyter, met daarnaast ijssalon Titsano in 1940

In 1955 verbouwt de eigenaar Frans Titselaer van Titsano het pand tot cafetaria (onder) en café 't Zolderke (boven), waar je tot 1965 ook frietjes kon krijgen

't Zolderke, een lange pijpela met simpele houten tafeltjes en stoeltjes, wanden van baksteen, hertengeweien en antieke voorwerpen aan plafond en wanden, oude petroleumlampen, een piepkleine bar, minitoiletten en een steile trapopgang, waar je niet doorheen kwam door opgehangen jassen (garderobe) en jongeren die de doorgang versperden: wat was daar nu zo aantrekkelijk aan? De ontmoetingsplaats voor jongeren, de eerste plek waar de beide sexen elkaar zonder toezicht konden ontmoeten, oogluikend toegestaan door overheid, maar aanvankelijk te vuur en te zwaard bestreden door Geestelijkheid, Ouders en Onderwijs. Poel des verderfs, Sodom en Gomorra, drank, roken, vrouwen!

Figuur 83: Titsano verbouwd tot café 't Zolderke in 1955

Het café 't Zolderke boven was smal en via een steile trapopgang te bereiken. Behalve bier kon je er ook frietjes krijgen, die via een kleine lift met contragewicht achter de bar van beneden naar boven gebracht werd. De barman moest een flinke 'slinger' aan het liftje geven om die te bedienen.

Figuur 84: Interieur van 't Zolderke in 1955

In de Paardestraat wordt café 'In 't Huikske' geopend, dat ook populair was bij de studenten van het Bisschoppelijk College. Net als 't Zölderke had dit café een uitbouw op de eerste verdieping.

Figuur 85: Café 'In 't Huikske' in de Paardestraat in 1955

Ook dit café was, net als 't Zölderke, nogal smal met een intiem hoekje achterin, het 'huikske'.

Figuur 86: Interieur café 'In 't Huikske'

J. Laudy handelde in Portlandcement en deed goede zaken omdat bijna alle woningen hiermee besmeerd werden, het eerst bij de bouw van de nieuwe synagoge in de Plakstraat in 1852. Hoogtepunt van de gevel besmeren met portlandcement is wel hotel Wilhelmina op de Markt, naast de St. Michielskerk.

Figuur 87: Links de synagoge in de Plakstraat en rechts hotel Wilhelmina op de Markt

1895

Saksische Franciscanen vestigen zich in het kasteel Watersleij, waar zij een Duits gymnasium 'Seraphicum' beginnen (zij blijven tot 1967).

Het nieuwe postkantoor in de Limbrichterstraat (hoek Begijnenhofstraat) wordt in gebruik genomen.

Figuur 88: Opening postkantoor op de hoek Limbrichterstraat-Begijnenhofstraat in 1895

Iedere woning heeft nog een eigen stoep in 1895, met hekjes die moeten verhinderen dat voetgangers vlak langs de woning lopen. In 1900 wordt een nieuwe stoep aangelegd waardoor voetgangers ongestoord door kunnen lopen op die stoep.

Figuur 89: Postkantoor hoek Limbrichterstraat – Begijnenhofstraat in 1905

Koningin-regentes Emma stelt prinses Wilhelmina (15 j) aan Limburg voor met een bezoek aan Venlo en Maastricht. De Sittardse bevolking liep uit naar het station om de trein te zien passeren om kwart voor vier (de leerlingen van het Aloysiuscollege hadden al vanaf 12 uur vrij gekregen). De koningin gaf toestemming om even te stoppen op het station en de burgemeester van Sittard te begroeten. De toren van de St. Petruskerk was uitbundig versierd met vlag en wimpel.

Voor de Sittardse bevolking was er feitelijk niets anders te zien dan de Koninklijke trein, die voorbij spoorde, versierd met dundoek en festoen, richting Maastricht.

Figuur 90: Vlag en wimpel op de toren van de St. Petruskerk

Figuur 91: Koningin-regentes Emma met prinses Wilhelmina in Maastricht 1895

Tijdens de Bronkprocessie (Sacramentsprocessie) wordt uitbundig gevlagd in de Limbrichterstraat.

Figuur 92: Bronkprocessie in 1895 (opvallend zijn de parapluïen tegen de zon)

De eerste proefrit op de in aanbouw zijnde spoorlijn Heerlen-Sittard-Herzogenrath vindt plaats.

1896

Op plechtige wijze wordt de spoorlijn Sittard-Heerlen-Herzogenrath geopend, die zal bijdragen tot een groter bezoek aan Sittard, vooral tijdens de donderdagse markt. Sittard wordt hierdoor een spoorwegknooppunt. Voor reizen per trein naar Duitse steden moest men op het station van Broeksittard of Tudderen opstappen.

Het Kritzraedthuis wordt ingericht als Landbouw-winterschool (in de zomer moesten de boerenkinderen meehelpen op het land). Hierbij werd het oude huis niet alleen verbouwd, maar ook op onvoorstelbare wijze verknoeid. Grote ramen vervingen de hardstenen kruisvensters, de ingang werd uit het midden naar rechts verlegd en heel het gebouw werd aan de kant van de Plakstraat (de Rosmolenstraat bestond nog niet en het huis lag ingebouwd) met een grauwe laag Portlandcement bedekt. De nog aanwezige kroonlijsten werden weggekap.

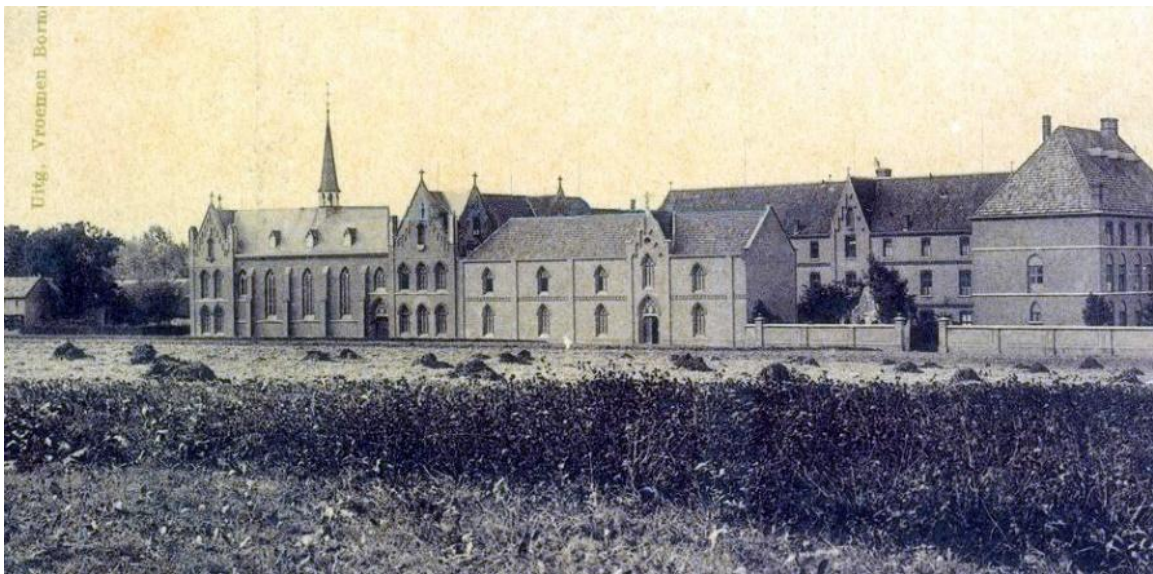

*Figuur 93: Links het pleintje voor de stadsboerderij en rechts het Kritzraedthuis, ingericht als Openbare Stadsschool, in 1931
(De poort in de witte muur verderop was de toegang tot de kleuterschool, rechts daarvan lag de pör)*

Figuur 94: Rechts de stadsboerderij, op achtergrond het gemeentehuis in 1935

Het H. Hartklooster in Leijenbroek wordt zeven jaar na de opening alweer uitgebreid met een vleugel aan de Leijenbroekerweg, om er een apostolische school voor Duitstalige leerlingen te beginnen – het Calvinistisch Pruisen blijft de katholieken bestrijden, katholieke huwelijken worden door de Pruisische overheid niet meer wettelijk erkend en katholieke kloosterordes worden opgeheven.

Figuur 95: Uitbreiding H. Hartklooster in Leijenbroek

Bij het station wordt de Stationsstraat aangelegd richting Steenweg. Op het Stationsplein worden twee hotels gebouwd, in 1900 Hotel L'empereur en in 1906 Hotel Riche, dat later omgedoopt wordt tot Oranje Hotel.

Figuur 96: Hotel L' Empereur en hotel Riche, later Oranjehotel, op Stationsplein

1897

De eerste steen voor het klooster Watersleij wordt gelegd, waardoor het oude kasteel helaas verbouwd wordt.

Figuur 97: Verbouwde kasteel Watersleij in 1902

Bouw van de Protestantse pastorie aan Rijksweg Zuid (tegenover het latere hotel de Prins). De zoon van de dominee over zijn herinneringen: *"Het huis had geen spouwmuren en geen centrale verwarming. De voor- en de achterkamer werden verwarmd met hoge kolenkachels. Mijn ouders konden niet meer betalen dan cokes of slam. Dat laatste was een vette massa van kolengruis en -stof, dat vanaf de open laadbak van een pikzwarte vrachtauto via een soort schudgoot door een kelderraam in de voor-kelder werd gestort. De slam was moeilijk te stoken, gaf niet heel veel warmte en liet met een beetje pech een dikke en harde laag in de kachel achter die we er met een grote pook*

en veel kracht uit moesten zien te hakken. In de voorkamer of salon werd alleen gestookt op zon- of feestdagen of als er gasten waren. Verder was uitsluitend de keuken verwarmd via een ouderwets kolenfornuis. En op de eerste etage ging een kleine potkachel aan op de avond dat we de één na de ander in bad gingen. Ik moest vaak voor het stoken van dat kacheltje zorgen en genoot een heimelijk genoegen door het licht in de badkamer uit te doen en langdurig te gaan zitten kijken naar het roodgloeiende buikje van het kacheltje dat steeds ronder leek te worden. Pas veel later kregen we in de woonkamers, de studeerkamer van mijn vader en de slaapkamer van mijn ouders gashaarden. In de winter waren de grote kamers door de beperkte warmte verkleind tot een bewoonbare ruimte met een straal van anderhalf tot twee meter rondom de kachels. Als je op de rand van die cirkel zat, kreeg je een koude rug, maar van voren was je lekker warm.”

In het weiland ernaast wordt de protestantse school (Gustav Hoeferschool) gebouwd en in 1912 geopend.

Figuur 98: Protestantse pastorie in 1912 hoek Rijksweg Zuid - Wilhelminastraat

1898

Op de Rijksweg komen 59 auto's voorbij. Zij hielden een wedstrijd van Parijs naar Amsterdam en terug. Volgens de mensen rijden zij met een snelheid, zoals men die nog nooit op een openbare weg gezien heeft.

Figuur 99: Een Spijker (Nederlands automerk) op de kruising Parklaan-Voorstad in 1920

Eerste Limburgse drankbestrijderscongres in Sittard. Dat was wel nodig want in 1903 waren er 38 vergunningen en 127 verloven voor cafés, dus op elke 40 inwoners één café in Sittard, wat getuigt van een zekere levensvreugde.

In de Voorstad komen nog enkele boerderijen voor, die van hieruit bouwland bewerken richting Limbricht en Graetheide. De meeste huizen bevonden zich nog binnen de stadswallen, die volledig bebouwd was geraakt. Sinds de bouw van het station werden in de Voorstad en Steenweg steeds meer huizen gebouwd. In Sittard (incl. omliggende dorpen) woonden in 1799 ongeveer 2800 mensen en in 1899 ongeveer 6230 mensen.

Figuur 100: Familie 'de Moppe Deitere', die in 1898 woonde in boerderij in de Voorstad

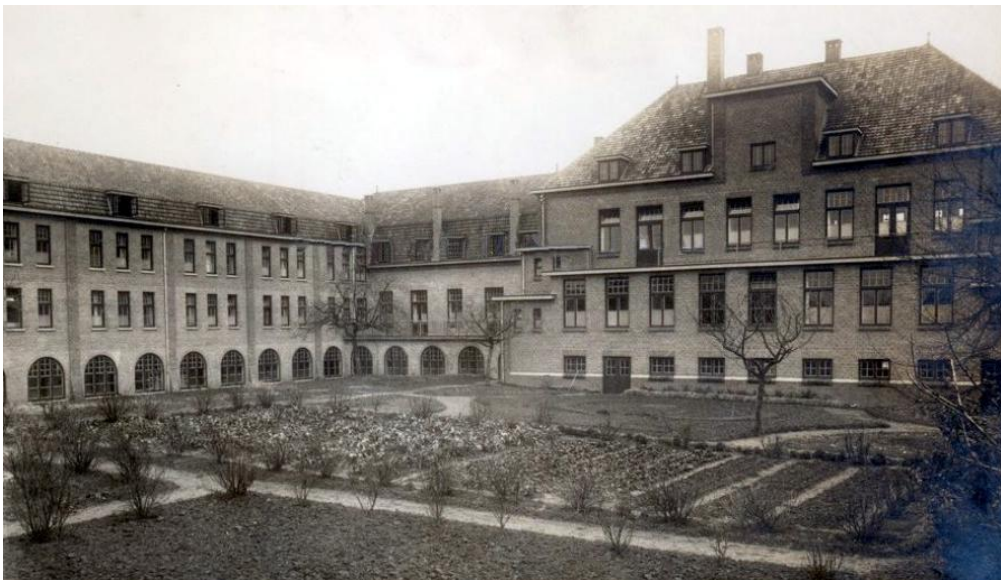
Duitse zusters 'Carmelitessen van het Goddelijk Hart' uit Berlijn kopen op de hoek Wehrerweg - Kollenbergerweg een groep huizen, 'de Zeven bruggen' genaamd (in 1877 gebouwd om hierin een sigarenfabriek te vestigen; de eigenaar Cornelis Hamilton ging in 1884 weer terug naar Den Bosch).

Zij kregen in Berlijn (Pruisen is protestants) en van alle Duitse bisdommen geen verblijfsvergunning, hoewel hun orde in 1910 pauselijke erkenning gekregen had. In Sittard gaan zij zich bezig houden met de zorg voor verwaarloosde kinderen (voogdijkinderen) en weeskinderen in het klooster 'Josephsheim' of 'weizeklösterke' bovenaan de Putstraat. De kinderen kwamen uit heel Nederland en na 1960 alleen uit Limburg.

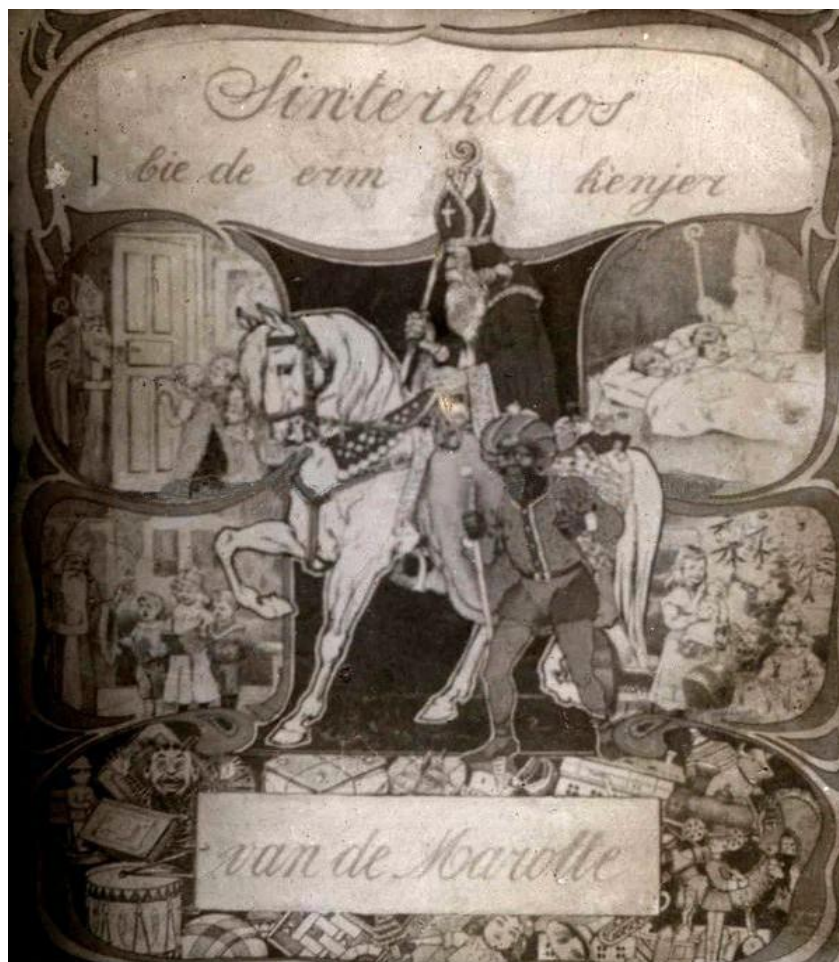
Figuur 101: Klooster Carmelitessen bovenaan de Putstraat in 1920

Het klooster in Sittard blijft het moederhuis van de orde 'Carmel D.C.J.' en wordt in 1923 uitgebreid tot een groot kloostercomplex.

Figuur 102: Klooster Carmelitessen in 1939

Het bisdom had in het begin wel bezwaren tegen nog een Duitse congregatie binnen Nederlandse grenzen, maar deken Linders was voorstander. Door hun sociale werk wonnen de zusters al snel de sympathie in de stad en kreeg het nieuwe klooster in de volksmond de naam 'Weeshuis in de Kolleberg' en 'kinjer van de zösterkes'.

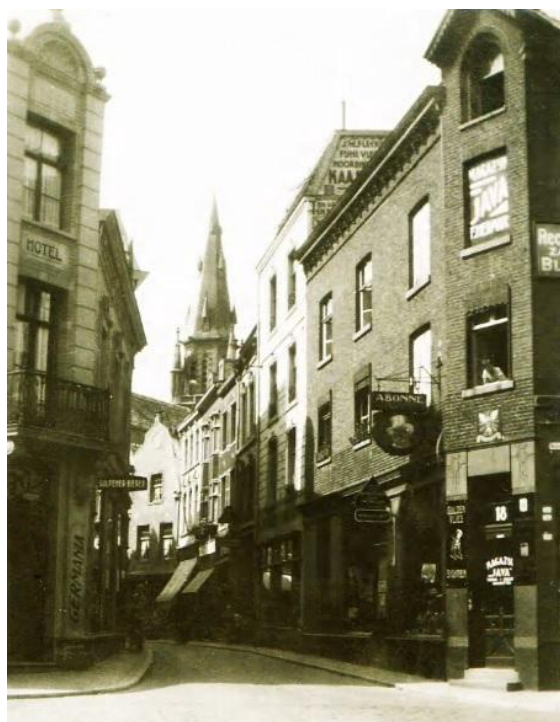

Figuur 103: Elk jaar organiseerde carnavalsvereniging 'de Marotte' een 'Sinterklaas bie de erm kènjer'.

Figuur 104: Zusters Karmelietessen en enkele weeskinderen in 1936

Het hoekhuis 'den Eisermann' op de hoek Limbrichterstraat – Markt wordt versmald om de doorgang van de zeer enge Limbrichterstraat breder te maken (nu lunchroom Schrage). De 'Eisermann' wordt reeds vermeld in een akte van 1579, toen het pand in bezit was van burgemeester Krischer.

Figuur 105: Links het hoekhuis 'den Eisermann' op de hoek Limbrichterstraat – Markt

De gasfabriek wordt vernieuwd en een gashouder van 500 m³ gebouwd, voor de levering van stadsgas aan particulieren. Hiertoe wordt het gasleidingnet uitgebreid. Tot 1914 werden de straatlantaarns bediend door een lantaarnopsteker, die men bij zonsondergang gewapend met een lange stok, waaraan een pitje brandde, door de stad zag wandelen. Deze nieuwe gasfabriek werd op dezelfde plaats gebouwd als de oude, de 'Stadsbleek'. In vroegere eeuwen werd hier het linnen in de zon gelegd om te bleken.

Figuur 106: Bleekvelden bij de gasfabriek

Koningin Wilhelmina wordt ingehuldigd in Amsterdam (Wilhelmina is de vrouwelijke vorm van de traditionele Oranje-voornaam Willem).

Figuur 107: Inhuldiging koningin Wilhelmina in de Nieuwe kerk te Amsterdam 1898

Onder grote belangstelling wordt deken Linders begraven. Onder zijn pastoraat werd in 1875 de eerste steen gelegd voor de Basiliek en hij zorgde er voor dat de St. Petruskerk een nieuw altaar, klokken en een kruisweg kreeg.

Figuur 108: Begrafenis deken Linders

1899

Twee mooie huizen in de Limbrichterstraat op de hoek met de Markt worden afgebroken, omdat zij te ver vooruit springen in de Limbrichterstraat, die hier erg smal is en zodoende hinderlijk voor rij- en voertuigen. De twee nieuwe huizen worden 1,23 meter naar achteren opnieuw opgetrokken.

Figuur 109: Titelpagina van het boek 'Sittard Limburgse stad', uitgegeven door de VVV in 1977

Figuur 110: Foto van deze huizen op de hoek Markt-Limbrichterstraat gesloopt in 1899

Het hoekhuis (links op de foto uit 1878) is het uit 1701 daterende pand 'Im Heiligen Geist'. hiervan blijft alleen de gevelsteen bewaard, die boven de ingang van het nu erg smalle hoekhuis ingemetseld is. Het huis er naast op de Markt, met de naam 'de Beurs', was van de graankoopman Johan Willem Hendricks en had een Zuid-Nederlandse burgerlijke barokgevel. Dit huis is ook maar meteen van een nieuwe lelijke voorgevel voorzien. De binnenmuren moeten nog uit vakwerk uit 1530 bestaan.

*Figuur 111: Nieuwe smallere hoekwoning rechts 'Im H. Geist' hoek Markt-Limbrichterstraat in 1890
(links staat nog de oude stadspomp)*

Het huis aan de linkerkant op de hoek Markt-Limbrichterstraat wordt in 1899 afgebroken en vervangen door een grote woning in eclectische stijl. De benedenverdieping wordt eerst ingericht als kledingwinkel ('Mantels, Pelsen, Stoffen'), in 1920 als hotel en in 1934 als lunchroom Schrage.

Figuur 112: Links kledingwinkel in 'Mantels, Pelsen, Stoffen' rond 1900 en de stadspomp

Figuur 113: Links kledingwinkel in 'Mantels, Pelsen, Stoffen' rond 1910 en de stadspomp

Rond 1920 wordt dit hoekhuis verbouwd tot hotel Germania, in de tijd van de vele bedevaarten naar de Basiliek en de hotels in Sittard als paddenstoelen uit de grond schoten.

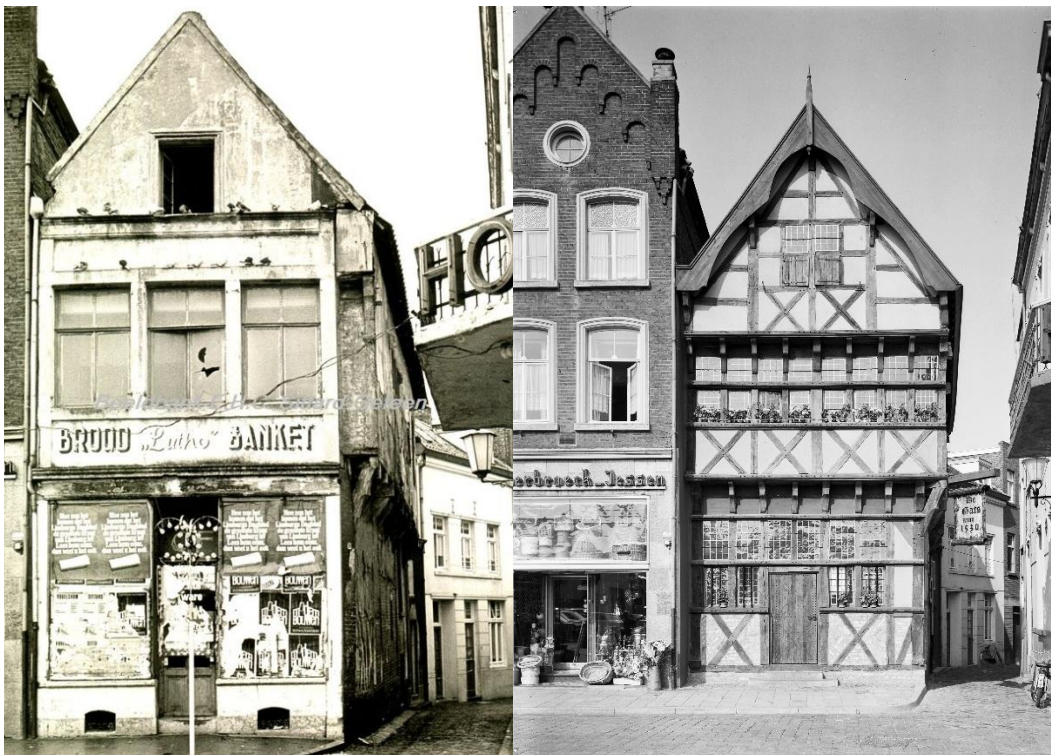
Figuur 114: Links kledingwinkel verbouwd tot hotel Germania

Van de drie huizen op de Markt, bij de ingang van de Limbrichterstraat, blijft gelukkig het derde huis (op de hoek met de Gats, dat een 17^e -eeuws vakwerkhuis blijkt te zijn) gespaard en in 1970

gerestaureerd. Gezien de naam van dit huis, heeft dit een rol gespeeld in de tijd voor de Franse revolutie toen Sittard stapelrecht voor graan had.

Figuur 115: De verbindingsweg van Limbrichterstraat naar de Putstraat loopt dwars over de Markt, op de achtergrond rechts het witte vakwerkhuis

Figuur 116: Vakwerkhuis de Beurs op de hoek Markt-Gats vóór en na de restauratie

Op deze dag wordt de Sittardse Spoorweg Maatschappij opgericht, onder directie van H. Arnoldts, Fr. Richard en G. Tholen. Doel is de exploitatie van een paardentram van Sittard tot aan de Duitse grens bij Broeksittard, waar aangesloten wordt op de tramlijn naar Geilenkirchen, aangelegd door de West-Deutsche Eisenbahn Gesellschaft te Keulen. De aanlegkosten worden geschat op 30.000 gulden.

Op het kerkplein wordt, bij de zuidwand van de St. Petruskerk, een herdenkingszuil opgericht, om te herdenken dat 250 jaar geleden het mirakelbeeldje van Brugge naar Sittard gebracht werd door de Dominicanessen van de Agnetenberg in de Plakstraat. De herdenkingszuil bestaat uit drie engelenfiguren met opengeslagen vleugels en wapenschilden in de hand, die een vergrote voorstelling dragen van het originele beeldje.

Figuur 117: Inzegening Mariamonument op het Kerkplein

Figuur 118: Maria monument op het Kerkplein

In Heerlen komt de eerste staatsmijn, Oranje Nassau I, in productie, later gevolgd door de staatsmijnen Willem Sophia (1902), Oranje Nassau II (1904), Laura (1905), Staatsmijn Wilhelmina (1906), Staatsmijn Emma (1911), Oranje Nassau III (1914) en de Staatsmijn Hendrik (1915). In 1923

waren de Staatsmijn Maurits en de Oranje Nassau IV nog niet in productie.

In Maastricht wordt voorgesteld om samenwerking te zoeken met de mijnindustrie in Luik en Aken voor de opleiding van Limburgse mijnbouwkundige ingenieurs, in plaats van Hollandse en protestantse ingenieurs uit Delft te werven voor de nieuwe Staatsmijnen. Hiervan komt niets terecht.

1900

Opening van de spoorlijn Geilenkirchen- Tuddern/Broeksittard, in de volksmond 't Zuugelke' genoemd.

Figuur 119: Station Broeksittard in 1900

Figuur 120: Het in 1969 afgebroken stationsgebouw te Broeksittard

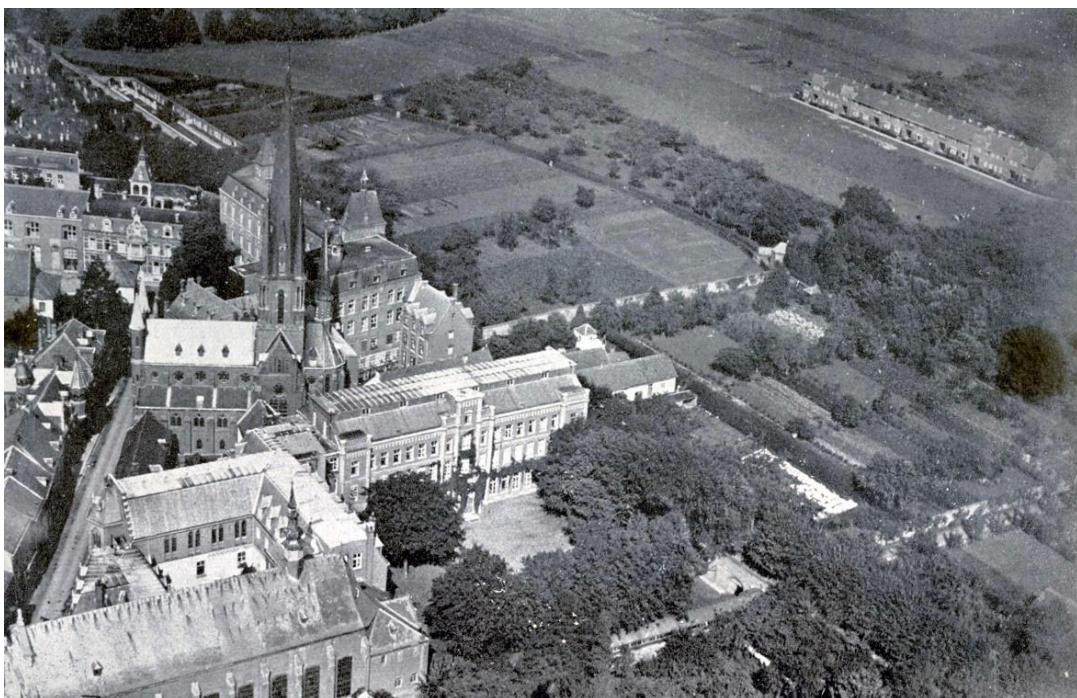
Het Aloysiuscollege (ook wel 'Saint Louis' genoemd) wordt opgeheven toen de paters Jezuïeten naar Nijmegen verhuisden om daar een nieuw Canisiuscollege te beginnen. Voor de leerlingen kwam dit besluit vrij plotseling; de internen gingen meestal mee naar Nijmegen, terwijl de vele externen naar

het gymnasium in Rolduc gingen.

De Nederlandse Jezuïeten worden afgelost door Duitse Jezuïeten, die een Duits gymnasium (klein seminarie) beginnen voor de opleiding van eigen geestelijken. Ze bleven tot 1918, toen ze naar Godesberg vertrokken. Het voormalige Dominicanenklooster blijft enige tijd zonder vaste bewoners, totdat in 1922 de Franciscanen er het Franciscus Solanuscollege in vestigen.

Figuur 121: Docenten van het Franciscus Solanuscollege in 1929

Figuur 122: Franciscus Solanuscollege vanuit de lucht in 1923

De Ursulinen kopen het St. Franciscus Xaveriuslokaal op het Kloosterplein, verhogen dit met een etage en beginnen hier een school (mijn latere kleuterschool).

De Markt wordt opnieuw geplaveid, waarbij de verbindingsweg Limbrichterstraat-Putstraat niet meer dwars over de Markt liep, maar langs de zijkantten.

Figuur 123: Nieuwe 'kinderkopjes' voor de herbestrating van de Markt

Voor het postkantoor in de Limbrichterstraat wordt een foto van de drie postboden van Sittard gemaakt.

Figuur 124: Drie postboden voor het postkantoor in 1900

Het pand naast de St. Michielskerk is vanaf 1833 in gebruik geweest als herberg, hotel, restaurant en café. In 1833 begon koopman Jean Michel Cörvers hier een herberg, in 1840 opgevolgd door herbergier Adam Pelzer en in 1876 door herbergier Hendrik Kleikamp.

Figuur 125: Herberg in 1870

In 1887 vestigt Felix Palmen hier een café, annex slijterij, en gaf er de naam van zijn vrouw aan: café Meuter. Gezelligheidsvereniging Concordia en sociëteit Adelbert (voor de 'baeterluuj') hadden hier hun stamlokaal.

Figuur 126: Café Meuter in 1887

In 1895 begint Bernard Claessens in dit pand een drukkerij, boek- en papierhandel. Ook wordt het pand voorzien van een balkon.

Figuur 127: Handelsdrukkerij in 1895

In 1903 opent weduwe Schols hier een hotel en zij laat onder het balkon een luifel bouwen.

Figuur 128: Hotel Schols in 1903 (Café-Restaurant)

In 1910 vertrekt zij naar de Limbrichterstraat en neemt J. Pijls het hotel over en noemt die naar koningin Wilhelmina.

Figuur 129: Hotel Wilhelmina in 1910 (Münchener en Pilsener Bier)

In 1919 komt in het pand een 'Hamburger Buffet' van de Duitser Otto.

Figuur 130: Hamburger Buffet in 1930 (ZHB Bieren)

In 1935 wordt het hotel gekocht door Brands Brouwerij, die het café Sctad Zitterd' begint. Wil Köhlen wordt de kastelein, die de zaak een grote bekendheid geeft.

Figuur 131: Café Sctad Zitterd in 1950 (Brand Bier)

Vele verenigingen (voetbal " VVS", zang 'Concordia', gymnastiek 'Swentibold', postzegel 'de Filatelist') hadden hier hun stamcafé en in 1963 heb ik hier mijn theorieexamen afgelegd.

Bij het klooster Watersleij wordt door de Duitse paters een kruisweg aangelegd langs het pad van de Kollenberg naar het klooster.

Figuur 132: Kruisweg-statie-weg bij klooster Watersleij in verval rond 2000

Broeksittardse vrouwen komen al eeuwenlang met paard en wagen naar de Markt in Sittard om hun groenten en eieren te verkopen.

Figuur 133: Verkoop van groenten en eieren op de Markt (rechtsachter de kaarsenfabriek)

In de dorpen rond Sittard gaan de boeren samenwerken door coöperatieve boterfabriekjes op te richten, waar boter gemaakt wordt met handkrachtcentrifuges. Door nu de melk coöperatief in deze kleine fabriekjes te verwerken verbeterde de kwaliteit, nam de productie toe en stegen de inkomsten. De meeste boeren waren bij deze coöperaties aangesloten, die als het ware een verlengstuk werden van de boerderij. Voor die tijd waren de meeste boeren voor de opbrengst van hun boter afhankelijk van de plaatselijke winkelier die de totale productie opkocht. De eigen boter werd wekelijks afgezet in ruil voor kruidenierswaren en andere huiselijke artikelen. Na 1910 gaan deze coöperatieve zuivelfabriekjes over tot mechanisatie. Door gebruik van stoomcentrifuges was de boter van betere kwaliteit, de effectiviteit steeg en de hygiëne nam toe. Bovendien bestond er de mogelijkheid om de melk te pasteuriseren waardoor die langer houdbaar werd. In Sittard wordt in 1912 de Coöperatieve Stoomzuivelfabriek St. Rosa opgericht, waar de boterfabriekjes uit de dorpen rond Sittard samen gaan in een grotere melkfabriek.

Figuur 134: Melkfabriek St. Rosa in 1917 aan de Agricolastraat

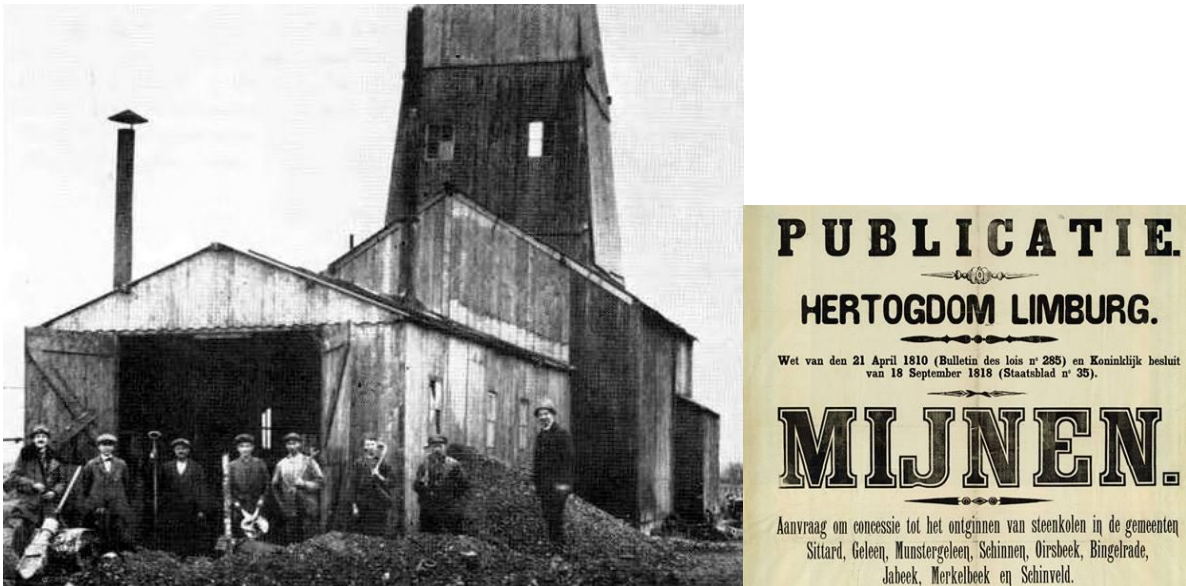
1901

In Frankrijk wordt de wet Waldeck-Rousseau uitgevaardigd, bedoeld om alle religieuze leerkrachten te verwijderen uit de 'écoles libres'. De kloosterorde 'Les Filles de la Divine Providence' uit Frankrijk, die zich toegelegd had op godsdienstig onderwijs aan de jeugd, zocht voor de uit hun functies verdreven zusters nieuwe bestaansmogelijkheden in het buitenland, eerst in Franstalig Wallonië en later ook in Nederland. Per trein komen twee zusters in Sittard aan, vergezeld van een Franse Abbé, en zij nemen hun intrek in Hotel de Limbourg op de Markt. De volgende dag hebben zij een gesprek met de bisschop in Roermond, die de zusters aanbeveelt bij verschillende pastoors in Limburg.

Bij Lutterade verricht een Duitse firma boringen, op zoek naar ontginbare lagen steenkool. Pas in 1915 wordt hier de eerste boortoren opgericht.

1902

Bij de Veestraat aan de spoorlijn Sittard-Maastricht wordt geboord naar steenkoollagen. Er wordt een diepte van 520 m bereikt, maar geen steenkool gevonden. De boorkop brak af en bleef in het boorgat steken. De boring werd toen verder gestaakt. Later bleek dat de steenkool dieper zat door een breuk (de 'Geleenbreuk') in de ondergrond.

Figuur 135: Boorhut bij de Veestraat in 1902: geen steenkool gevonden en concessieaanvraag

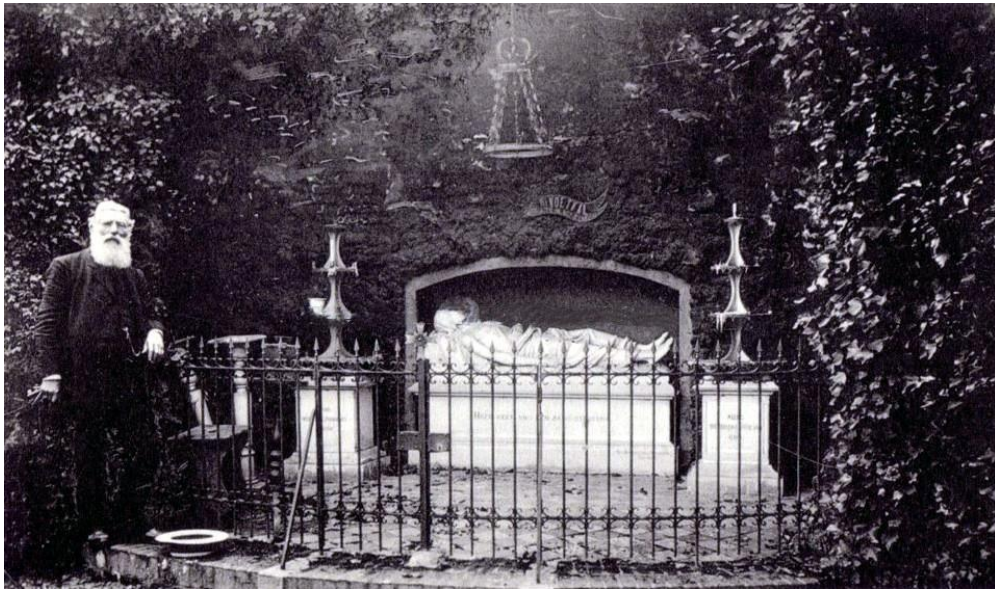
Al heel vroeg wordt een concessieaanvraag voor het ontginnen van steenkolen in Sittard aangevraagd, nog voordat naar kolen geboord was, deze wordt nooit verleend omdat de staat zelf kolen gaat exploiteren.

Ten noorden van Sittard tot bij Roermond bevindt zich de 'Roerslenk' waardoor de kolenlagen onbereikbaar zijn hier. De 'Peelhorst' ten noorden van Roermond maakt ontginning weer wel mogelijk op een diepte van 600 m, maar de Staatsmijn Beatrix, die rond 1957 in Vlodrop gebouwd is, is nooit in productie genomen.

Figuur 136: Boorkop waarmee de schacht van de Beatrixmijn aangelegd wordt, op de achtergrond de boortoren in 1957

In de Kollenberg wordt het beeld van Christus in het graf in het 'Leveettehääfke' geplaatst en de zeven voetvallen ingezegend.

Figuur 137: Christus in het graf in het 'Leveettehääfke'

Op de Markt verschijnt tijdens de kermis de electro-biograph, een toverlantaarn, waarbij gebruik gemaakt wordt van elektrisch licht in plaats van olielamp- of kaarslicht.

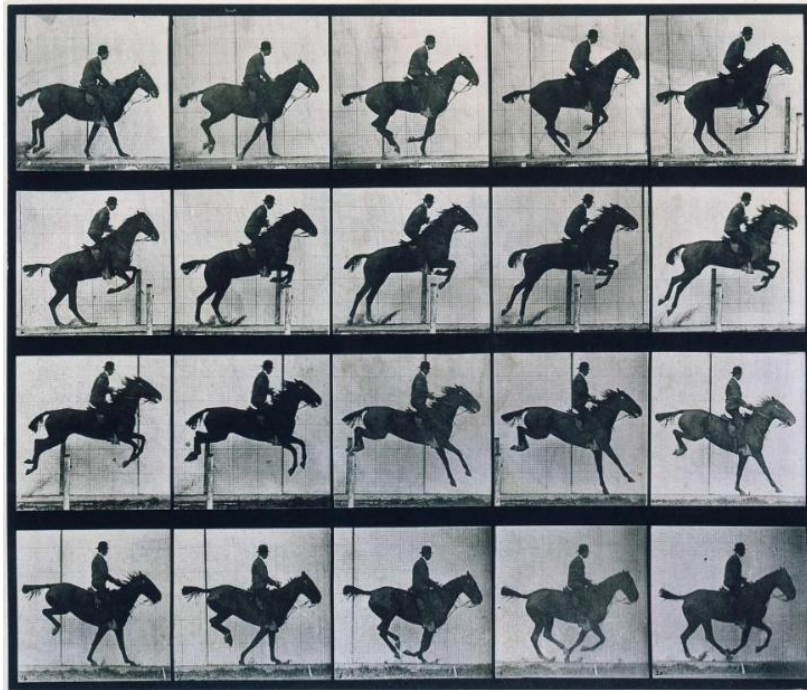
KERMIS.
Standplaats GROOTE MARKT
 Gedurende de kermis zullen in de
Electro Biograph
Americain,
Verbeterde Rinomatograph,
 voorstellingen worden gegeven.
 Al onze PHOTOGRAPHIEËN worden niet klein, maar LEVENSGROOT vertoond
 door eenen *Electrischen stroom* van 45 Ampère (5000 kaarsenlichten).
 In deze voorstelling zullen uitmunten de door hem zelf opgenomen
SENSATIE-NUMMERS

Figuur 138: De reizende 'toverlantaarnman' probeert met zijn trommel aandacht te trekken van het publiek.

Al in de achttiende eeuw trokken regelmatig 'toverlantaarnisten' door Sittard die ronde glazen lantaarnplaatjes projecteerden met hun 'toverlantaarn', een houten kast waarin een olielampje of kaars brandde en waarmee met behulp van een lens de beelden van de lantaarnplaatjes geprojecteerd werden op een doek of muur. Tegen betaling zien mensen wonderlijke prenten, waarbij de toverlantaarnman bloedstollende verhalen vertelt. De toeschouwers zijn dol op spectaculaire taferelen uit verre landen. De op de glasplaatjes vastgelegde aardbevingen, branden, Bijbelse verhalen, de zeven klassieke wereldwonderen en de planeten zijn geliefd. Het populairst zijn echter stadsgezichten met pleinen, paleizen en andere monumentale gebouwen, voor wie het ziet opent zich een nieuwe wereld.

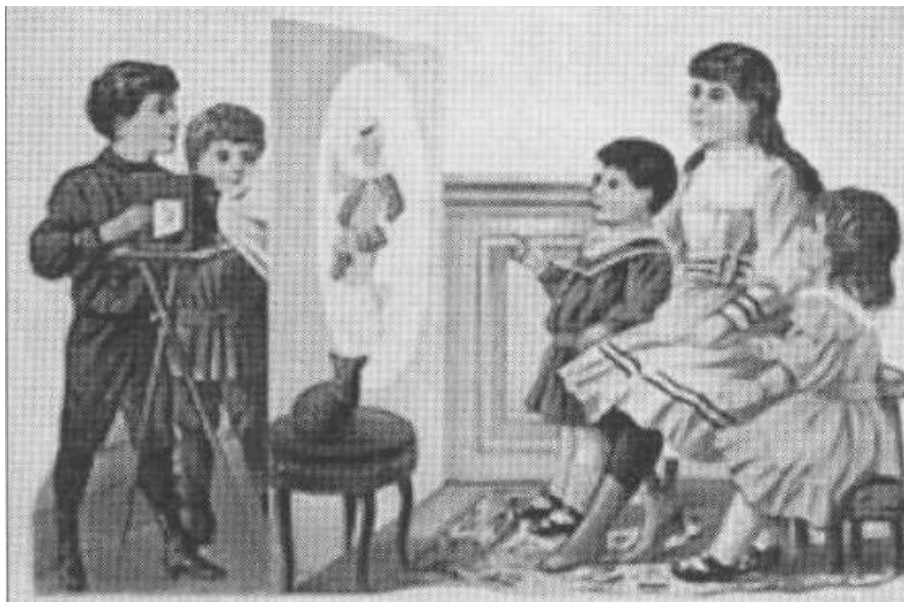
Tot 1850 zijn de glazenlantaarnplaatjes met de hand geschilderde afbeeldingen, daarna worden ook echte foto's gebruikt.

In 1874 legt de Engelse fotograaf Edward Muybridge met behulp van 20 fotocamera's de beweging van een springend paard vast. Door deze foto's met behulp van ook 20 toverlantaarns snel achter elkaar te projecteren, is voor het oog een vloeiende beweging te zien.

Figuur 139: Eerste 'film' uit 1874

De bewegende film was geboren, maar het duurt nog tot 1900 voordat de eerste bioscopen verschijnen. Omdat in het begin het aanbod van filmpjes nog gering is, wordt in Sittard de eerste vaste bioscoop (het 'Forum') pas in 1929 gebouwd aan de Engelenkampstraat. Tot deze tijd blijven in Sittard de reisbioscopen langs komen.

Figuur 140: Ook op kinderfeestjes was de toverlantaarn een geliefde attractie

Figuur 141: Eerste foto, gemaakt in 1838 door Daguerre in Parijs, met een belichtingstijd van 10 minuten, waardoor bewegende personen en voertuigen niet te zien zijn

In de Paardestraat wordt de stadspomp (als eerste van alle stadspompen) opgeruimd, omdat die hinderlijk in de weg staat voor het verkeer.

Op zondag na Sacramentsdag trekt de Bronkprocessie (Sacramentsprocessie) van Stadbroek naar de Markt in Sittard door de Paardestraat. De straat is versierd met paaltjes, slingers, vaandels en vlaggen. In het midden van de straat is een afscheiding gemaakt, want de processie trekt naar de Markt en keert via de Putstraat (om den Tol heen) weer terug naar Stadbroek.

Figuur 142: Bronkprocessie in de Paardestraat in 1902

Ook in Sittard wordt jaarlijks de Bronkprocessie (Sacramentsprocessie) gehouden, een traditie die al in 15^e eeuw voorkomt. In de processie wordt een draaghemel meedragen, waaronder de priester loopt met het Allerheiligste in een stralen monstrans, voorafgegaan door misdienaars die met wierrookvaten zwaaien. Als het Allerheiligste passeert, knielen alle mensen langs de route.

*Figuur 143: Sacramentsprocessie hoek Kloosterplein-Gats in 1910
(het witte kapittelhuis op de achtergrond is later afgebroken voor de aanleg van de Deken Tijssenstraat)*

Onderweg richten de bewoners van de straten waar de processie doortrekt (elk jaar een andere route) een rustaltaar op, waar door de priester gebeden wordt en de zegen geeft met de monstrans.

Figuur 144: Rustaltaar tijdens de Bronkprocessie op het Kloosterplein in 1905

Tijdens de tachtigjarige oorlog (1568-1648) werd Sittard meerdere keren bezet door Staatse troepen en de gereformeerde Hollanders (het protestantisme was staatsgodsdienst geworden in Holland) verboden openbare godsdienstige rituelen en volksdevoties.

Ook tijdens de Franse revolutie waren openbare godsdienstige uitingen verboden, dus ook het houden van processies, totdat Napoleon een verdrag sloot met de Paus. De Nederlandse grondwet van 1848 verbood openbare godsdienstoefeningen buiten de kerk, maar van ouds gebruikelijke processies waren wel toegestaan. In Sittard gold dat voor de Bronkprocessie en de Rosaprocesie, die nog steeds elk jaar gehouden worden.

Figuur 145: De bomen zijn flink gegroeid bij de St. Rosakapel sinds de restauratie in 1876

In de binnenstad verschijnen steeds meer winkels, zoals in Brandstraat bij de opgang naar de wal een winkel die rieten manden verkoopt.

Figuur 146: Winkel voor rieten manden, de koopwaar hangt aan de buitengevel in 1902.

Links en rechts de opgang naar de wal in de Brandstraat, de vrouw draagt typische Sittardse kleding van rond 1900

1903

De zusters van de congregatie 'Les Filles de la Divine Providence' vinden een geschikt terrein voor hun nieuwe klooster aan het Lank Getske en de Heinseweg. In 1904 kopen zij dit terrein, dat eigendom was van Nicolaas Rutten en Victor Laudy, die hier veldovens had geëxploiteerd voor het bakken van stenen.

Koningin Wilhelmina en prins Hendrik, die eigenlijk Heinrich heet, komend van Maastricht, stoppen in Sittard op het station waar de burgers gelegenheid krijgen hen te begroeten. Het regent echter hevig. De speech van burgemeester Rutten, die hij in zijn hoge hoed had verstoppt verregende totaal en viel zelfs uit zijn handen bij het betreden van het koninklijk rijtuig.

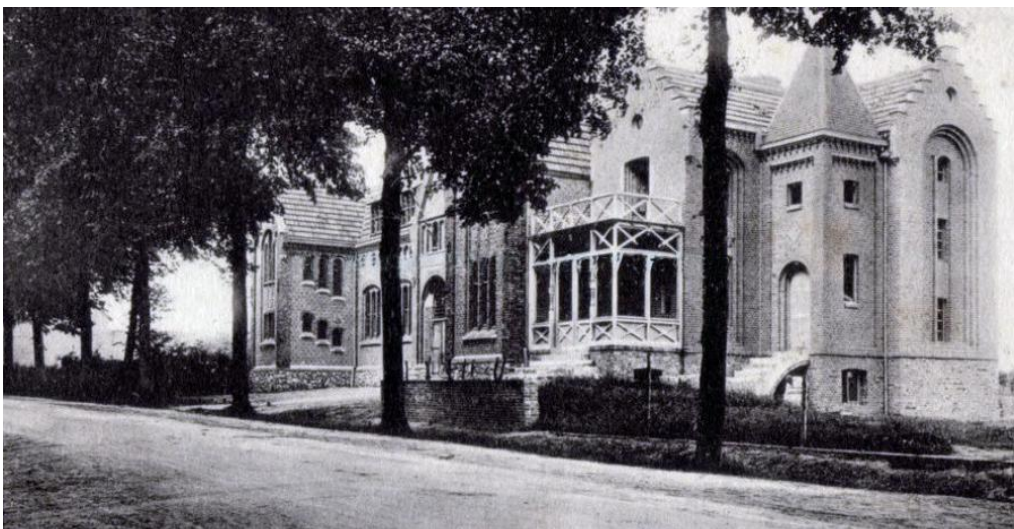
1904

Het heffen van stratengeld (tol) op Rijksweg Noord (ook wel 'Remunsje waeg' genoemd) wordt afgeschaft. Druk is het niet, een hond ligt op straat, een kip scharrelt wat rond en kinderen spelen op de Rijksweg.

Figuur 147: In de houten keet rechts werd tot 1904 tol geheven op de hoek Rijksweg-Voorstad (de boompjes aan de linkerkant geven aan dat er bier is in café 'In 't Witte Paard')

Aan de Rijksweg Zuid wordt de Teekenschool gebouwd.

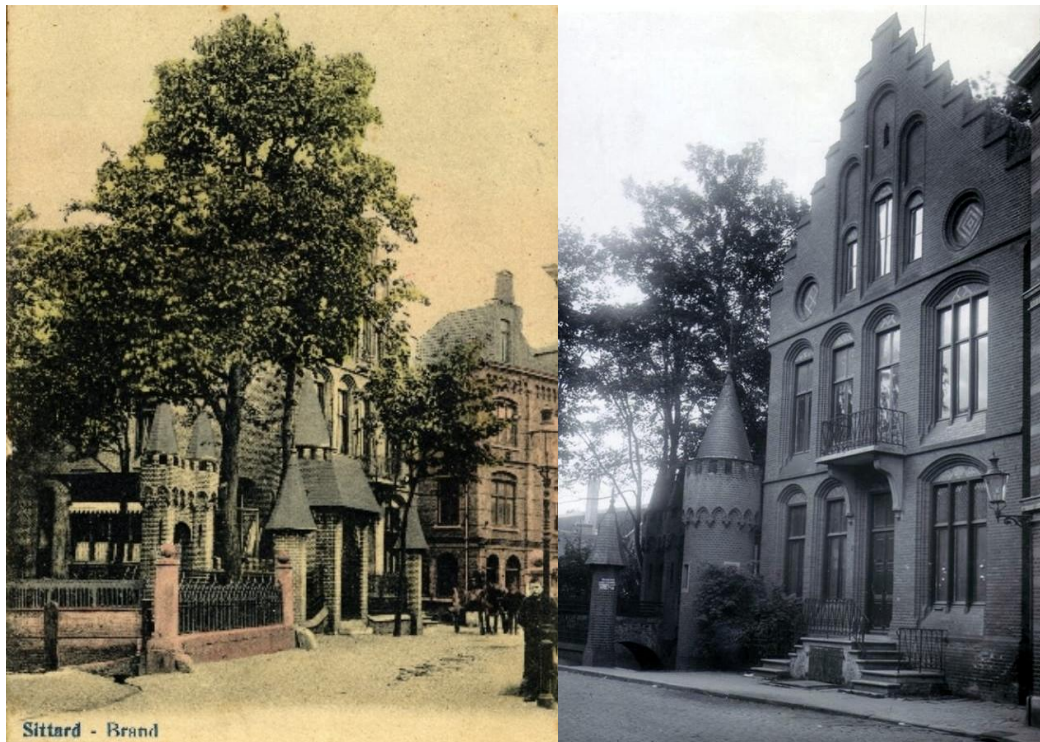

Figuur 148: Tekenschool aan de Rijksweg Zuid

Wijnhandelaar Nicolaas Rutten bouwt voor zijn vrouw een fantasiekasteeltje 'Casa Mia' in de tuin van zijn woning, die hij in 1880 gebouwd had (het latere winkelpand Kleikamp in de Voorstad), met torentjes rondom de tuin en aan de zijkant in de Parklaan.

Figuur 149: Links Casa Mia aan de Parklaan

Figuur 150: Woonhuis van Nicolaas Rutten (latere winkel Kleikamp) op de hoek Voorstad-Parklaan in 1910 en 1927

De ingang van Casa Mia lag aanvankelijk links aan de voorkant van de woning in de Voorstad, via een poort en een brug.

*Figuur 151: Naast de ronde toren is de brug naar Casa Mia zichtbaar
(‘Steenwegstraat’ moet natuurlijk ‘Voorstad’ zijn)*

Later heeft hij nog een soort ophaalbrug gebouwd over de Keutelbeek in de Parklaan. Casa Mia heeft dienst gedaan als koetshuis totdat het in 1934 omgebouwd werd tot woonhuis aan de Keutelbeek in de Parklaan.

Figuur 152: Brug over de Keutelbeek naar Casa Mia (links is het Bisschoppelijk College te zien)

Het station wordt voor de tweede keer verbouwd en uitgebreid.

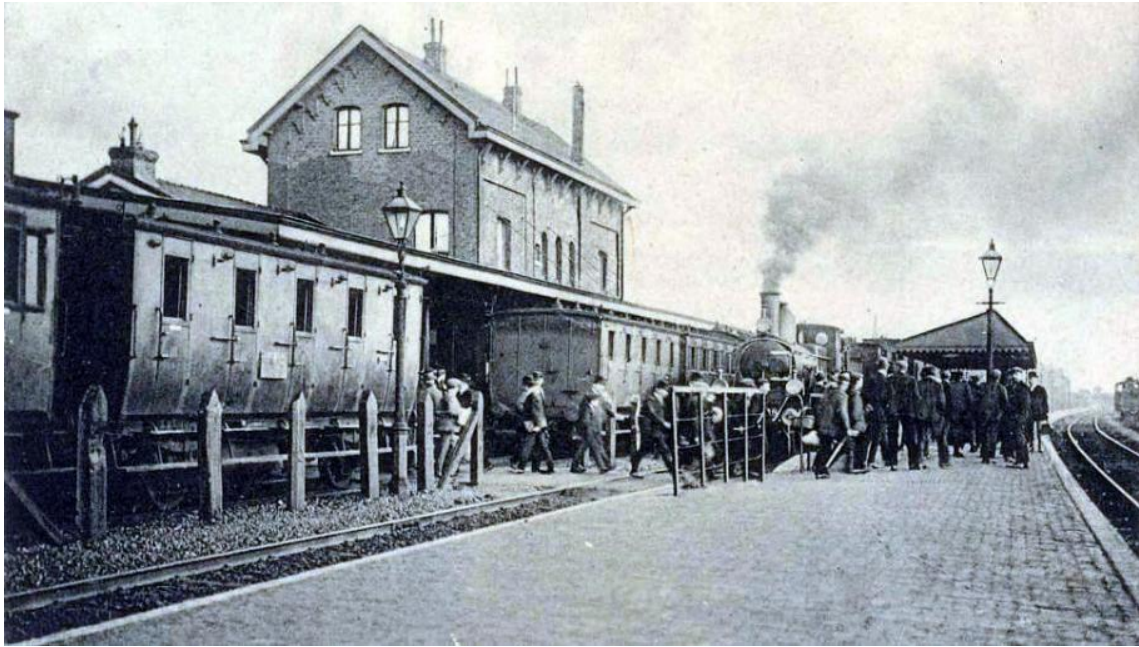

Figuur 153: Trein richting Roermond staat gereed in 1900

De oversteekplaats tussen beide perrons wordt beschermd met een ketting.

Figuur 154: Oversteekplaats tussen beide perrons in 1900

Figuur 155: Oversteekplaats tussen beide perrons in 1912

Er vindt ook zwaar transport plaats met de trein, zoals dikke boomstammen uit de Ardennen.

Figuur 156: Zwaar transport van dikke boomstammen uit de Ardennen in 1900

Deze boomstammen zijn bestemd voor houthandel Joosten aan de Steenweg.

Figuur 157: Houthandel Joosten aan de Steenweg in 1935

Figuur 158: Rechts de trein richting Heerlen (passagiers uit Roermond moesten overstappen) en links de trein naar Maastricht in 1905

Eerste steenfabriek wordt gebouwd aan de Bergerweg.

Figuur 159: Ook vrouwen verrichtten zware arbeid op de steenfabriek

Rijkstelefoon doet zijn intrede in Sittard. Mijn ouders hadden in 1950 telefoonnummer 3105 in Sittard. Voor de tweede wereldoorlog waren dat nog drie cijfers en voor 1900 twee cijfers.

Feestelijkheden in de stad vanwege het 25-jarig verblijf van koningin-moeder Emma in ons land. Op deze dag beginnen Franse zusters 'van de Goddelijke Voorzienigheid' met de nieuwbouw van een klooster (door de gebroeders Muyres uit Nieuwstadt, de latere Sittardse aannemer Marcel Muyres), dat later uitgroeit tot het ziekenhuis.

Figuur 160: Klooster de la Devine Providence, voorloper van het ziekenhuis, in 1906

Figuur 161: Eerste kapel van de Franse zusters 'Clinique des Seurs divine providence Chapelle'

1905

Bij onderzoek naar de aanwezigheid van steenkolen wordt in de Watersleij een eerste laag kolen aangeboord. Later worden nog twee lagen op ongeveer 600 meter diepte aangetroffen. Het Bisschoppelijk College begint met een gymnasium en een voorbereidende klas en start met nieuwbouw aan de Diek (= Parklaan) in het Baanjd (Ruitersbeemd).

Figuur 162: Oude woning in de Baanjd, die gesloopt wordt in 1930

Op maandag 20 maart 1905 komen de eerste drie Franse zusters in Sittard aan, om in het nieuwe klooster aan de Heinseweg te gaan wonen. Zij trokken nogal wat bekijks, met hun ongewone grijze dracht met hoekige Bretonse kappen, van de standwerkers en drommen kopers die tegelijkertijd per trein in Sittard aankwamen voor de St. Jozefmarkt, die naar maandag verplaatst was omdat 19 maart op zondag viel. Enige dagen later kwamen de volgende 13 Franse zusters aan, die als nieuwe burgeressen ingeschreven werden in het Sittardse bevolkingsregister.

Figuur 163: Franse zusters en de eerste ambulance in 1926

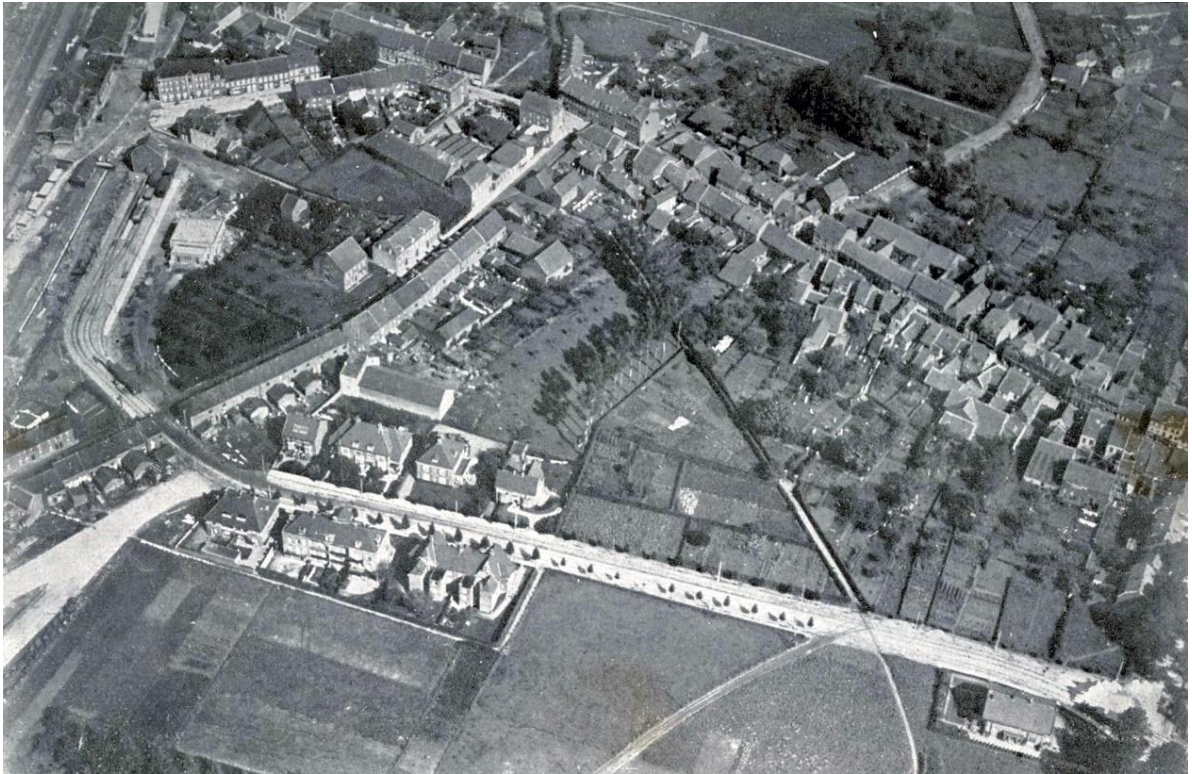
Op de achtergrond is de eerste ambulance te zien, die door het ziekenhuis aangeschaft wordt bij garage Cartigny in 1926.

Figuur 164: Deze ambulance werd geleverd door garage Cartigny

1906

De gemeenteraad besluit om de Wilhelminastraat aan te leggen.

Figuur 165: Onderaan de Wilhelminastraat, linksboven de tramremise bij het station

De gemeenteraad besluit met 9 tegen 3 stemmen een slachthuis te Sittard te bouwen, wat in een protestvergadering van de Sittardse slagers in zaal Martens in de Putstraat resulteert. Ook wordt besloten hier tegenover een ijsfabriek te bouwen om het vlees te kunnen koelen. Ook particulieren konden hier staven waterijs kopen om thuis levensmiddelen te koelen. Tot de komst van de ijskast in huis (in Sittard pas na 1950) was men voor het bewaren van voedingsmiddelen aangewezen op andere technieken, zoals wecken, drogen, pekelen en konfijten. Hierbij werd de groei van bacteriën geremd door respectievelijk het verhitten en vacuüm maken (vacumeren), het onttrekken van vocht of het toevoegen van veel zout of suiker.

Figuur 166: Slachthuis met rechts de ijsfabriek

Op 1 juni 1906 trekt de Bronkprocessie door de stad. Op de Markt staat circus Carl Welte.

Figuur 167: Circus Carl Welte op de Markt in 1906

De vereniging 'Sittard-Vooruit' organiseert een driedaags gymnastiekfeest bij gelegenheid van het 25-jarig bestaan van Swentibold.

Figuur 168: Gymnastiekvereniging Swentibold op de Wal

De nieuwe gashouder van 1000 m³ bij de gasfabriek aan de Slachthuisstraat (nu Engelenkampstraat) wordt opgeleverd.

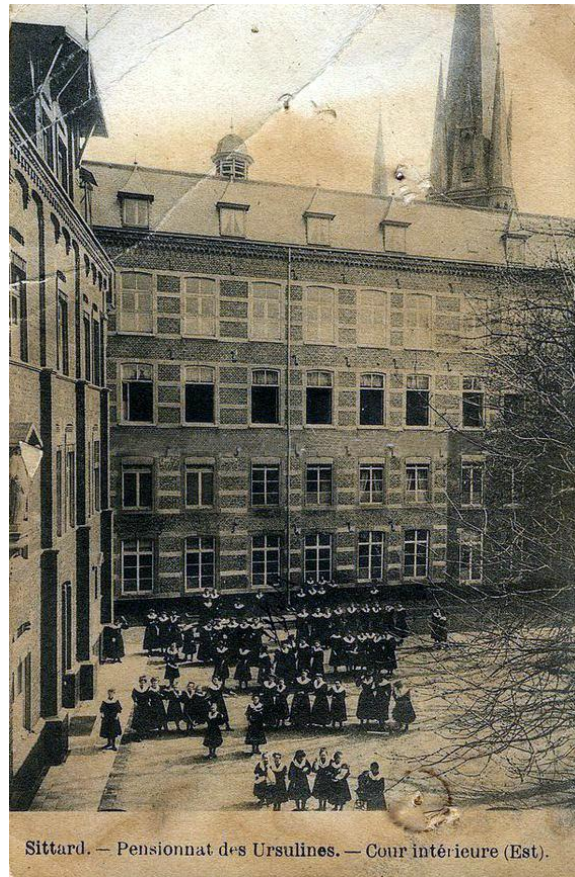
Figuur 169: Luchtfoto van Sittard uit 1940 (De grote gashouder is duidelijk te zien en onderaan het enorm gegroeide klooster aan de Kollenberg)

De varkensmarkt verhuist van het Tempelplein naar de centrale Markt. Op de donderdagse markt in het centrum worden steeds meer varkens verhandeld.

Figuur 170: In 1906 werden varkens op de Markt verhandeld

Door de zusters Ursulinen wordt de bovenste verdieping van het Huys op de Berg weggebroken en vervangen door twee nieuwe etages en een geheel nieuw dak. Van de bestaande onderste twee verdiepingen worden de ramen vergoot.

Figuur 171: Leerlingen in uniforme kleding van het 'Pensionnat des Ursulines'

1907

Besluit tot oprichting van een hospitaal door de Franse zusters en in hun klooster worden enkele ziekenkamers ingericht. Het klooster werd hiertoe vergroot (links een nieuwe hoofdingang en rechts een nieuwe vleugel voor de zieken).

Figuur 172: Het 'Frans klooster' wordt ingericht als hospitaal

De Markt wordt opnieuw bestraat met de oude maasstenen in 1907.

Figuur 173: Opnieuw bestraten van de Markt met de oude maasstenen en oude houten kiosk

Het vergrote Post- en Telegraafkantoor in de Limbrichterstraat wordt geopend, dagelijks geopend van 7.30 u tot 20.30 u.

De familie Leinarts viert hun 50-jarig huwelijk in de Plakstraat. Iedereen is op zijn mooist aangekleed, behalve de geestelijken. Deze foto geeft een mooi tijdsbeeld van de sjeke Sittardse kleding rond 1900.

Figuur 174: 50-jarig huwelijksfeest fam. Leinarts in de Plakstraat

De Tekenschool wordt opgericht (Rijksweg Zuid); in 1918 ging deze over naar de Ambachtsschool.

Figuur 175: Bouw van de 'Teekenschool aan de Groote Rijksweg' in 1907

Pater Prevot, overste van het klooster in Leijenbroek, wordt begraven in de St. Petruskerk. Hij is de laatste persoon die in de St. Petruskerk begraven is.

Figuur 176: Graf van Andreas Prevot in de Mariakapel van de St. Petruskerk

De St. Rosakermis op de Markt trekt steeds meer publiek.

Figuur 177: St. Rosakermis op de Markt in 1907

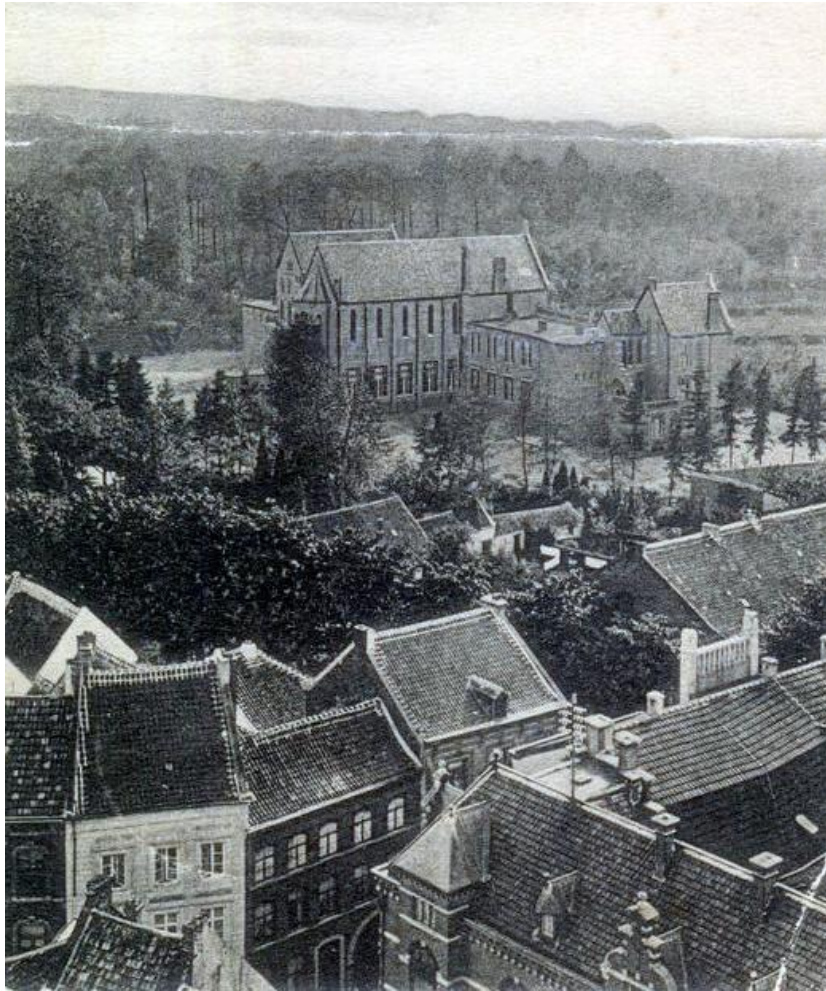
Aan het klooster Devine Providence wordt een zijvleugel gebouwd om het toenemende aantal patiënten op te kunnen vangen.

Figuur 178: Ziekenhuis anno 1907

1908

Opening van het nieuwe Bisschoppelijk College aan de Parklaan. Het aantal leraren (6) was bijna net zo groot als het aantal leerlingen (8). Een jaar later worden 90 leerlingen ingeschreven.

*Figuur 179: Het St. Jozefcollege (later Bisschoppelijk College) in 1910
(op de achtergrond het Reuteursbeemd (elzenbroekbos), de Parklaan en Engelenkampstraat zijn nog niet aangelegd,
de bomenrij in het midden op de wal is nog volledig, hier wordt later de Walstraat aangelegd)*

*Figuur 180: In het linker deel was de RK Lagere School St. Jozef (het zogenaamde 'klein college') gevestigd.
In 1924 verhuisde dit naar de Wilhelminastraat.*

Oprichting van een nieuwe schutterij 'de Steenweg' genaamd.

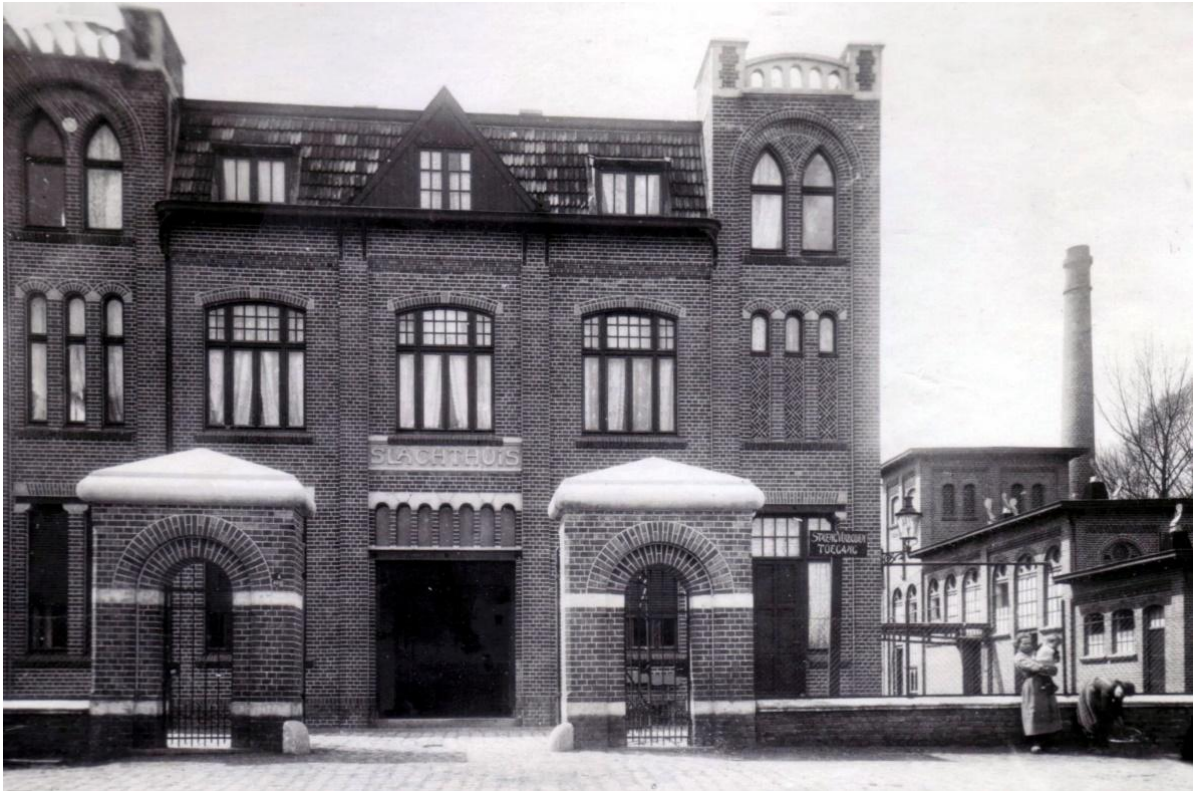
Figuur 181: Schutterij trekt door Sittard in 1909

Opening van het nieuwe slachthuis aan de Slachthuisstraat, gebouwd door J.B. Muyres voor 14.850 gulden.

Figuur 182: Slachthuis in 1908 aan de Slachthuisstraat (later de Engelenkampstraat)

Aan de voorkant ziet het gebouw er niet uit als een slachthuis. Na de opendag tijdens de opening van het slachthuis is het terrein 'Streng Verboden Toegang'.

Figuur 183: 'Streng Verboden Toegang' in het slachthuis

Het slachthuis heeft zijn eigen energievoorziening en er wordt gebruik gemaakt van moderne windaangedreven afzuiging op het dak.

Figuur 184: Moderne windaangedreven afzuiging op het dak van het slachthuis

Tegenover het slachthuis aan het Tempelplein wordt een ijsfabriek gebouwd, die grote staven ijs voor de koeling van dranken en vlees levert.

Figuur 185: IJsfabriek St. Antonius in 1912

(Op de achtergrond het slachthuis en rechts het voormalige fort Steenen Muurke op het Tempelplein)

Figuur 186: Ingang van de Coöperatieve IJsfabriek aan de Slachthuisstraat in 1924

Sittard heeft 7.381 inwoners en uit een middenstandsenquête blijkt dat er vijf bierbrouwerijen, drie azijnfabrieken, drie rijwielfabrieken, twee steenfabrieken, vier boekdrukkerijen en een stoommeubelfabriek waren. De drie sigarenfabrieken hadden het in 1908 alweer begeven.

Het ziekenhuis krijgt steeds meer patiënten, zowel thuis als in hun klooster, te verzorgen.

Figuur 187: Het ziekenhuis ligt nog tussen van de velden in 1908 en de weg ernaar toe is nog onverhard

Op Koninginnedag 31 augustus wordt een groot bloemencorso gehouden. Dit corso trekt duizenden vreemdelingen naar de stad.

Figuur 188: Bloemencorso op Koninginnedag 31 augustus

1909

Het stadhuis is feestelijk verlicht ter ere van de geboorte van prinses Juliana op 30 april.

Figuur 189: Feestelijk verlicht stadhuis in 1909

De gemeenteraad besluit een nieuwe kiosk (Julianakiosk) op de Markt te laten bouwen als aandenken aan de geboorte van een troonopvolger.

Figuur 190: Nieuwe Julianakiosk op de Markt

In deze tijd trokken elk jaar vele processies door Sittard, zoals de communieprocessie op de volgende foto in de Limbrichterstraat. De meisjes in het wit gekleed vooraan en achteraan de jongens, allen begeleid door een ouder.

Figuur 191: Communieprocessie in 1909

1910

De gemeenteraad besluit tot de aanleg van waterleiding en riolering en de invoering van de keuring van levensmiddelen. Langzamerhand beseft men dat onzuiver drinkwater, slechte huisvesting en het ontbreken van hygiëne funest zijn voor de gezondheid. Pas in de loop van de 20ste eeuw komt er een einde aan de periodiek optredende en verwoestende epidemieën van cholera en tyfus. Ook de pokken verdwijnen als gevolg van intensieve inentingsprogramma's. Tuberculose, vroeger de 'tering' genoemd, blijft echter nog lang volksvijand nummer één.

In 1910 werden de volgende voorschriften voor de boer uitgevaardigd:

1. *Melk uw vee nooit zonder goed handen en armen gewassen te hebben.*
2. *Wasch ook uier en dijen van het vee.*
3. *De kleeën van het melkend personeel mogen niet bevuild zijn.*
4. *Gebruik voor het reinigen van vaatwerk zuiver water, nooit slootwater.*
5. *Laat niet melken door personen met tuberculose, huid- of andere ziekten.*
6. *Laat de melk niet in den stal staan, maar breng ze direct naar een koele, reine plaats.*
7. *Houd vee en stallen zindelijk.*
8. *Tot slot een laatste wenk, of toch meer een wanhoopskreet, direct gericht aan de moeders: Moeders! Voedt uwe kinderen vooral zelf, zoals Neerlands Koningin doet.*

Tot nu toe liep het afvalwater via de straatgoten naar de Molenbeek en de Geleenbeek, die dan ook de Keutelbeek genoemd werd. Het riool werd overigens ook weer aangesloten op deze beken in de buurt van de Stadbroekermolen van Roufs.

Eerst werden de hoofdriolen in de Steenweg, Voorstad, Brandstraat, Limbrichterstraat, Markt en Paardestraat aangelegd.

Figuur 192: Riolering wordt aangelegd in de Limbrichterstraat in 1910

Gelijktijdig met het riolenstelsel werden ook de trottoirs langs de straat aangelegd, tot deze tijd had ieder huis zijn eigen stoepje om de verhinderen dat regenwater van de straat de woning binnen zou dringen. In de goten aan weerszijden van de straat kwamen regenputten, die aangesloten werden op het riool.

Figuur 193: Riolput in de Molenbeekstraat 1910 (Op de hoek met de Limbrichterstraat staat nog een stadspomp, daarvoor heeft de eigenaar van het stoepje deze onbegaanbaar gemaakt door er beugels op de plaatsen)

Gelijktijdig met de riolering komt de aanleg van de centrale watervoorziening tot stand, die tot deze tijd via waterputten en stadspompen gerealiseerd was. Allereerst moesten in de omgeving van de stad bronnen worden gevonden, die voldoende hoeveelheden bruikbaar dieptewater konden

leveren. Om de uitgaven voor de bouw van een watertoren uit te sparen, werd besloten om het waterreservoir op het hoogste punt van de Kolleberg te bouwen, waardoor voldoende druk op het hele leidingnet verzekerd zou zijn. In 1910 werden proefboringen gedaan in de buurt van de St. Rosakapel. Pas op een diepte van 150 m werden goede wateraders gevonden, daarom werden de proefboringen verplaatst naar de Lahrstraat, waar goed drinkwater gevonden werd op 92 m diepte. Het plan om waterputten vlakbij het reservoir te slaan werd opgegeven en er werden nieuwe boringen verricht op het laaggelegen en moerassige terrein tussen Molenbeek en Casino, waarop in 1922 het Stadspark aangelegd is. Het water dat hier op geringe diepte aangetroffen werd, was echter voor consumptie onbruikbaar. Tenslotte werden 20 m diepe boringen gedaan aan de Bergerweg. Hier werd wel geschikt drinkwater gevonden.

Figuur 194: Pompstation aan de Bergerweg in 1925 (op achtergrond steenfabriek)

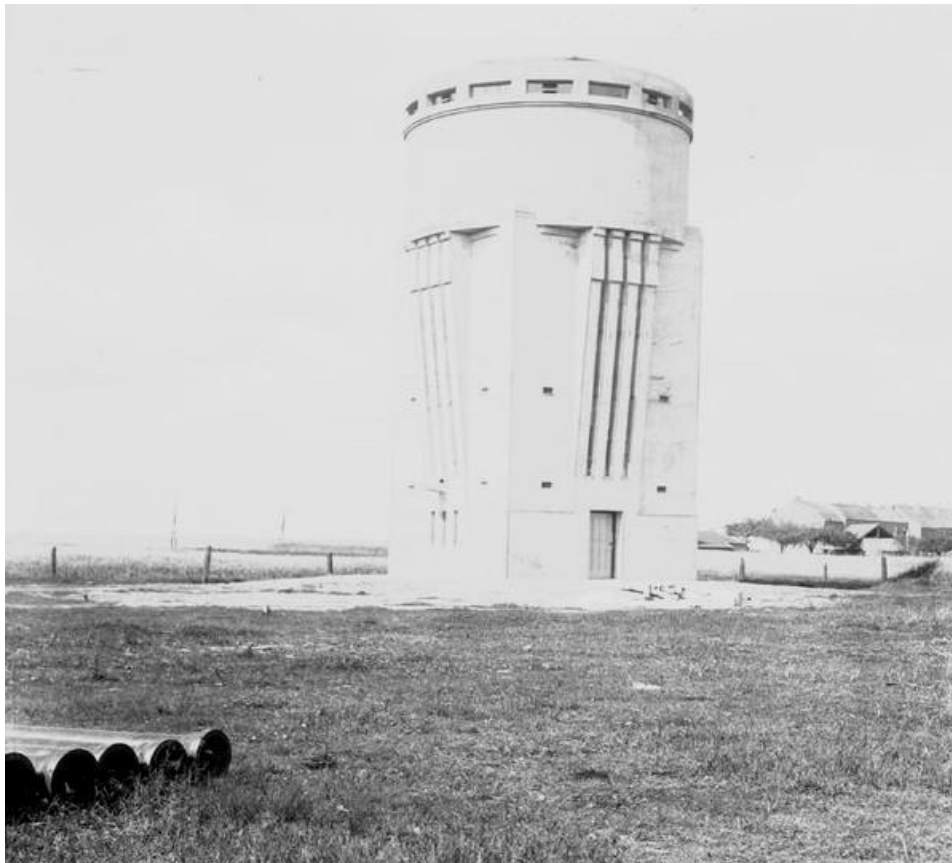
Figuur 195: Pompstation aan de Bergerweg in 2000 (op achtergrond het hoofdgebouw van SABIC)

Door perspompen werd dit water naar het reservoir in de Kolleberg (naast de St. Rosakapel) gepompt.

Figuur 196: Waterreservoir aan de Duustergats op de Kollenberg

Sittard heeft later wel een watertoren gehad, die in de wijk Hoogveld (tussen Rijksweg Noord en de spoorlijn) stond. Deze watertoren was een van de eerste producten van de betonbouwtechniek en is in 1975 afgebroken

Figuur 197: Watertoren in Hoogveld naast de spoorbaan, afgebroken in 1975

Het schoonhouden van de straten wordt nu voortaan verzorgd door de gemeentelijke reinigingsdienst.

Figuur 198: Straatveger aan het werk in de Molenbeekstraat in 1931

Figuur 199: In 1960 maakte de straatveger gebruik van twee ijzeren vuilnisbakken (bij de opgang naar de Begijnenhofwal in de Deken Thijsenstraat)

Figuur 200: Straatveger in de Helstraat bij het wijnhuis, dat onbewoonbaar verklaard is

Mensen die aan de Molenbeek wonen doen nog steeds de was in de beek, waarvan het water nog schoon was bij het binnenkomen van de stad bij het Tempelplein en voordat staatsmijn Maurits begon met de kolenwasserij, waardoor het water van de Geleenbeek zwart gekleurd werd.

Figuur 201: De was doen in de Molenbeek in 1910

Op de Markt wordt een luchtballon opgelaten op de eerste verjaardag van prinses Juliana. Op het gevaarte werd reclame gemaakt voor Sodex en Stuvortjeszeep. Deze ballon werd gevuld met lichtgas, dat in de gasfabriek geproduceerd was. Wegens het hoge gehalte waterstof is lichtgas

daarvoor zeer geschikt. Omdat lichtgas erg brandbaar is, gebruikt men tegenwoordig voor luchtballonnen liever helium.

Figuur 202: Luchtballon op de Markt in 1910

Op de foto met de luchtballon is links de nieuwe kiosk te zien. Tot 1900 had de kiosk 10 staanders en een puntdak met versierde rand.

Figuur 203: Kiosk in 1867, de torenspits van de St. Petruskerk ontbreekt nog na de brand van 1857

Rond 1900 werd de kiosk vervangen door een vergelijkbaar exemplaar, maar nu met 8 staanders en een puntdak, alles van hout gemaakt.

Figuur 204: Kiosk rond 1900, de St. Petruskerk heeft een nieuwe torenspits, ontworpen door Kuijpers

Bij de renovatie van het stadhuis in 1910 wordt de nieuwe Julianakiosk (als aandenken aan de geboorte van een troonopvolger in 1909) op de Markt geplaatst, nu met een stenen onderbouw, weer 8 staanders en een dak in pagodevorm met op de top een harp.

Figuur 205: Kiosk in 1910, nu van steen en metaal. In de toren van het stadhuis is een klok en een carillon angebracht. Boven de klok hangt een conus om het geluid van het carillon naar beneden te kaatsen. De Markt is nog bestraat met maaskeitjes en links is de stadspomp te zien die een jaar later verwijderd wordt.

De standers zijn nu van ijzer gemaakt, met smeedsierwerk bij de dakdragers.

Figuur 206: Kiosk in 1910 vanuit een andere hoek. Kinderen spelen met ijzeren hoepels.

Figuur 207: In 1954 staat deze kiosk nog steeds op dezelfde plek

Het eerste warenhuis 'Het Gouden Kruis' van Sittard wordt geopend in de Limbrichterstraat. Later wordt hier 'Van Haren Schoenmode' gevestigd.

Figuur 208: Eerste Warenhuis 'Het Gouden Kruis' in de Limbrichterstraat in 1910

1911

De carnavalsoptocht wordt steeds groter, waar steeds meer buurtgroepen en personeel van winkels aan meedoen.

Figuur 209: Thema: 'Personenvervoer 100 jaar geleden' in 1911 (een originele huifkar zonder huif)

*Figuur 210: Thema: 'Een zomeravond op het dorp' van de firma Wolf & Hertz dahl in 1911
(de wagen staat op de Boenenbrug in de Voorstad)*

*Figuur 211: Thema: "Sitterdsche Nonnevotbakkerie" in 1911
(de wagen staat voor de watermolen aan het Tempelplein)*

Oprichting van de coöperatieve Stoomzuivelinrichting St.-Rosa in de voormalige sigarenfabriek Arnoldts aan de kruising Rijksweg Noord en Walramstraat. In 1915 verhuist de fabriek naar het nieuwe fabrieksgebouw aan de Agricolastraat.

Figuur 212: Zuivelfabriek St. Rosa

1912

De regering besluit om de kolenvelden ten zuiden van Sittard te reserveren voor exploitatie van staatswege en geen concessies te verlenen aan particulieren, die al vanaf 1898 ingediend waren. De kosten van de boringen worden aan deze particulieren vergoed (200 gulden per meter, terwijl de werkelijke kosten 50 gulden per m waren). Het kost de staat ruim 1,8 miljoen gulden.

Gunning van de bouw van de ijsfabriek St. Antonius, die zou komen te liggen aan het Tempelplein. Het ijs diende voor de koeling van vlees. Niet voor niets lag de ijsfabriek tegenover het slachthuis. De bus Sittard – Maaseik begint te rijden.

Kapel van het Bisschoppelijk College wordt ingewijd.

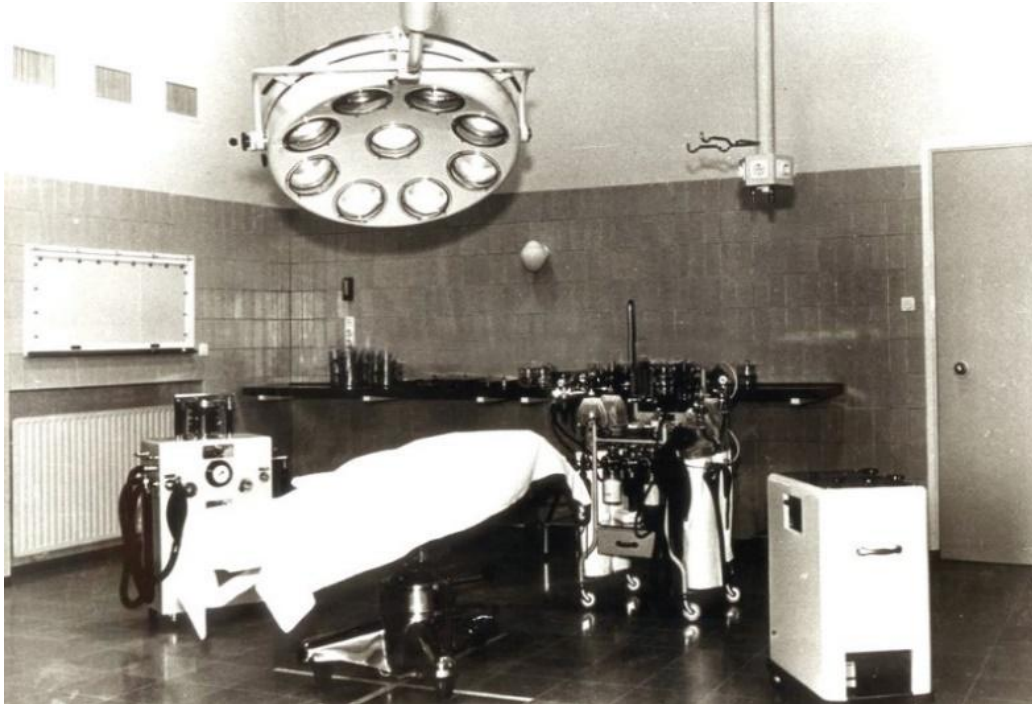
Figuur 213: Eerste kapel van het Bisschoppelijk College in 1920

Deze bevond zich op de eerste verdieping en werd gymzaal in 1925 (ik heb hier gymles gehad, vooral basketbal) na de bouw van de grotere nieuwe kapel (hier ben ik nog misdienaar geweest, na de verhuizing naar de Gouv. v Hövellstraat, waardoor ik elke ochtend om half acht naar de kapel moest komen voor het bijwonen van H. Mis).

Figuur 214: Linksboven het Bisschoppelijk College, onder het postkantoor, rechts de bomenrij van de Begijnhofwal in 1912

In het ziekenhuis werken ondertussen 20 Franse zusters en 5 Nederlandse en er is een operatiekamer ingericht waar de Heerlense chirurg dr. E. Hustinx twee dagen per week operaties uitvoert.

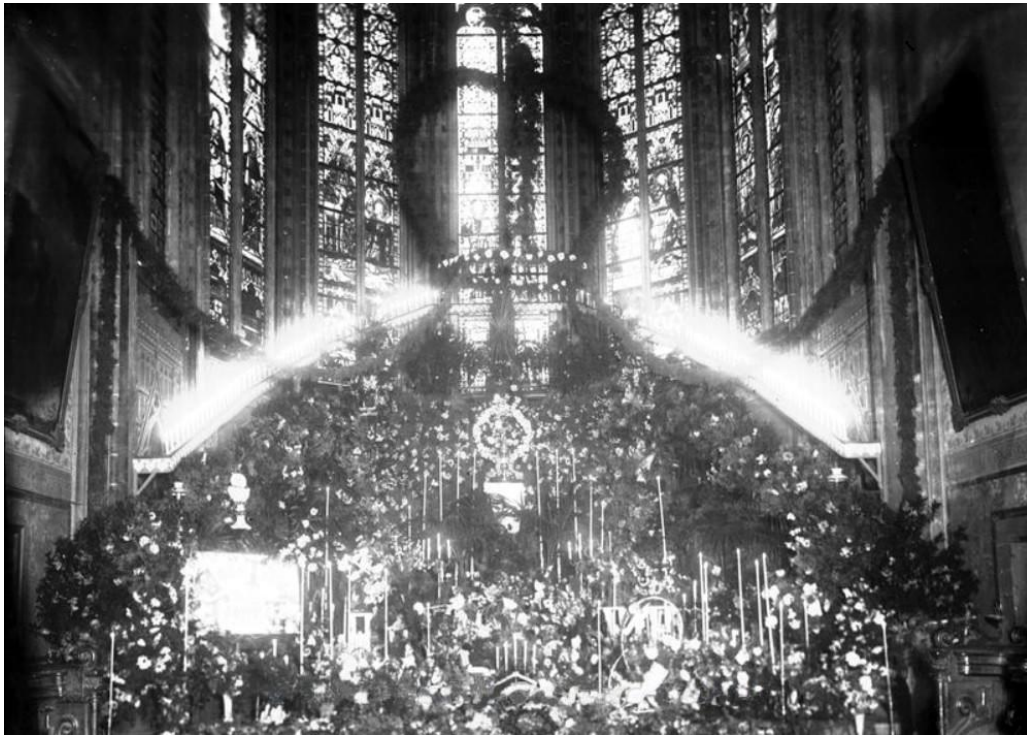
Figuur 215: Operatiekamer Sittardse ziekenhuis in 1931

De katholieke vereniging O.L.V. v.h. H. Hart bouwt een praalwagen om deel te nemen aan de optocht tijdens het Mariaal congres in Maastricht. Op de hoeken van de wagen zitten engelen met vleugels.

Figuur 216: Praalwagen Mariaal congres uit Sittard tijdens optocht in Maastricht 1912

Het priesterkoor van de St. Petruskerk is uitbundig versierd ter ere van de Sacramentshulde met elektrische verlichting, naast de vele kaarsen natuurlijk.

Figuur 217: Sacramentshulde met elektrisch licht in de St. Petruskerk

Het kerkbestuur is zo blij met het elektrisch licht dat een jaar later, als 'Sterre der Zee' uit Maastricht in de St. Petruskerk aanwezig is, het beeld in een zee van licht gehuld wordt.

Figuur 218: Sterre der Zee in een zee van licht in de St. Petruskerk in 1913

De Coöperatieve Zuivelfabriek St. Rosa wordt opgericht, waar binnen een paar jaar 800 boeren uit Sittard en omgeving, met samen 2000 koeien, lid van worden. Het eerste jaar wordt een gebouw op de hoek Walramstraat-Rijksweg gehuurd (oppervlak 45 m² en huur 200 gulden per jaar) en bezit de fabriek drie handkarren waarmee de melk en boter huis aan huis verkocht wordt door melkventers ('melkboeren' genoemd).

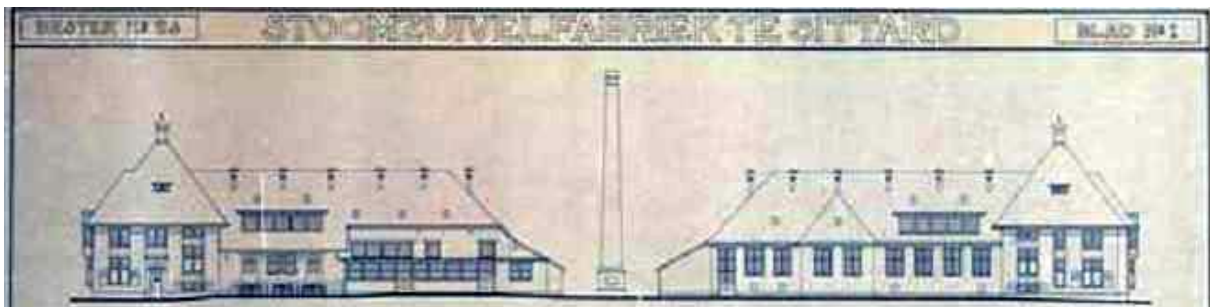

Figuur 219: Melkboeren van de coöperatieve zuivelinrichting St. Rosa op de hoek Walramstraat-Rijksweg 1913

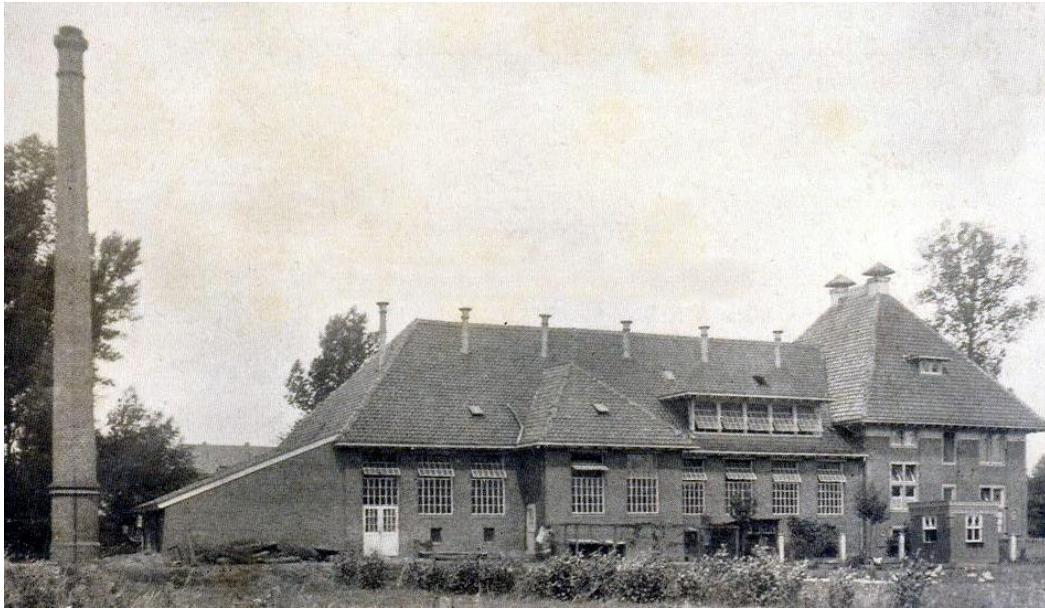

Figuur 220: Op de Sittardse handkar staat "Er is weer Grasboter" en in andere plaatsen wordt een hondenkar gebruikt

Al snel is een meer ruimte voor de fabriek nodig en wordt besloten Sittardse architect Wielders een nieuwe melkfabriek te laten ontwerpen.

Figuur 221: Ontwerp van architect Wielders voor de melkfabriek in 1913

Figuur 222: Coöperatieve melkfabriek St. Rosa in 1918

Figuur 223: Embleem zuivelfabriek St. Rosa

In Sittard en omgeving waren de meeste boeren in 1913 niet coöperatief. De coöperatieve vereniging viel niet in de smaak bij een deel van de melkveehouders, maar al snel sluiten zich steeds meer melkveehouders aan bij de coöperatie: 42 leden in 1913, 472 leden in 1916 (1237 koeien) en 732 leden in 1917 (1986 koeien). In het begin van de eerste wereldoorlog smokkelden de boeren nog melk naar België en Duitsland, maar al gauw werd dat te gevaarlijk en gingen ze hun melk leveren aan de melkfabriek in Sittard.

Door een probleem bij de gasfabriek valt de gasdruk in de gasleidingen weg en is het donker in de hele stad.

1913

Busverbinding met Heinsberg wordt gestart.

Grote industrie-, nijverheid- en landbouwtentoonstelling bij gelegenheid van '100 jaar Nederland onafhankelijkheid', die door Koningin Wilhelmina en Prins Hendrik bezocht wordt. Uit de plek waar de tentoonstelling gehouden werd, is daarna het stadspark gegroeid. Het motto van de tentoonstelling: 'Rust Roest'.

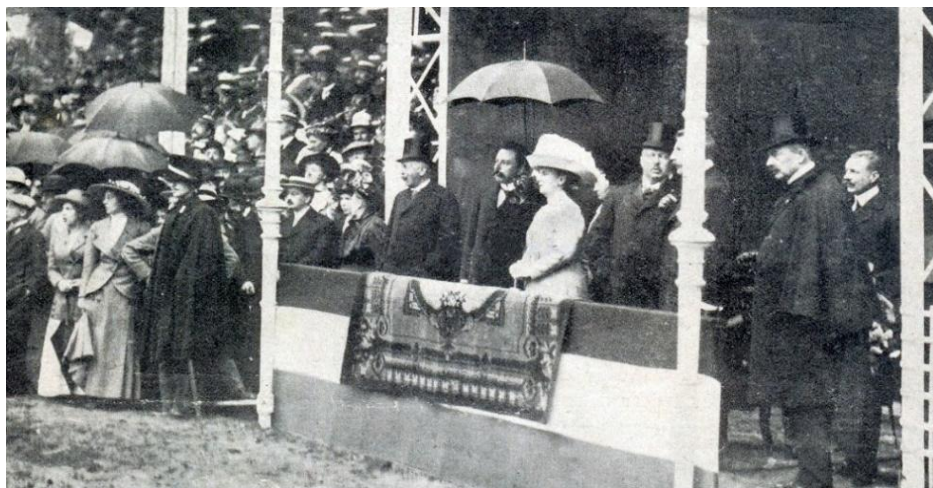
Figuur 224:
Nijverheidstentoonstelling 1913

Figuur 225: Ingang tentoonstellingsterrein wordt verhard met stenen om de modder tegen te gaan

*Figuur 226: Koningin Wilhelmina bezoekt de Sittardse onafhankelijkheidsfeesten (Sittard 100 jaar Nederland)
(voor de tentoonstelling werd een stuk elzenbroekbos gerooid en de grond gedraineerd)*

Figuur 227: Koningin Wilhelmina opent de Sittardse onafhankelijkheidsfeesten (Sittard 100 jaar Nederland)

Het tentoonstellingsterrein in het vroegere elzenbroekbos was een grote modderboel, het regende tot de sluitingsdag op 10 juli.

Figuur 228: Tentoonstellingsterrein Sittardse onafhankelijkheidsfeesten (Sittard 100 jaar Nederland)

‘Den Diek’, dat thuis hoorde in het stedelijk verdedigingsstelsel, wordt Parklaan. Door het sluiten van de sluizen in de waterpoort bij het fort ‘Steenen Muurke’ kon men het water opstuwten tussen deze ‘Diek’ en de beek en verder oostwaarts (‘de Baenje’) – een soort waterlinie ten zuiden van Sittard.

Figuur 229: De Baenje onder water tijdens overstroming Molenbeek in 1929

Via deze dijk kon men dan wel in het gebied komen en de Stenen Sluis bereiken ter verdediging van het water in de Molenbeek. In 1903 begint men er villa's te bouwen voor het stadspark, als eerste burgemeester Gijzels die het goede voorbeeld wilde geven. Aan de Valderstraat (nu Agricolastraat) wordt na de eerste wereldoorlog (na 1920) op de plaats van het tentoonstellingsterrein uit 1913 het stadspark aangelegd (links op de foto) en aan de noordzijde nieuwe huizen.

Figuur 230: Agricolastraat in 1930 (op de achtergrond links de melkfabriek St. Rosa uit 1918)

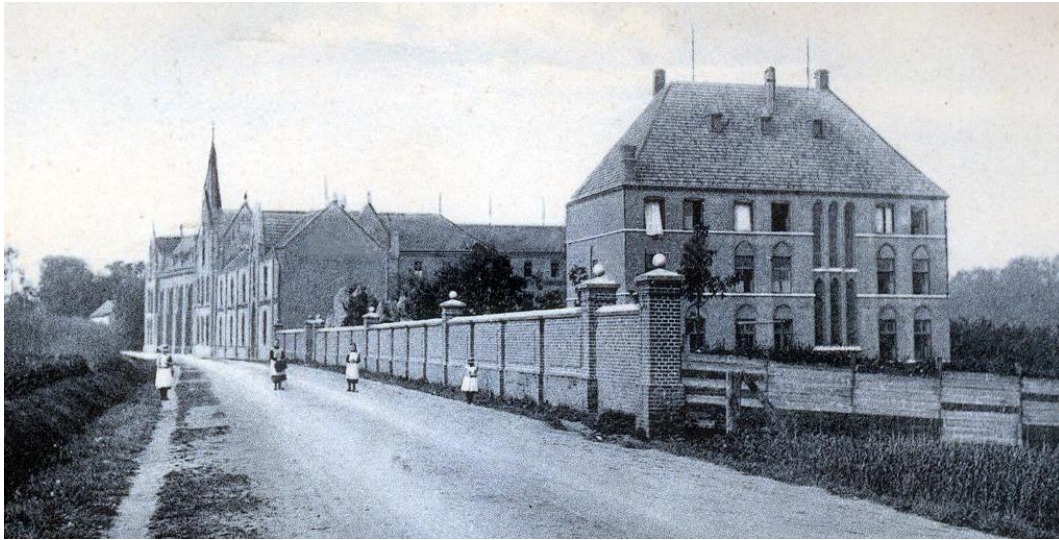
Tussen de Keutelbeek en de Molenbeek bij het latere Stadspark wordt de 'Coöperatieve Stoomzuivelfabriek St. Rosa' geopend. Later wordt door fusies de naam 'Sibema' (Sittard-Beek-Maastricht) en daarna 'Campina'.

Figuur 231: Producten van de melkfabriek St. Rosa

De oude en lastige kerkbanken in de St. Michielskerk worden vervangen door nieuwe gerieflijke banken.

Het H. Hartklooster in Leijenbroek wordt weer uitgebreid, nu met de 'Kaiserbau' voor de huisvesting van studenten uit Duitsland.

*Figuur 232: Het H. Hartklooster in Leijenbroek uitgebreid met de 'Kaiserbau' voor de huisvesting van studenten
(De Leijenbroekerweg is nog onverhard en de kloostermuur is ook niet af)*

In Sittard rijdt al een ijscoman rond, die schepijs verkoopt.

Figuur 233: IJscokarretje in de Voorstad in 1913

1914

Op 28 juni wordt de troonopvolger van Oostenrijk-Hongarije, prins Ferdinand, vermoord in Serajevo.

Figuur 234: Moord op aartshertog Franz Ferdinand van Oostenrijk en zijn vrouw

De eerste wereldoorlog staat op uitbreken:

- Op 28 juli mobiliseert Oostenrijk en valt Servië aan om de moord te wreken
- Op 29 juli mobiliseert Rusland om Servië te hulp te komen
- Op 30 juli om 16.00 uur komt per telegraaf in Sittard het bevel dat de landweer opgeroepen wordt.

Er breekt paniek uit in de stad, wanneer men de gehuwde landweermannen in uniform naar de stadsschool ziet trekken. Hier is het verzamelpunt.

In de Paardestraat, op de weg naar Tudderen, wordt een barricade opgericht.

Figuur 235: Barricade in de Paardestraat op de weg naar Tudderen in 1914

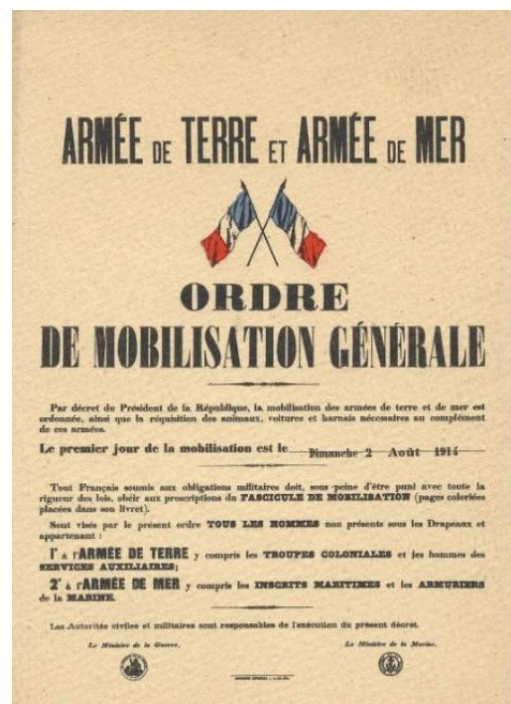

Figuur 236: Vier landstormplichtigen uit Overhoven (zij worden ingekwartierd in Roermond)

- Op 1 augustus verklaart Duitsland de oorlog aan Rusland.
- Op 2 augustus stelt Duitsland een ultimatum aan België en eist vrije doorgang richting Frankrijk.
- Op 3 augustus mobiliseert Frankrijk en verklaren Duitsland en Frankrijk elkaar de oorlog.
- Op 4 augustus verovert Frankrijk Mulhouse in de Elzas.
- Op 4 augustus valt Duitsland, met een aanval op Luik, België binnen.
- Op 4 augustus verklaart Engeland de oorlog aan Duitsland.

Hiermee is bijna heel Europa in oorlog. In Sittard staan mensen in groepjes met elkaar te praten, niemand gaat aan het werk. Iedereen verlangt zijn geld terug van de banken. Als reactie worden alle banken gesloten. De middenstand doet deze maand buitengewoon slechte zaken.

- Op 8 september wordt de staat van beleg in Sittard afgekondigd, waarmee de normale toestand en wetgeving tijdelijk niet meer van toepassing zijn. De overheid kan zeer slagvaardig handelen, zonder eerst toestemming over iets te vragen of overleg met inwoners te voeren.

Figuur 237: Mobilisatie in Frankrijk

De landstormcompagnie Sittard wordt bij koninklijk besluit opgericht. Het Nederlands leger bewaakt de grens met Duitsland met behulp van hondenkarren.

Figuur 238: Oefening van het Nederlands leger met behulp van hondenkarren

Ook het Belgische leger maakt gebruik van hondenkarren om snel hun mitrailleurs te kunnen verplaatsen.

Figuur 239: Belgische mitrailleurhonden in 1914

Het algemeen gevoel onder de bevolking in België en Frankrijk wordt goed weergegeven in de volgende spotprent van een Franse 'Chien sanitaire' (verpleeghond), die met water, voedsel en medicijnen het slagveld ingestuurd werd om gewonden te helpen. Wel paradoxaal dat dit een Duitse herder is of is het een Mechelse herder?

Figuur 240: Spotprent van een Frans verpleeghond ('Chien sanitaire')

Vele Belgische vluchtelingen komen naar Sittard.

Figuur 241: Wegen in België raken verstoep door het oprukkende Duitse leger en vluchtende Belgische burgers

Sittard blijft met Nederland onafhankelijk en daarmee gespaard voor het oorlogsgeweld. Toch was de sympathie in deze tijd vooral gericht op Duitsland. Koningin Wilhelmina had dankzij haar moeder Emma en haar man Prins Hendrik een uitgebreide Duitse familie. Ook het Britse optreden rond de eeuwwisseling in de Tweede Boerenoorlog (een oorlog tussen de Nederlandstalige Boeren van de Zuid-Afrikaanse Republiek (Transvaal) en de Oranje Vrijstaat enerzijds, en het Britse Rijk anderzijds) lag nog vers in het geheugen.

Figuur 242: Nederlandstalige boeren uit Zuid-Afrika vechten tegen de Engelsen

Tot nu toe kende het lagere onderwijs twee scholen: de 'Armenschool' voor de ouders die het schoolgeld niet konden betalen en de 'Burgerschool'. Door de gewijzigde financiële positie van de stadsbevolking en het negatieve imago van de Armenschool, ging minder dan 20% van de kinderen hier naar toe. De Armenschool verdween en daarvoor in de plaats kwam een huishoudschool voor meisjes.

Een groot aantal Duitse en Belgische kostschoolleerlingen moeten naar huis gestuurd worden en die keren niet meer terug, een gevoelige klap voor het onderwijs aan interne leerlingen. Uit de middenstandsenquête van 1908 was ook gebleken dat de jeugd van Limburg bij voorkeur werk ging zoeken bij de oostelijke burenen, waar hoger loon werd uitgekeerd en waar een nijpend gebrek aan leerjongens bestond. Ook boerenzoons trokken naar Duitsland om er te gaan werken.

Figuur 243: 'Brikkebekkers' (steenbakkers) uit Born aan het werk in Duitsland in 1906

Door het uitbreken van de eerste wereldoorlog kwam hieraan een eind. Voor Sittard was de blokkade van het grensverkeer met Duitsland en België een echte schadepost: er kwamen geen processies van de grensgebieden naar de Lieve-Vrouw van Sittard meer, de vele hotels kregen geen gasten meer en ook de inwoners van Tudderen en omgeving kwamen geen inkopen meer doen in Sittard.

Toen het buitenland eenmaal gesloten was, kwamen wel meer Hollanders van boven de Moerdijk naar Limburg, wat toch altijd nog min of meer buitenland gebleven was voor hen.

In de kloostertuin van de Franse zusters wordt aan de Limbrichterweg een afdeling voor besmettelijke ziekten gebouwd.

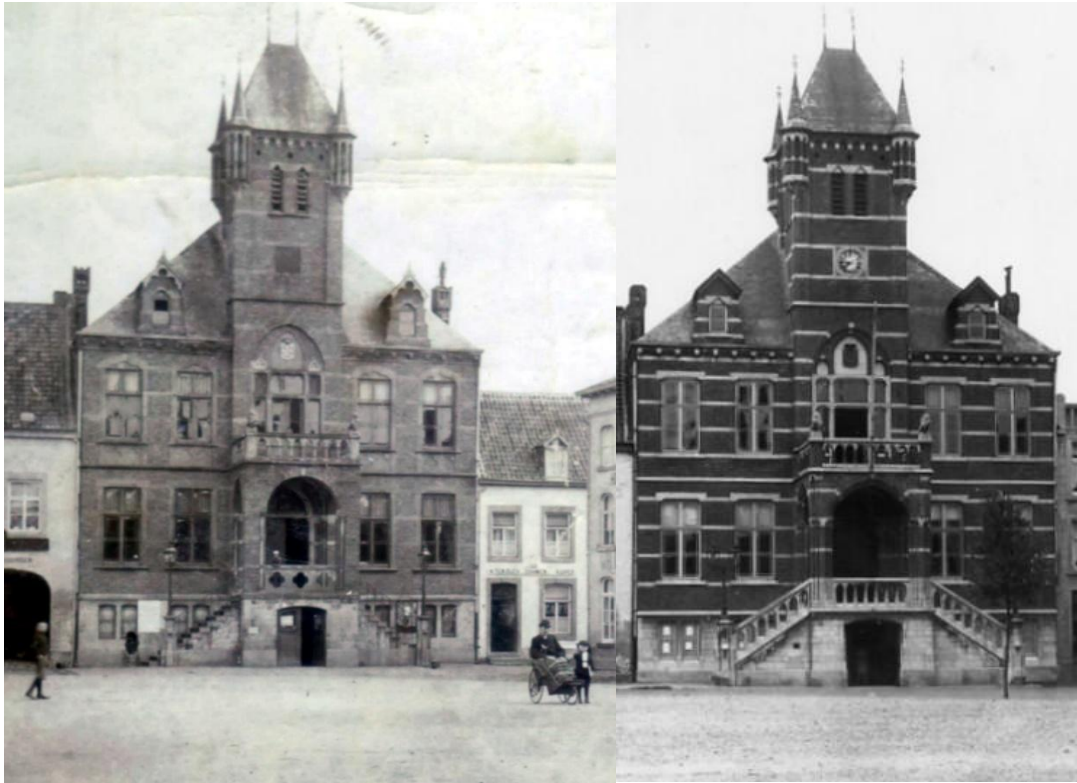
Figuur 244: Quarantaine afdeling van het ziekenhuis in 1917

Eind 1914 besluit de regering om in Lutterade, ten westen van de spoorlijn Sittard-Maastricht, de staatsmijn Maurits te gaan bouwen, op basis van de boorgegevens van de afgelopen jaren.

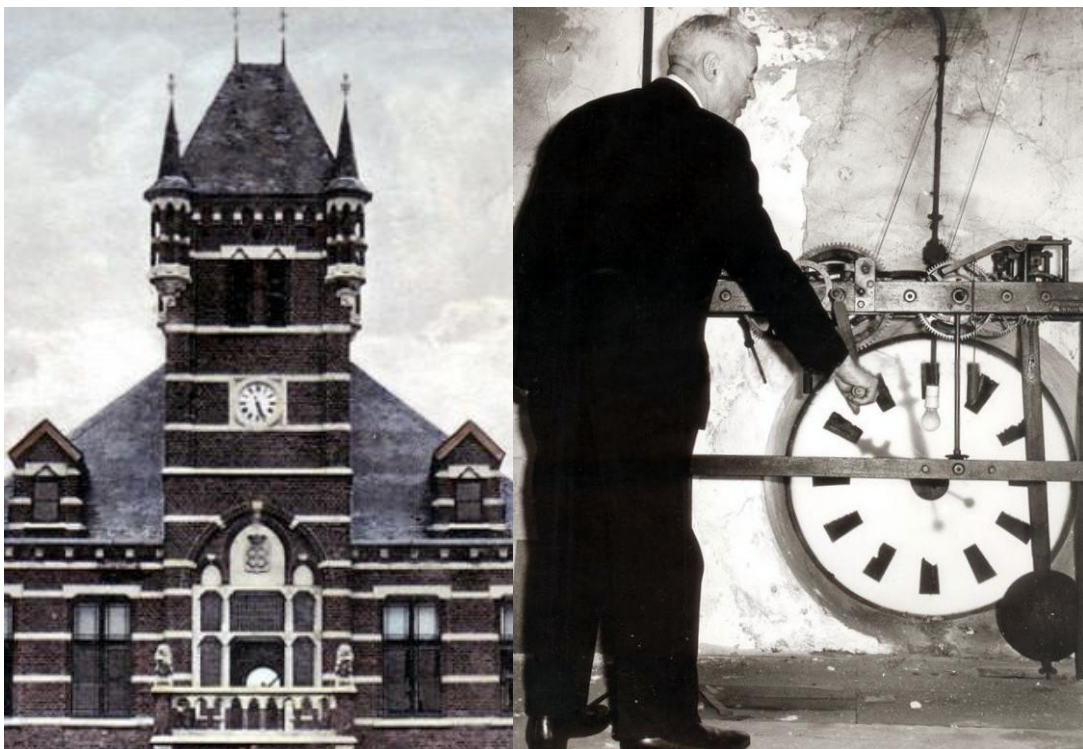
Figuur 245: Boortoren in Lutterade in 1914 (hier wordt later mijn Maurits gebouwd)

Tot nu toe had de trap van het stadhuis een ijzeren leuning. Deze wordt vervangen door een stenen leuning, in dezelfde stijl als de leuning van het balkon op de tweede verdieping.

Figuur 246: IJzeren trapleuning wordt vervangen door een stenen leuning

Ook wordt een uurwerk boven in de voorgevel van het stadhuis angebracht.

Figuur 247: Uurwerk in de bovengevel van het stadhuis wordt bijgesteld

Figuur 248: Nieuwe kiosk en nieuwe trap stadhuis in 1914, met rechts de brievenbus bij de Gats

1915

Alle Belgische vluchtelingen in onze stad krijgen opdracht zich naar een van de vluchtelingenkampen te begeven. Hier was een quarantainestation ingericht waar vluchtelingen uit krijgsgevangenkampen een tijdlang in observatie werden genomen, uit angst voor besmettelijke ziekten.

De Tekenschool op de Rijksweg wordt als militair tehuis geopend.

Opening van de nieuwe Coöperatieve Zuivelfabriek St.-Rosa aan de Agricolastraat.

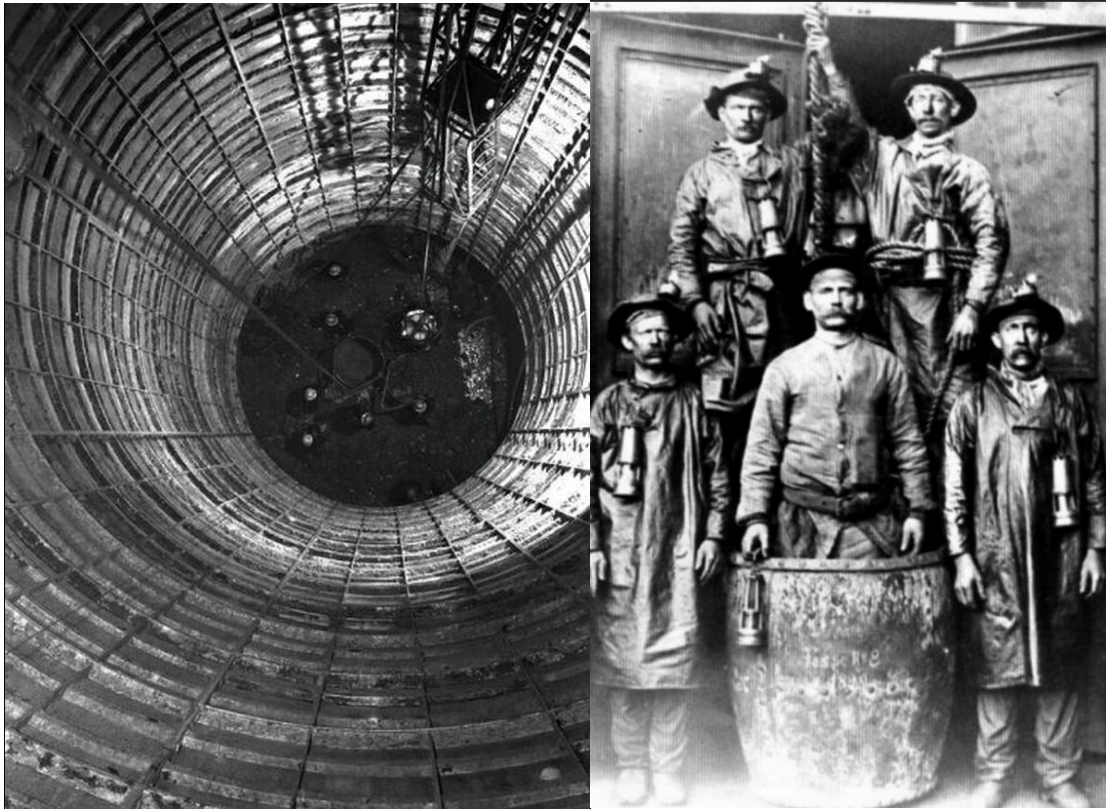
Het houden van kermissen wordt door de commandant van het veldleger verboden.

Op 12 maart verschijnt een koninklijk besluit waarin bepaald wordt dat de rijke kolenlagen van de westelijke Maasvelden, die tot onder de stad Sittard reiken, ontgonnen zullen worden. Bij Lindenheuvel wordt de eerste boortoren opgebouwd.

Figuur 249: Aanleg mijn Maurits - boortoren op de Helmstock 1915

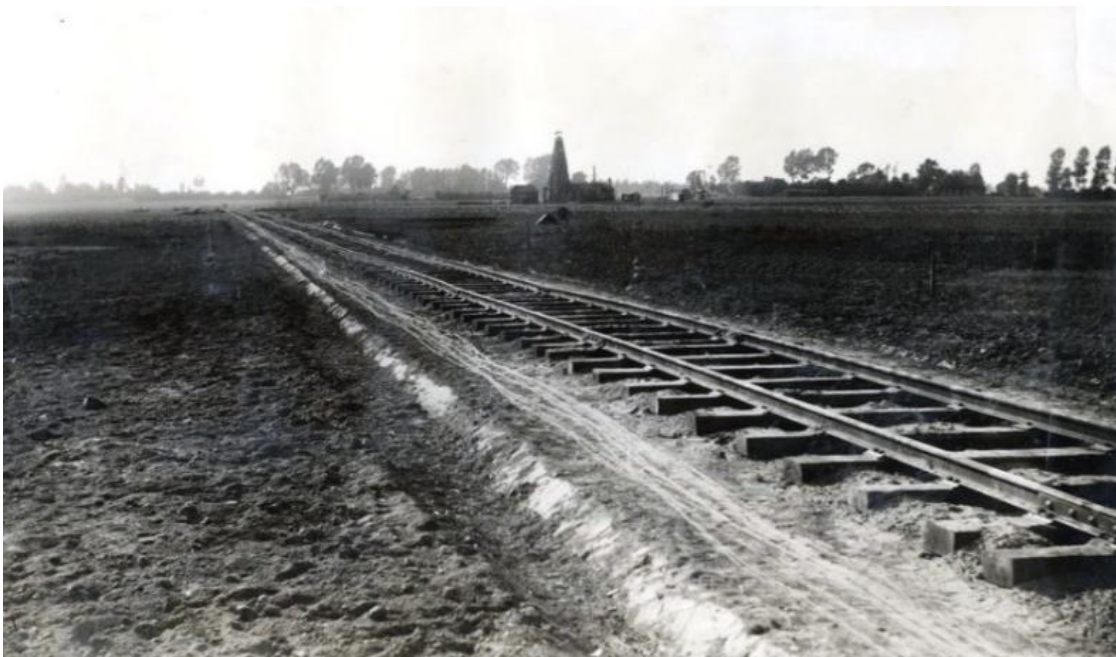
Er worden twee schachten (aan- en afvoer van lucht) aangelegd volgens de bevroesmethode. Rond de aan te leggen schacht worden gaten geboord tot in de steenkoollaag, waarna een koud mengsel wordt rondgepompt, waardoor het grondwater bevroest en de schacht veilig afgediept kan worden.

Figuur 250: Afdiepen van de schacht met schop en houweel; de mannen worden in de zandbak vervoerd

Door materiaalgebrek tijdens de eerste wereldoorlog worden de werkzaamheden vertraagd. De eerste schacht bereikt in 1920 op een diepte van 304 m de steenkoollaag en de tweede schacht in 1923 op 302 m diepte.

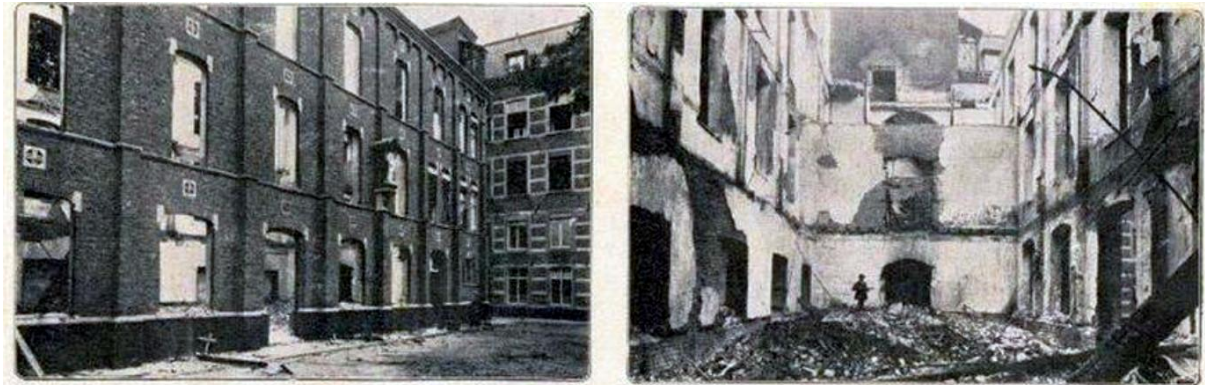
Rondom het station worden gronden onteigend voor de aanleg van een spoorwegemplacement i.v.m. de start van Staatsmijn Maurits.

Figuur 251: Aanleg mijn Maurits - spoor van de boortoren naar het Station Lutterade 1916

Gas, waterleiding en elektriciteit komen in één bedrijf.

De internaatvleugel van het Ursulinenklooster brandt uit ten gevolge van een blikseminslag. De Sittardse brandweer kan het vuur niet bedwingen en vraagt assistentie van de Heerlense brandweer.

Figuur 252: Krantenartikel over de brand in het Ursulinenpensionaat:

“Het middengebouw brandde geheel uit, aangezien de Sittardsche brandweer in onvoldoenden toestand verkeerde, moest de brandweer van Heerlen te hulp komen; Links: De uitgebrande feestzaal, waarboven de slaapkamers; ter rechterzijde het gespaard gebleven klooster – Rechts: De ruïne van het inwendige van de feestzaal.

Na enkele uren wordt het sein ‘brand meester’ gegeven en lukt het de rest van de gebouwen te sparen. Hierna wordt het dakwerk vervangen en over een breedte van vier vensters verhoogd. Het ‘Huis op de Berg’ wordt door middel van een traptorentje en een platform met de school verbonden.

Figuur 253: Traptorentje en platform geven toegang tot het pensionaat

Op het Kloosterplein bouwt notaris van Wessem, naast dit torentje, een huis in eclectische stijl, waarvoor een oud kapittelhuis gesloopt werd. Van de twaalf kapittelhuizen op het Kloosterplein en de Kapittelstraat zijn er maar twee bewaard gebleven.

Figuur 254: Kloosterplein met het voormalig Kapittelhuis in 1890 (in 1915 gesloopt voor de bouw van Patriciërs woning)

Figuur 255: Huis in eclectische stijl van notaris van Wessem in 1915 (daarnaast bouw van het Ursulinentorentje)

Ondanks de oorlog wordt in het gebouw Ober Bayern door de Palace Bioscoop de openingsvoorstelling gegeven.

Figuur 256: Palace bioscoop in de Voorstad 1918

Aan de Rijksweg Noord, naast café 't Witte Paard, komt de eerste Shell benzinepomp.

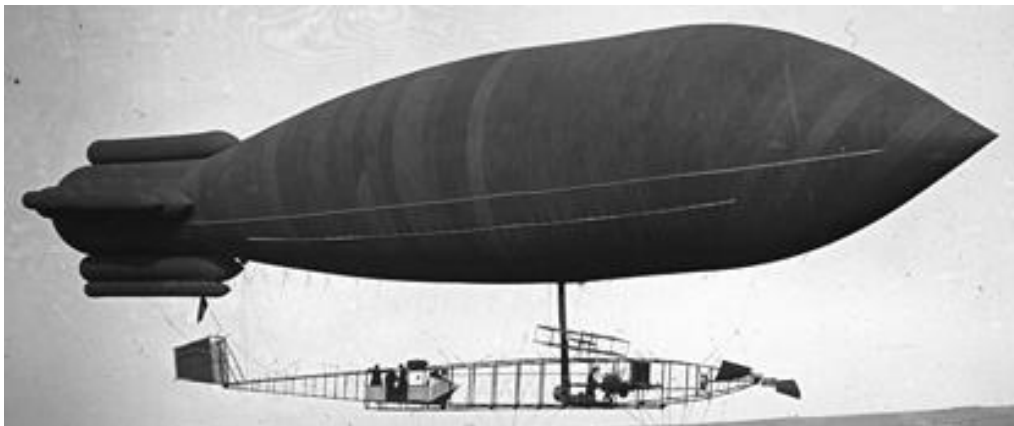

Figuur 257: Eerste Shell benzinepomp in 1925

In oktober vliegt voor het eerst een zeppelin boven de stad, om 8 uur 's morgens. Deze werd door de Duitsers gebruikt als observatietoestel in de eerste wereldoorlog.

Figuur 258: De zeppelin wordt gevuld met waterstofgas

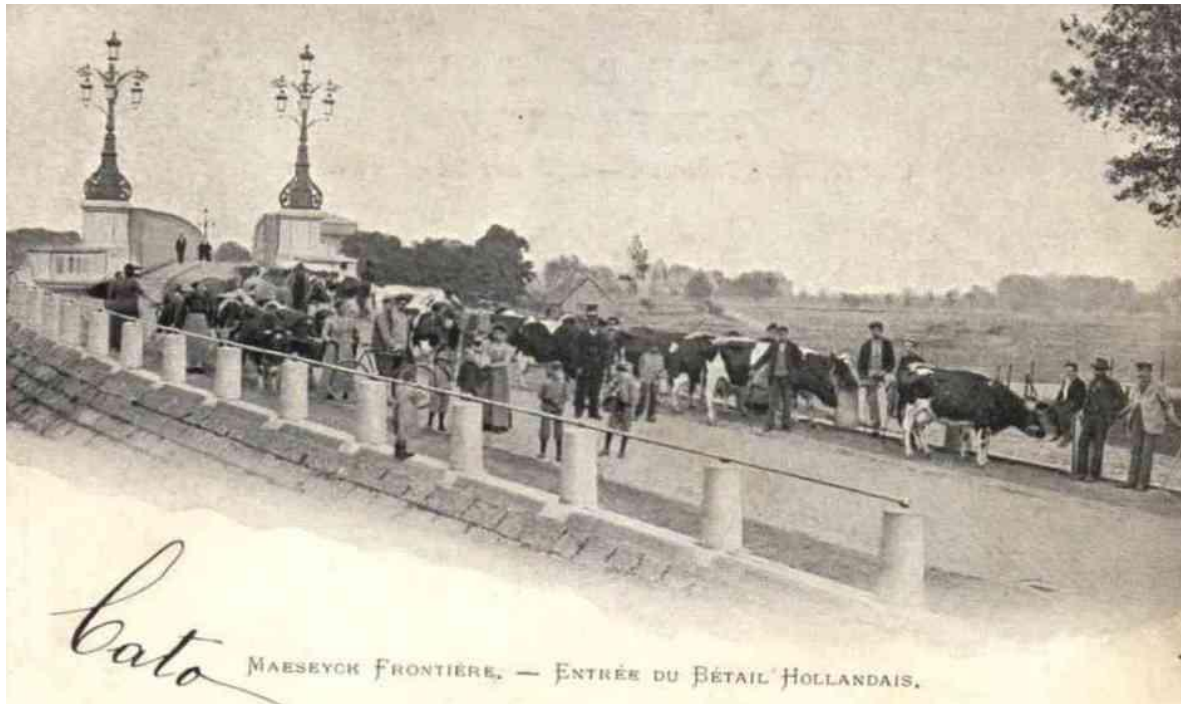

Figuur 259: Vliegtuigframe onder een zeppelin om die te kunnen besturen

Figuur 260: Foto van Sittard, gemaakt vanuit de zeppelin in 1915

Voordat de Duitsers de grens met België in 1917 hermetisch afgesloten hadden met een groot aantal wachtposten en hoogspanningsprikkeldraad, werd flink gehandeld en gesmokkeld. Op de Maasbrug in Maaseik werden zelfs koeien aangeboden aan de Duitsers.

Figuur 261: Koehandel met de Duitsers op de Maasbrug in Maaseik

Ook Duitse wachtposten zelf smokkelden, zoals blijkt uit het volgende krantenartikel.

Figuur 262: Krantenartikel over smokkelende Duitse grenswachten in 1915

Prins Hendrik, de echtgenoot van koningin Wilhelmina, bezoekt in Sittard onder andere het Missiehuis te Leijenbroek, het vroegere Aloysiuscollege op de Oude Markt en het Hospitaal van de Goddelijke Voorzienigheid.

Figuur 263: Ziekenhuis in 1915

1916

Start middelbare handelsschool in het Bisschoppelijk College.

De decoratieve stadspompen in de Overhovenerstraat, Limbrichterstraat – hoek Misboekstraat, Limbrichterstraat –hoek Molenbeekstraat, Markt, Oude Markt en Kloosterplein – hoek Gats, waarvan het water afgekeurd was, worden afgebroken in 1916.

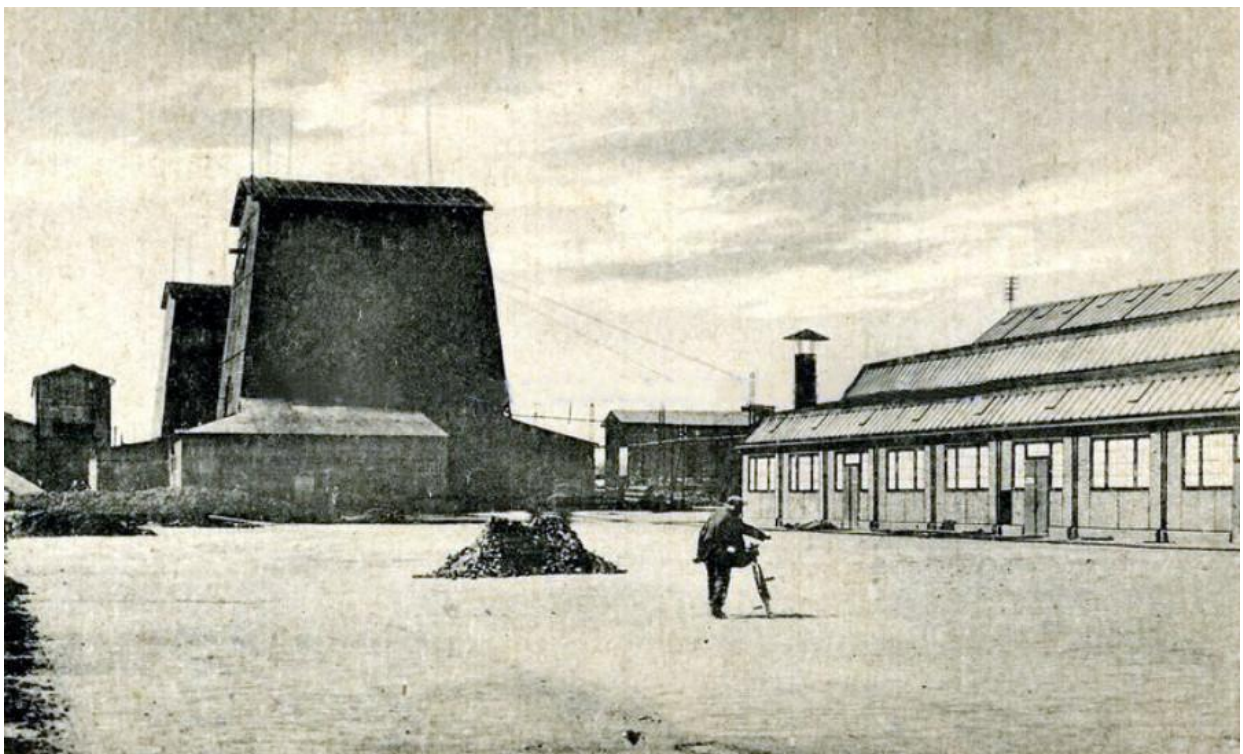
Figuur 264: Waterpomp hoek Limbrichterstraat – Molenbeekstraat wordt afgebroken

Op de plek van de vroegere waterput en later de stadspomp in de zuidwesthoek van de Markt wordt een waterbak geplaatst.

Figuur 265: Waterbak op de plek van de vroegere waterput en stadspomp

De aanleg van de mijn Maurits loopt vertraging op door materiaalgebrek tijdens de eerste wereldoorlog.

Figuur 266: Bouw mijn Maurits ligt stil vanwege de oorlog in 1914

Figuur 267: De eerste schacht wordt pas aangelegd in 1919

In de Parklaan wordt op 17 december Toon Hermans geboren in villa Zomerlust. Zijn vader is directeur van de 'Sittardsche Bank' en een rijk man, totdat de bank failliet gaat in 1924 en het gezin vervalt tot armoede.

Zijn geboortehuis wordt 70 jaar later gesloopt.

Figuur 268: Geboortehuis van Toon Hermans in 1932 en in 1985 als het gesloopt wordt

De Sittardenaren schenken aan de St. Petruskerk twee gebrandschilderde ramen, die in de oostwanden van de beide kruisbeuken geplaatst worden. Hiervóór waren dit grote dichtgemetselde vensters. De lichtinval in de kerk veranderde hierdoor drastisch. Op het eind van de 19^e eeuw had men de kerk van binnen gepolychromeerd, zoals dat gebruikelijk was in die tijd. Zelfs de hardstenen pijlers werden met olieverf beschilderd, met witte voegen. Na 1930 begint met die verflagen weer te verwijderen en worden de mergelstenen bloot gelegd.

Figuur 269: Gepolychromeerde St. Petruskerk in 1900

1917

Voor de Belgische vluchtelingen is de vluchtroute over de Maas lastiger dan over land, de meesten komen tot 1917 dan ook tussen Roermond en Zeeuws-Vlaanderen over de grens. Meer dan 1 miljoen Belgen vluchten naar het neutrale Nederland. Om dit te stoppen bouwen de Duitsers begin 1917 op de grens tussen België en Nederland een prikkeldraadversperring, met daartussen hoogspanningsdraden met een dodelijke spanning van 2000 Volt, de 'dodendraad' genoemd.

Figuur 270: Elektrische prikkeldraadversperring op de grens met België

De hoogspanningsdraad werd van stroom voorzien door de elektriciteitscentrale van Kaulille in België. Velen zijn bij hun vluchtpoging naar Nederland 'doodgebliksemd'.

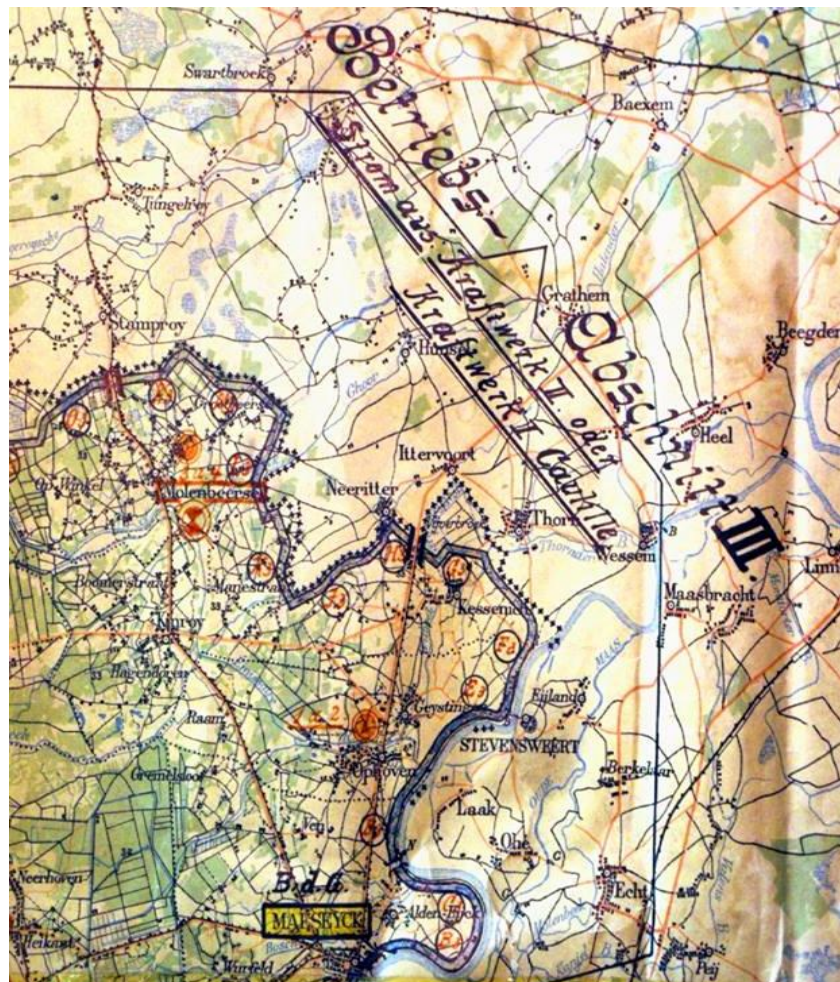

Figuur 271: Dodelijk slachtoffer bij de grens ten noorden van Maaseik

Het was nu onmogelijk geworden om over land naar Nederland te vluchten en werd de Maas de enige mogelijkheid. Velen zijn met bootjes 's nachts overgestoken. Bij de Maas werden verschillende wachtposten ingericht om ook deze vluchtroute af te snijden.

Figuur 272: Duitse wachtpost bij de Maas in 1917

Figuur 273: Duitse kaart van de hoogspanningsdraden op de grens met België ten noorden van Maaseik

Op 1 oktober komt het gemeentelijke elektriciteitsnet gereed voor gebruik. Deze aanleg bracht een nieuwe omwenteling in de stads- en huisverlichting, maar ook kwam een nieuwe krachtbron beschikbaar door de elektromotor. De stoommachine werd hierdoor verdrongen. In de stad zag je op verschillende plekken transformatorhuisjes komen, waarin de transportspanning van 1500 Volt omgezet werd naar 115 of 220 Volt voor gebruik in huis. In 1918 waren al 787 percelen in Sittard

aangesloten op het elektriciteitsnet en werd in totaal 260.000 kWh afgenomen van de 'Stroomverkoop Maatschappij Sittard'.

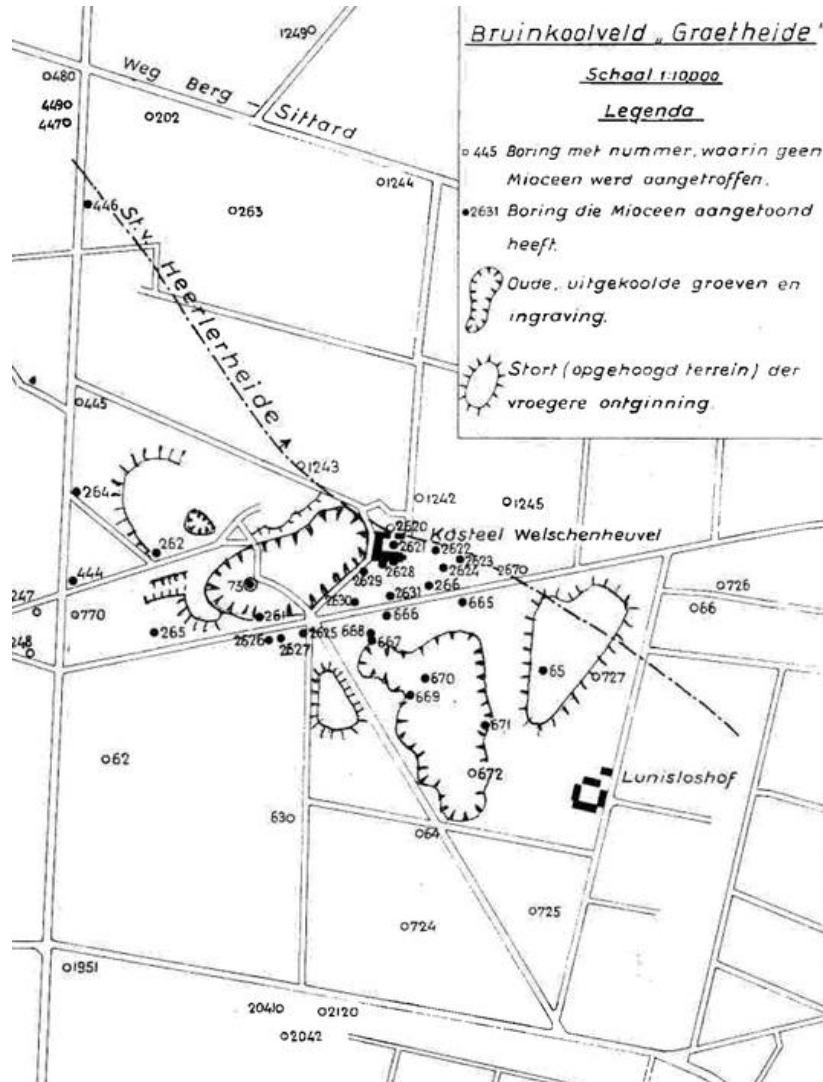
Elektrisch licht is veilig, geen gaslekken en brandgevaar meer, en goedkoper. Je hoefde de lamp niet meer aan te steken, een knopje omdraaien was voldoende. Dankzij dit moderne licht verdween de angst voor de nacht en het bijgeloof in heksen en spoken, hoewel ...

Figuur 274: Links een rond transformatorhuisje hoek Rijksweg Noord-Voorstad, met geopende zekeringenkast

In de stad bevonden zich zo'n 100 Duitse deserteurs, die zich aan de Duitse dienstplicht onttrokken hadden. Huiszoeken door rijksambtenaren vinden plaats, op zoek naar smokkelwaar afkomstig uit Duitsland. Twintig Duitse deserteurs worden op 9 februari door de Marechaussee naar Helmond vervoerd. Ook verblijven in Sittard ontsnapte krijgsgevangenen van verschillende nationaliteit, zoals een twintigtal Russen die Duitsland ontvlucht waren. Op 4 december komen drie Fransen en elf Russen, allen krijgsgevangen in Duitsland, bij Sittard de grens over. In het ziekenhuis worden gewonden uit de frontlinie opgenomen en verpleegd.

Vergunning tot exploitatie van bruinkool op de Graetheide. Een boring in 1917 had op een diepte van 5,7 m een bruinkoollaag van 7,4-9,0 m aangetoond. Door de eerste wereldoorlog was er een tekort aan steenkool in Nederland en waren in 1917 bruinkoolgroeven aangelegd in Treebeek, Brunssum en Heerlerheide. In 1918 wordt het Graetheide-bruinkoolveld geopend met 200 arbeiders, die eerst de bovengrond moeten afgraven. Door de ongelijke bodem is de inzet van machines niet mogelijk en moet alles met de schop gedaan worden. Boven de bruinkoollaag ligt ook nog een zware zwarte kleilaag van een meter dikte, die met een houweel niet te bewerken valt. Stukken smalspoor worden aangeplet tot beitel, om de harde kleilaag los te wrikken met een moker. Per man kan max 3,5 m³ per dag verwijderd worden. Het dekmateriaal wordt via kipkarren en een locomotief op een smalspoor naar twee storthopen vervoerd. Voor de afvoer van bruinkool wordt een smalspoor naar de Maas aangelegd. In 1920 werken er 400 mannen, die ruim 10.000 ton bruinkool per maand delven.

Figuur 275: Boring in het bruinkoolveld Graetheide in 1917

Figuur 276: Afgraven van de bovengrond in bruinkoolveld Graetheide in 1918

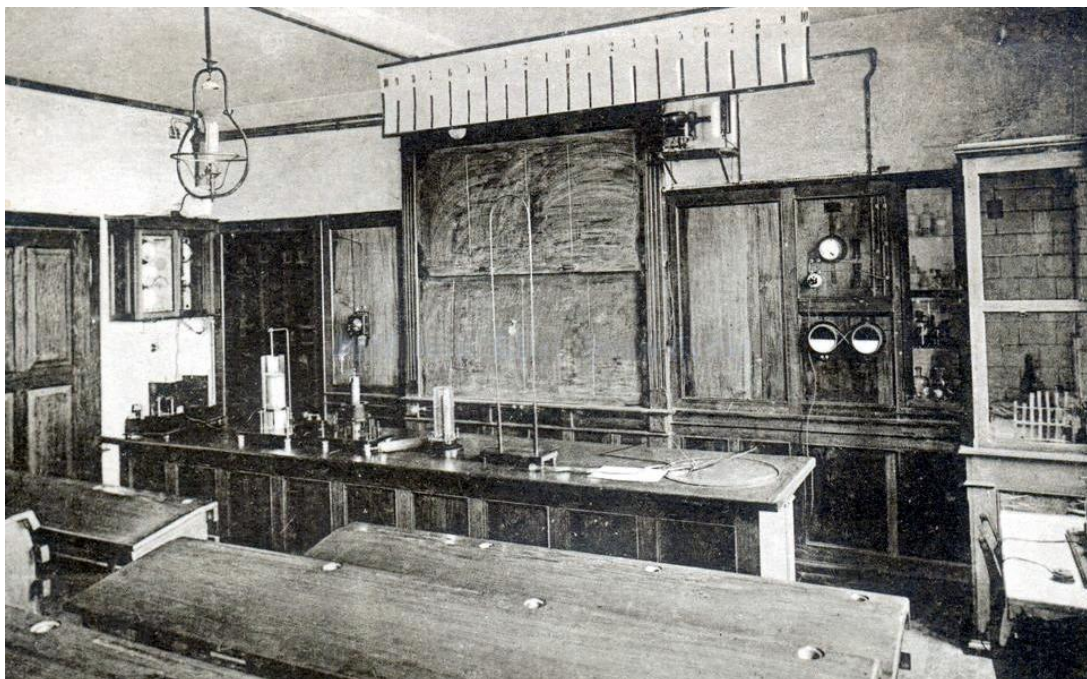

Figuur 277: Bruinkoolwinning op de Graetheide in 1920

Slecht nieuws voor de bierdrinkers. Als gevolg van de invoering van de nieuwe 'Bierwet 1916 Treub' wordt de accijns op bier verviervoudigd en op 60 cent per 100 liter gesteld.

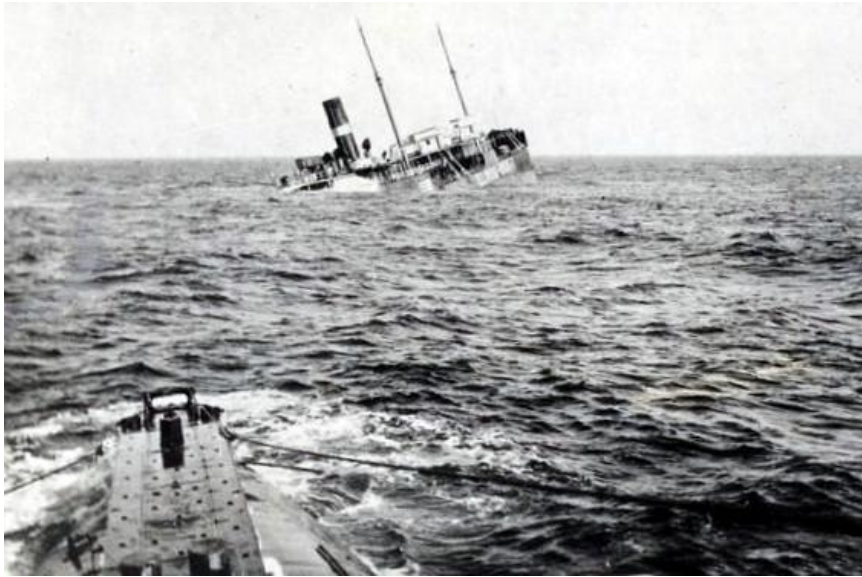
Te Overhoven wordt bij een huiszoeking 600 kilogram smokkelwaar, voornamelijk zeep, in beslag genomen. Een bende smokkelaars met 500 kilogram smokkelwaar wordt aangehouden. Twee van hen worden door gewerschoten gewond.

De leslokalen van het Duits gymnasium 'Seraphicum' in Watersleij zijn zeer goed uitgerust, zoals het natuurkundelokaal dat voorzien is van de nieuwste apparatuur.

Figuur 278: Natuurkundelokaal in het Duits gymnasium 'Seraphicum', de elektriciteitsleidingen zijn later aangelegd (pas in 1917 werd Watersleij aangesloten op het elektriciteitsnet van Sittard)

Doordat Duitse duikboten ook Amerikaanse transportschepen naar Engeland aanvallen, gaan de Amerikanen meedoen aan de oorlog in Frankrijk, waardoor een echte wereldoorlog ontstaat. Uiteindelijk leidt dit tot de nederlaag van Duitsland.

Figuur 279: Duitse duikboot brengt Amerikaans vrachtschip 'The Illinois' tot zinken

Franse zusters stichten een hospitaal met operatiezaal.

Oprichting RK Bibliotheek en leeszaal (in 1922 eigen gebouw in de Rosmolenstraat).

1918

Om 11 uur op 11-11-1918 wapenstilstand in de eerste wereldoorlog. Duitsland geeft de oorlog op en de Duitse militairen trekken terug naar Duitsland. De Maasbrug bij Maaseik was nog heel en hier trokken in 12 dagen tijd ongeveer honderdduizend soldaten voorbij.

Figuur 280: Markt Maaseik november 1918 vol met terugtrekkende Duitsers voordat ze de Maasbrug over gingen en via Roosteren en Susteren terugkeren naar Duitsland

Figuur 281: Duitse soldaten trekken door de Bosstraat in Maaseik op weg naar de brug over de Maas

Figuur 282: November 1918 De aftocht van de Kaiserliche Armee over de Maasbrug bij Maaseik

Nederland was neutraal, daarom werden zij bij de Belgische grens op de brug naar Maaseik ontwapend en moesten ze gestolen vee achter laten om het smalste stukje Nederland over te kunnen steken naar Duitsland.

Figuur 283: Gestolen vee en wapens worden aan de Nederlandse kant van de Maasbrug bij Maaseik in beslag genomen

In de weilanden bij de Maasbrug in Roosteren stapelde het oorlogstuig zich op: geweren, bajonetten, mitrailleurs, sabels, revolvers, munitie, enz. Fanatieke Duitsers gooiden hun wapen op de brug in de Maas om te voorkomen dat Nederland deze wapens in bezit zou krijgen. Duitse officieren moesten, vaak met tranen in de ogen, hun pistool afgeven.

De Fransen en Belgen zijn verbolgen over deze terugtocht door Nederland. Liever hadden zij de Duitsers gevangen genomen om hen te laten werken aan herstelwerkzaamheden in hun land.

Figuur 284: Duitse soldaten planten hun bajonet in Nederlandse grond bij Roosteren.

Links liggen duizenden geweren nov 1918

Ook vanuit Sittard gingen mensen kijken naar deze exodus in Roosteren en Susteren. Er werd heel wat gehandeld met de Duitsers en vooral verrekijkers vonden gretig aftrek, in ruil voor levensmiddelen voor de uitgeputte soldaten.

Figuur 285: Terugtrekkende Duitse soldaten in Susteren in 1918, begeleid door Nederlandse soldaten

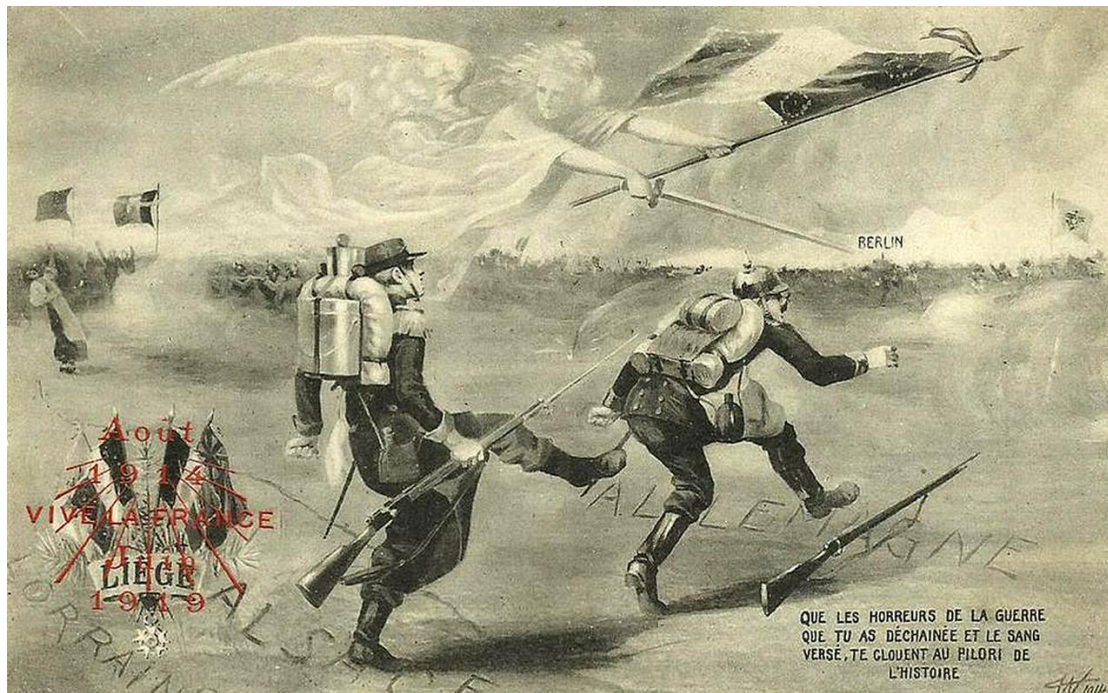
In Sittard zijn Nederlandse soldaten gelegerd in het oude Dominicanenklooster.

Figuur 286: Soldaten van de grensbewaking tijdens het afscheid van Kapitein de Plönis in 1918

Er gaat het gerucht dat de Belgen het grootste gedeelte van Limburg voor zich op willen eisen en een deel van Zeeland (Zeeuws Vlaanderen), als schadeloosstelling voor hun materiële verliezen en het geleden leed, nu de buit verdeeld wordt door de overwinnaars Frankrijk, Engeland en België. De andere overwinnaar de Verenigde Staten van Amerika steekt hier een stokje voor.

Frankrijk annexeert wel de gebieden die Duitsland in een eerdere oorlog met Frankrijk in 1870 veroverd had: de Elzas ('Alsace') en Lotharingen ('Lorraine') aan de noordoostgrens met Duitsland.

Figuur 287: Een Franse soldaat verdrijft een Duitse soldaat uit Elzas-Lotharingen

De drie aanvallers, de Duitsers, de Oostenrijkers en de Turken, moeten zwaar boeten.

Duitsland moet de volgende gebieden afstaan:

- Elzas-Lotharingen aan Frankrijk
- Posen en West-Pruisen aan Polen
- Memelgebied aan Litouwen
- Noord-Sleeswijk aan Denemarken
- Eupen en Malmedy aan België
- de koloniën in Afrika aan Frankrijk, Engeland en België
- de koloniën in Azië aan Japan, Australië en Nieuw-Zeeland

Oostenrijk wordt volledig ontmanteld:

- Hongarije wordt zelfstandig
- Tsjecho-Slowakije ontstaat
- Zuid-Tirol gaat naar Italië
- Servië wordt uitgebreid met Kroatië en Slovenië

Het Ottomaanse Rijk dat inmiddels al bijna 800 jaar over het Midden-Oosten heerste, is verslagen:

- Republiek Turkije ontstaat
- Frankrijk en Engeland verdelen onderling het Midden-Oosten.

Het Roergebied wordt bezet door Frankrijk en België, tot aan de Rijn.

Figuur 288: Frankrijk bezet het Roergebied tot aan de Rijn

In Sittard vindt in hotel de Zwaan een openbare vergadering plaats van de 'anti-annexionistische beweging' voor heel Limburg, om te protesteren tegen een eventuele annexatie door België. België krijgt bij het vredesverdrag ook nog een interessant gebied ten zuiden van Vaals toegewezen: Moresnet, dat sinds 1815 een neutraal gebied geweest was. De zinkfabriek in Kelmis was de oorzaak van een ruzie tussen Duitsland en Nederland (België bestond nog niet) tijdens het Congres van Wenen in 1815, waarbij na de val van Napoleon de nieuwe grenzen in Europa vastgesteld werden. Vanwege die ruzie werd besloten om het gebied Moresnet rond de zinkfabriek neutraal gebied te maken.

Figuur 289: Het drielandenpunt in Vaals was ruim 100 jaar vierlandenpunt

Figuur 290: Vierlandenpunt in Vaals in 1905

In de Brandstraat wordt de Limburgse Bank gevestigd op de plek waar eerder het café van Joffer Bussing was.

Figuur 291: Limburgse Handelsbank in de Brandstraat in 1920

In de eerste wereldoorlog is veel geld verdiend in Sittard aan de handel met Duitsland en België (Nederland was neutraal en kon zaken doen met Engeland en goederen leveren aan Duitsland, wat

eigenlijk verboden was door de Engelsen).

Op de Markt wordt de Philipsbank gevestigd in het voormalige hotel De Limbourg.

Figuur 292: Philipsbank in voormalig hotel de Limbourg in 1918

In de Limbrichterstraat wordt de Sittardse bank gevestigd, waar de vader van Toon Hermans directeur is.

*Figuur 293: Sittardse bank in de Limbrichterstraat in 1918
(in dit vakwerkhuis uit 1600 wordt later kruidenier de Gruyter gevestigd)*

In de Brandstraat wordt in 1920 de Amsterdamsche Bank gevestigd.

Figuur 294: Amsterdamse Bank in de Brandstraat 1920

De Ambachtsschool aan de Rijksweg Zuid wordt geopend.

Figuur 295: Ambachtsschool aan de Rijksweg Zuid

De Duitse paters Jezuïeten vertrekken naar Duitsland, waarmee ook het St. Aloysiuscollege stopt. Het oude Dominicanenklooster blijft enkele jaren zonder vaste bewoners. Boven de ingang St. Michielskerk wordt weer een venster gemaakt, na verbouwing van het orgel. In de nissen naast het venster worden beelden geplaatst.

Figuur 296: St. Michielskerk in 1915 en in 1920

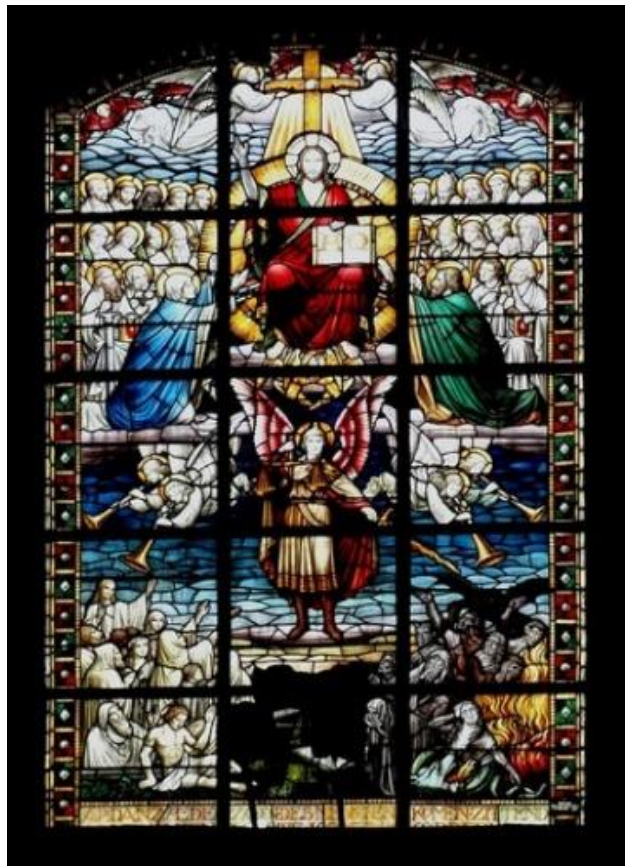

Figuur 297: Links het oude orgel dat het venster bedekte in 1916, rechts het nieuwe orgel in 1920

Bij de Provinciale Staten Limburg wordt subsidie aangevraagd voor het restaureren van de St. Michielskerk. Deze aanvraag wordt afgewezen omdat *“Ged. Staten niet gebleken is, dat gezegd kerkgebouw een monumentaal karakter draagt”*.

Het gebrandschilderd raam aan de voorkant is een afbeelding van aartsengel Michaël die de hemel bewaakt met zijn zwaard. De aartsengel Michaël (Hebreeuws: מִיכָאֵל *mîkhā'el*, "wie is als God?" Grieks: Μιχαήλ, Arabisch: ميكائيل, *Mika'il* en ميخائيل, *Micha'il*) (Sint-Michiel) komt voor in de Hebreeuwse Bijbel, het Nieuwe Testament en de Koran. In Sittard werd hij aangeroepen voor een goede dood en tegen bliksem en donder.

Het stadhuis op de Markt wordt gerestaureerd en wordt hierdoor minder fraai. Er wordt een klok in de voorgevel aangebracht en daarboven een carillon.

Figuur 298: Gebrandschilderd raam boven de ingang van de St. Michielskerk (Onderaan links de hemel, rechts de hel)

Figuur 299: Stadhuis in 1905

Figuur 300: Stadhuis in 1913

Gasstraatverlichting in de stad wordt vervangen door elektrisch licht. Hiervoor worden de typisch Sittardse lantaarnpalen omgebouwd.

In het Ophovenerveld wordt de nieuwe woonwijk Sanderbout, met 79 nieuwe huizen, gebouwd waar gezinnen uit alle delen van het land, aangetrokken door de hoge lonen in de mijnbouw, komen wonen. Aangezien de mijn Maurits nog niet in bedrijf is, wordt een aparte halte 'Ophoven' aan de spoorlijn Sittard-Heerlen aangelegd, bij de overweg in de Veestraat, om de nieuwe mijnwerkers naar de mijnen in de oostelijke mijnstreek te laten pendelen.

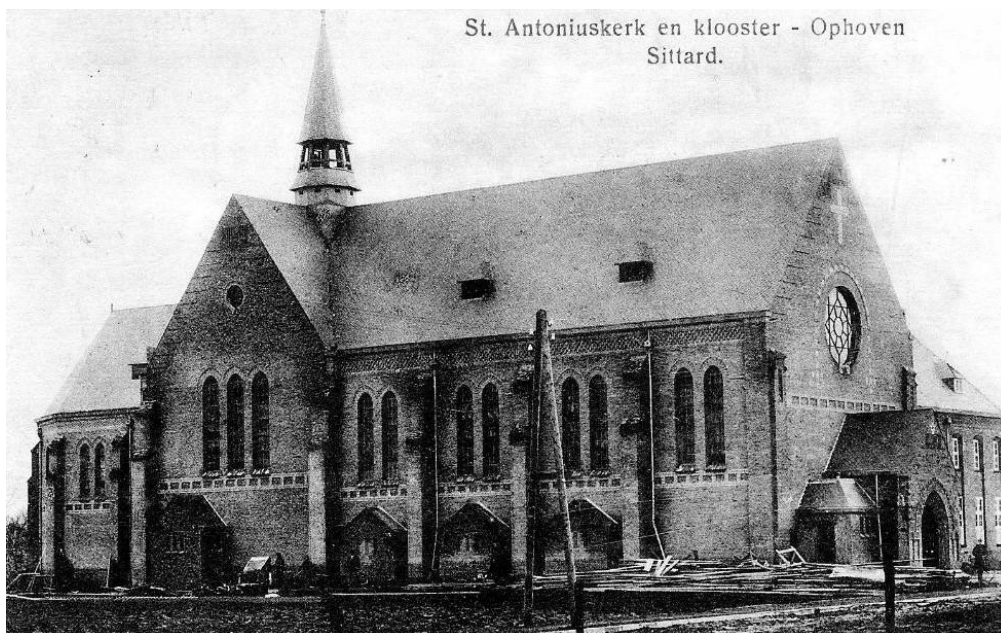
Figuur 301: Omgebouwde gaslantaarn op de Markt in 1918

Figuur 302: Spoorwegovergang Veestraat-Eggerweg in de wijk Sanderbout 1960

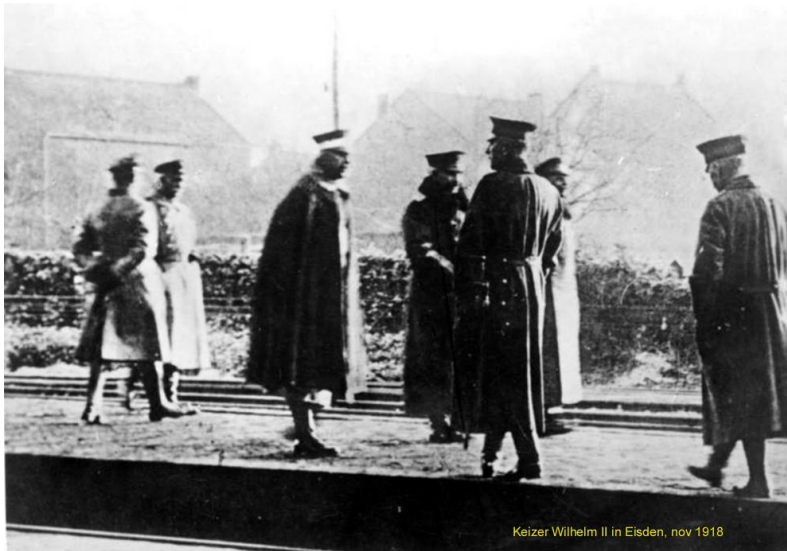
De kerk maakt zich grote zorgen over de komst van protestantse noordelingen in de nieuwe woonwijk Sanderbout, die komen werken in de Graetheidense bruinkoolgroeven en de steenkolenmijnen, en het opkomend geloof ondermijnend socialisme. In Ophoven wordt op 8 december de St. Antoniuskerk ingezegend. Op de gedenksteen in de achterzijde van de kerk staat: *“In benarde tijden stichtte Katholiek Nederland deze Sint Antoniuskerk tot behoud des geloofs in de mijnstreek 1918”*.

Figuur 303: Bouw van de St. Antoniuskerk in Ophoven in 1918

In Duitsland breekt een revolutie uit en wordt de monarchie afgeschaft. De Duitse keizer Wilhelm II, tevens koning van Pruisen en hertog van Gulik, wordt afgezet. Hij vlucht op 9 november (2 dagen

voor de wapenstilstand), vanuit zijn hoofdkwartier in Spa, naar Nederland en komt bij Eindhoven per trein het land binnen. Later op de dag rijdt hij via Sittard naar Huize Doorn, waar hij in 1941 overlijdt zonder ooit nog een keer in Duitsland geweest te zijn. Door de Duitse bevolking werd zijn vlucht als 'Fahnenflucht' gezien, desertie en landverraad, maar hij was bang dat hem hetzelfde zou overkomen als de Russische Tsaar een jaar eerder.

Keizer Wilhelm II in Eindhoven, nov 1918

Figuur 304: De Duitse keizer Wilhelm II wacht op het station van Eindhoven op asiel in Nederland (Asiel wordt hem verleend op voorwaarde dat hij zich van politieke activiteiten zal onthouden, zodat de geallieerden Nederland niet ervan kunnen beschuldigen haar neutraliteit te schenden)

In de Basiliek, die nog steeds druk bezocht wordt door bedevaartgangers, wordt elektrische verlichting aan gebracht.

Figuur 305: Elektrische verlichting in de Basiliek in 1918

1919

Bij de Stenen Sluis wordt restaurant 'Villa Steenensluis' geopend (op de plek waar nu de tennisbanen liggen). In de tweede wereldoorlog wordt dit gebouw door een bom verwoest en na de oorlog afgebroken.

Figuur 306: Stenen sluis met rechts de Molenbeek en op achtergrond Villa Steenensluis

Figuur 307: Restaurant 'Villa Steenensluis' in 1919

Bezoek van koningin Wilhelmina aan onze stad.

Figuur 308: Koningin Wilhelmina weer op bezoek in Sittard in 1919

Figuur 309: Koningin Wilhelmina wordt enthousiast begroet in Sittard

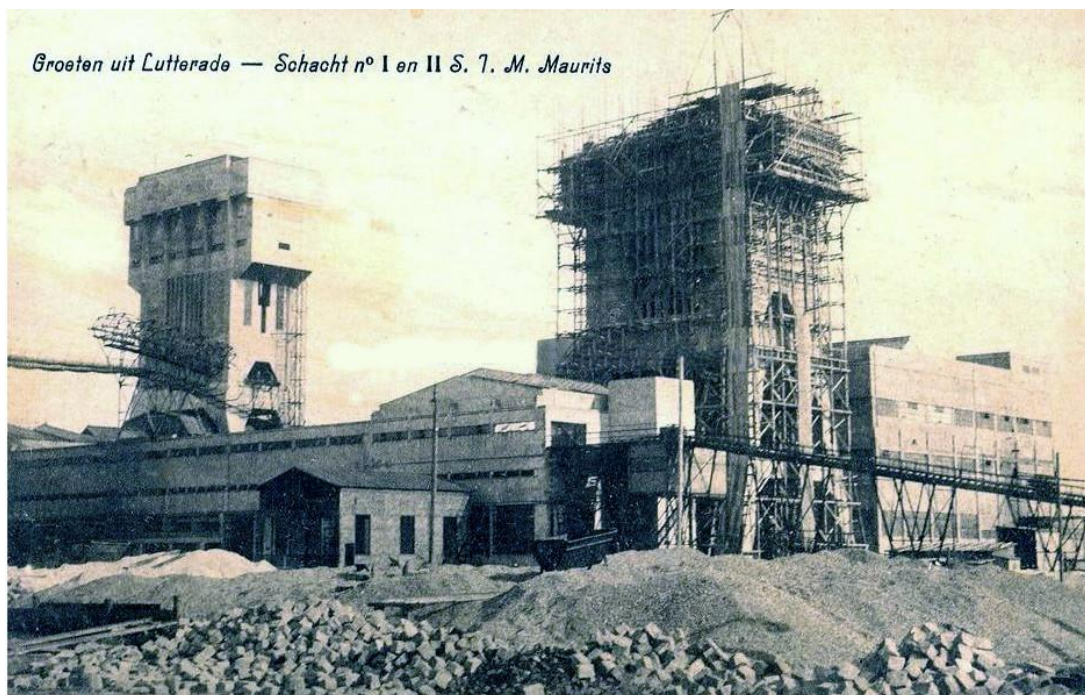
Een vaste chirurg wordt aangesteld in ziekenhuis aan de Walramstraat.

In Ophoven wordt door de vereniging 'Alaaf Zitterd' een vliegfeest georganiseerd, waaraan wordt deelgenomen door de Franse luitenant 'aviateur' Boulard met zijn tweedekker van het merk Caudron, gebouwd tijdens de 1^e wereldoorlog in Frankrijk. Na de oorlog werden de piloten uit de eerste wereldoorlog vaak werkeloos en om geld te verdienen gingen zij vliegdemostraties geven.

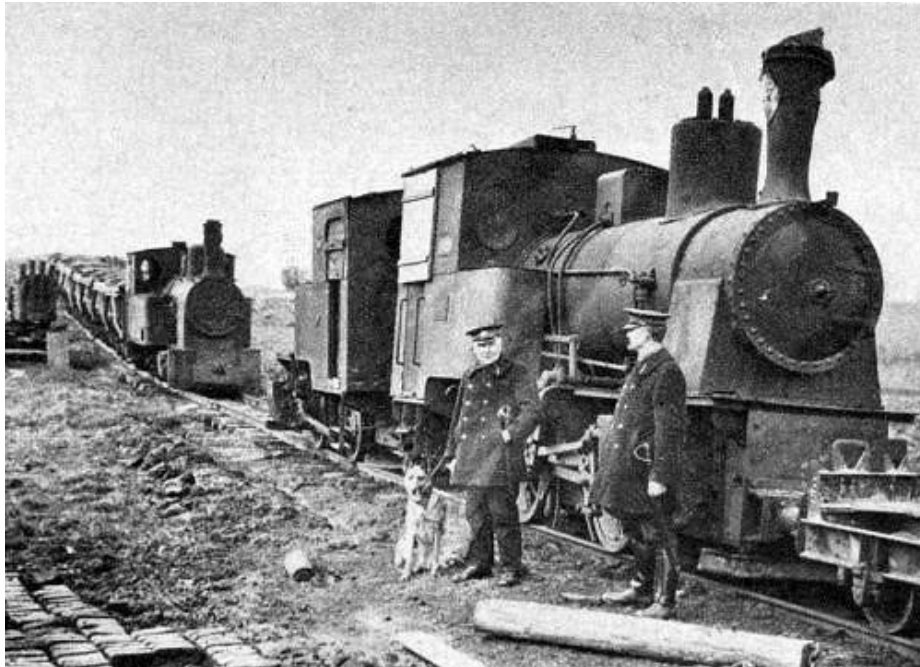
Figuur 310: Franse luitenant Boulard met zijn tweedekker van het merk Caudron

Bouw van de tweede schacht van de staatsmijn Maurits, een jaar later is de eerste schacht volledig afgediept en de lift in bedrijf.

Figuur 311: De tweede schacht van staatsmijn Maurits in aanbouw

Er wordt een spoorlijn ('Bruinkoolspoor') aangelegd van de bruinkoolgroeve Graetheide naar de staatsmijn Maurits.

Figuur 312: Aanleg spoorlijn richting mijn Maurits

Figuur 313: Bruinkoolspoorlijn

In groeve I wordt de dikke bruinkoollaag in drie etages gewonnen. Een elektrische lier trekt de kipkarren uit de groeve. Na een half jaar raakt de groeve uitgeput en wordt het gat weer opgevuld. Groeve II wordt aangepakt, deze is nat en twee elektrische pompen ($2 \text{ m}^3/\text{min}$) worden ingezet. Ook hier wordt de bruinkool met de schop gewonnen en via kipkarren vervoerd. B&W van Sittard geven toestemming om de weg Sittard-Urmond te versperren om hier bruinkool te winnen. De vergunning eindigt in mei 1921. In totaal is er 678 ton bruinkool gedolven op een oppervlakte van 95.000 m^2 . De terreinen blijven achter in een woeste en onvruchtbare toestand en in groeve II stijgt het grondwater tot een uitgestrekte vijver.

Het Sittardse weekblad 'De Limburger' gaat samen met 'De Nieuwe Limburger Koerier' uit Heerlen, onder de naam het 'Limburgsch Dagblad'. Door een ruzie binnen 'De Limburger Koerier' in 1901 was deze krant gesplitst in een Heerlense en een Maastrichtse krant. In januari 1943 krijgt het Limburgs Dagblad van de Duitsers geen papier meer. De Duitsers wilden slechts één krant in Zuid-Limburg en hadden meer vertrouwen in de Limburger Koerier uit Maastricht. Deze Maastrichtse 'Limburger Koerier' werd in 1944 opgeheven vanwege collaboratie met de Duitse bezetter en het Limburgs Dagblad verscheen weer tot op de dag van vandaag.

Figuur 314: Kantoor 'Limburger Koerier' op de Markt

1920

Aan de Rijksweg Zuid wordt het kantongerecht gebouwd. Er is nog steeds weinig verkeer op de Rijksweg.

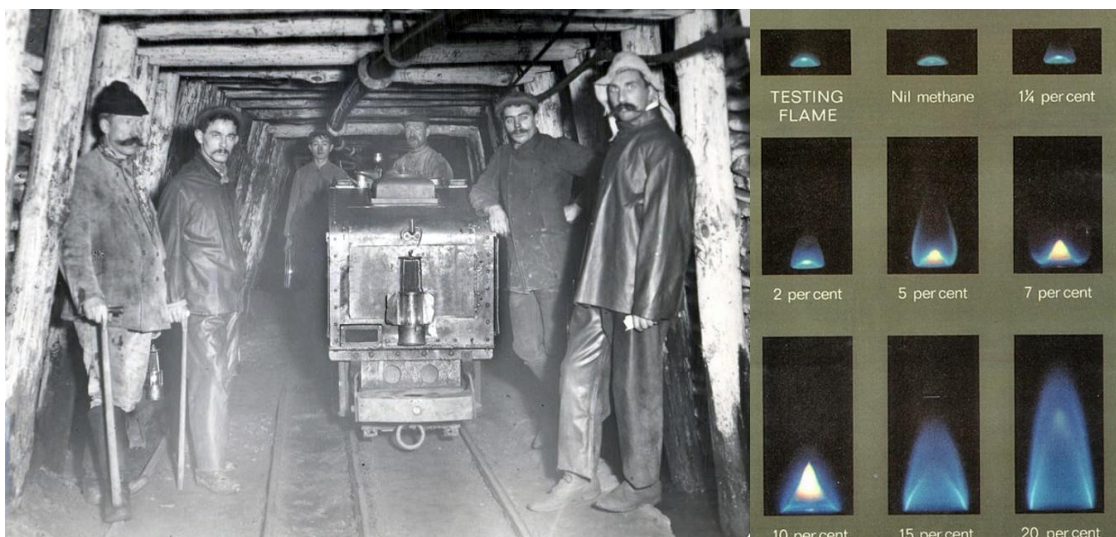

Figuur 315: Rijksweg Noord (kruising Voorstad-Steenweg) en Rijksweg Zuid (kruising Wilhelminastraat) in 1920

Figuur 316: In Geleen is het zelfs mogelijk om schapen te laten grazen in de berm van de Rijksweg

In het kantoor van de Middenstandsbank wordt ingebroken. De buit bedraagt 40.000 gulden. De eerste schacht van Staatsmijn Maurits komt gereed en de lift in bedrijf. Eerst moeten de hoofdgangen aangelegd worden voordat de mijn in productie kan komen. Perslucht kende men nog niet en er moest met de hand (pikhouweel) gewerkt worden. Elektrische lampen op de helm kende men ook niet, zelfs een helm had men niet en omdat vuur taboe was vanwege eventueel explosiegevaar met mijngas (methaan), kon alleen de pas uitgevonden mijnlamp gebruikt worden, die maar weinig licht gaf. Bij een mijnlamp is de vlam omgeven door een fijn gaas en kan geen explosie veroorzaken. Bijkomend voordeel is dat de vlam feller gaat branden als er het reukloze, giftige en explosieve mijngas aanwezig is. Voor die tijd nam men een vogeltje in een kooitje mee en als die 'op zijn rug ging liggen' wist je dat er mijngas aanwezig was.

Figuur 317: De hoofdgangen kunnen worden aangelegd

(Geen helm, geen schoenen met stalen neus, geen lamp, wel een mijnlamp en een buis voor de aanvoer van verse lucht)

De stutten waren gemaakt van dennenhout, dat eerst gaat kraken als de druk te groot wordt en je dus tijd hebt om er een extra stut bij te plaatsen. In Brabant worden grote percelen saai dennenbossen aangelegd ('mijnbossen') voor de productie van 'mijnhout'.

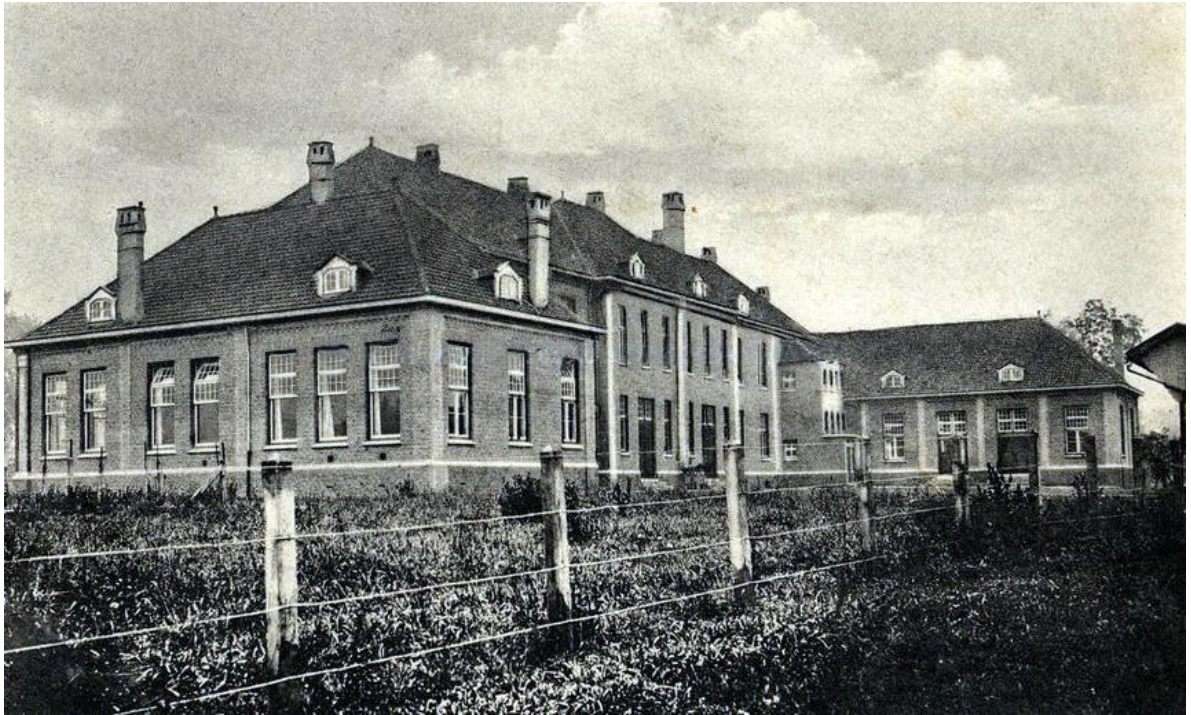

Figuur 318: Het rangeerterrein van de mijn Maurits ligt vol mijnhout in 1950

De zusters van de Agnetenberg openen aan de Plakstraat een huishoudschool en een muloschool voor meisjes ('Heilige Hartschool van den Liefde Zusters'), die in 1922 overgebracht wordt naar een nieuw gebouw aan de Engelenkampstraat.

Figuur 319: Lagere en ULO-school van de zusters van het H. Hart der Liefde aan de Engelenkampstraat (links de tramlijn naar Heerlen)

Figuur 320: Achterkant en speelplaats van de Heilige Hartschool in 1930

De speelplaats grenst aan de vroegere gracht bij de Agnetenwal, met de groententuin van de zusters.

Figuur 321: Links de speelplaats en op de achtergrond de Agnetenwal

*Figuur 322: In de MULO-school is een muurschildering van het land van Gulik aanwezig
(in 1970 heet de school ook Mavo Land van Gulick)*

In de St. Petruskerk wordt een verwarmingskelder aangelegd. Bij de graafwerkzaamheden blijkt dat de kerk gefundeerd staat op houten heipalen. Ook doet men een merkwaardige vondst: op vrij grote diepte treft men een boomzerk aan, een uitgeholde boomstam met deksel, die dienst deed als lijkst.

Figuur 323: Uitgeholde boomstam als lijkst in St. Petruskerk

Blijkbaar was dit graf ouder dan de kerk zelf, omdat bij de bouw van de kerk dit graf intact gelaten was en de fundering er met een boogje overheen geleid was. Ook worden er resten teruggevonden van de oude parochiekerk, een uit veldkeien, mergel en Romeins bouw materiaal opgetrokken zaalkerk. Ook nu weer werd geen verder bodemonderzoek gedaan, onbegrijpelijk omdat de heren van Valkenburg (Walrum de Rosse moet in 1302 hier ergens begraven liggen) de Sittardse kapittelkerk als hun laatste rustplaats gekozen hadden.

Figuur 324: Grafsteen van een lid van de familie de Beer de Laer bij de noordingang in de St. Petruskerk (hier ligt ook een volledig afgesleten stenen plaat die mogelijk bij het graf van een Valkenburgse heer hoort)

Tot ongeveer 1920 wordt in het café 'Sjterfhoes' (sterfhuys) op het Kerkplein, vlakbij de St. Petruskerk, een overledene door zijn burens overluid. De doodsklokken werden geluid en aan de manier van luiden wist men of er een man, een vrouw of een kind gestorven was. Dit café was vroeger de schenkerij van de brouwerij in de Begijnenhofstraat. Na de begrafenis werd hier 'het vel verzopen', d.w.z. bij de nodige potten bier wordt de gestorven vriend herdacht, bijgelovig als men was om te voorkomen dat de 'zeelzak' (ziel van de overledene) ging spoken. In mijn jeugd rond 1960 heb ik orgelles gehad in de St. Petruskerk en 's zondags aan het eind van de mis op het orgel gespeeld. Tijdens de mis ging de organist (en ik ging mee) tussen de offerande en de hostie-uitreiking even een pilsje dringen in het Sjterfhoes.

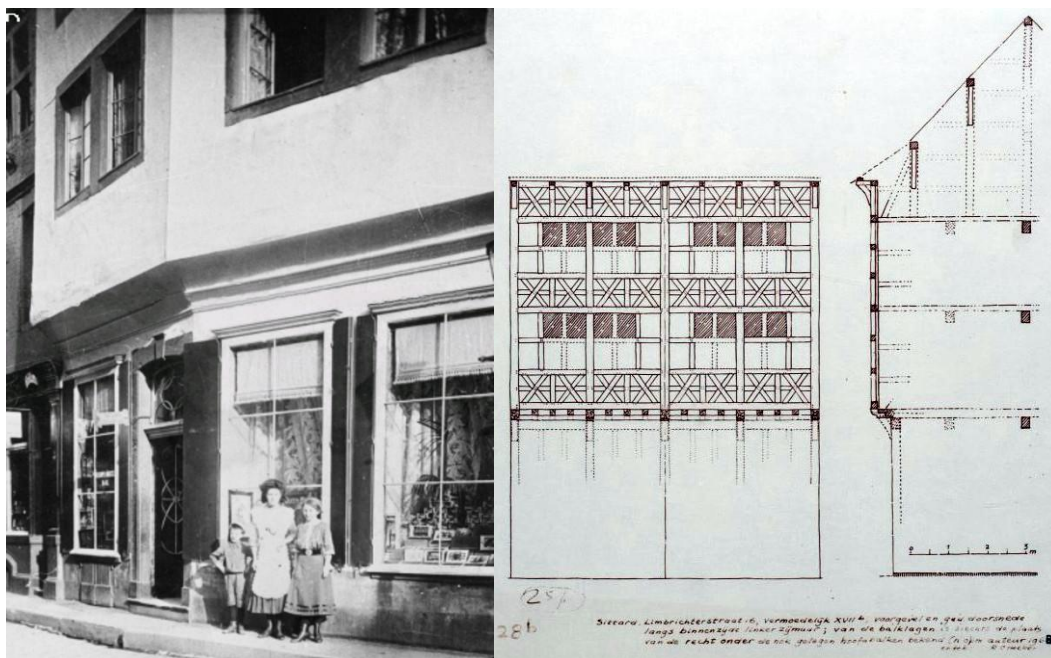
Figuur 325: (Links) Café het Sjterfhoes op het Kerkplein in 2005 (Rechts) Gevelsteen met het zegel van Jutta van Ravensberg, vrouwe van Montjoie (Monschau) en Sittard, weduwe van Walram de Goede, de schenker van de stedelijke rechten aan Sittard in 1243.

Het oude orgel (een eenmanuaals orgel met aangehangen pedaal en voorzien van 10 stemmen) is in 1929 vervangen door een veel groter elektrisch aangedreven orgel met twee manualen, 30 stemmen en een volledig pedaal. In 1984 is dit orgel gerestaureerd.

Figuur 326: Het oude orgel in 1920 en het nieuwe orgel in 2014 van de St. Petruskerk

In de Limbrichterstraat nr. 16 wordt een oud vakwerkhuis verbouwd en het wit geschilderde pleisterwerk op de voorgevel verwijderd, waardoor de vakwerkconstructie zichtbaar wordt. In dit huis uit begin 17^e eeuw was in 1918 de 'Sittardsche Bank' gevestigd, met de vader van Toon Hermans als directeur (Nicolaas Hermans).

Figuur 327: Vakwerkhuis in de Limbrichterstraat vóór de verbouwing in 1916 en tekening oude gevel met kleine ramen

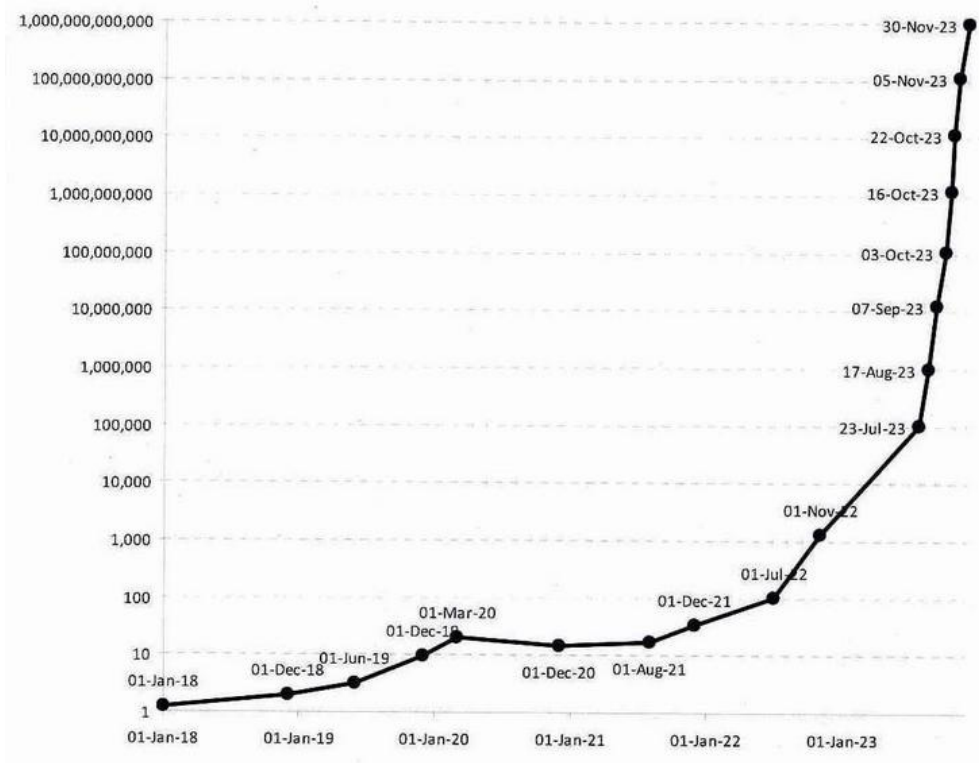

Figuur 328: Verbouwd vakwerkhuis in de Limbrichterstraat in 1922

Deze 'Sittardsche Bank' heeft niet lang bestaan. In 1924 ontstond in Duitsland, toen de Republiek van Weimar, een geweldige inflatie. Nicolaas Hermans had een te groot vertrouwen gehad in de in Sittard zo gangbare Duitse marken die in korte tijd bijna geen waarde meer hadden.

Figuur 329: Hyperinflatie in Duistland: een miljard Duitse Mark in 1923, met de waarde van 10 Mark in 1920

Figuur 330: Waarde van de Duitse Mark tussen 1918 en 1924

De Sittardsche Bank werd failliet verklaard en vele Sittardenaren waren hun spaargeld kwijt. Nicolaas Hermans was ook van de ene dag op de andere zijn kapitaal kwijt. Zijn gezin verviel in armoede en moest verhuizen van de villa Zomerlust in de Parklaan naar een kleine woning in de Begijnenhofstraat.

De gasverlichting in de St. Michielskerk wordt vervangen door elektrisch licht.

Figuur 331: Gasverlichting is vervangen door elektrisch licht in de druk versierde St. Michielskerk

De mensen uit Overhoven komen nog steeds via het voetpad langs de Keutelbeek (de latere Haspelsestraat) naar Sittard gelopen.

Figuur 332: Haspelsestraat in 1920 (door afkalving van de oever wordt het pad steeds smaller)

Figuur 333: Haspelsestraatje gezien vanaf de Boenenbrug, geen enkel onderhoud

Op de Markt, tussen de St. Michielskerk en hotel Wilhelmina wordt benzine verkocht, hoewel er nog maar weinig auto's rondrijden in Sittard.

Figuur 334: Benzineverkoop naast de St. Michielskerk

De Markt is opnieuw bestraat waarbij de verbindingsweg van Limbrichterstraat naar Putstraat niet meer dwars over de Markt, maar langs de zijkanten loopt.

Figuur 335: De straat over de Markt is verlegd naar de zijkant

Figuur 336: Het hele marktplein is nu omringd met een straat

De ANWB plaatst in Sittard wegwijzerborden, zoals op de Markt, hoek Putstraat-Paardestraat.

Figuur 337: ANWB wegwijzerbord op de hoek Markt-Putstraat

Figuur 338: ANWB wegwijzerbord op de hoek Markt-Putstraat en rechts de stadspomp

In 1920 wordt bierbrouwerij St Rosa gesloten, vanwege de afgenomen vraag naar bier als betrouwbaar drinkmiddel, nu de waterleiding aangelegd was en schoon drinkwater voor iedereen beschikbaar was. Tot deze tijd was men voor drinkwater aangewezen op water uit de beek of waterput. De stadspompen pompten ook grondwater op dat vaak verontreinigd was. Bier was betrouwbaar en ziektekienvrij en werd door iedereen dagelijks gedronken. Rond 1900 kende Sittard nog zes bierbrouwerijen.

Figuur 339: Brouwerij St. Rosa van Verheggen met 't Pikmenke die werkeloos werd

1921

Door de stad trekt een grote carnavalsoptocht.

Figuur 340: Wagen 'Aanhauwtjes Vastelaovend', carnaval op Kloosterplein (voor St. Ursula Bewaarschool) in 1921

Figuur 341: Prinsenwagen op het Kloosterplein in 1911 (alle mannen dragen een hoed)

Figuur 342: Prinsenwagen op de Markt in 1911 (hierop staat 'Alleen voor Duitsschen')

De naam Slachthuisstraat wordt gewijzigd in Engelenkampstraat. Na de aanleg van de Engelenkampstraat begint Sittard zuidwaarts te groeien over de moerassige Baenje heen. Aanleg Emmastraat en de Kastanjelaan, hoek Engelenkampstraat-Tempelplein, voor de bouw van villa's.

*Figuur 343: Links de Kastanjelaan en rechts de Emmalaan, aangelegd in 1921, met in het midden de Molenbeek.
(de Beukenlaan en de brug over de Molenbeek zijn in 1927 aangelegd)*

De gasfabriek aan de Engelenkampstraat wordt gesloten, omdat Sittard als een der eerste Limburgse gemeenten een contract afsloot met de Staatsmijnen voor de levering van cokesovengas. De gashouders bleven in bedrijf voor de opslag van het mijngas.

Figuur 344: Cokesfabriek van de staatsmijn Maurits in 1955

Figuur 345: Mijngasproductie in de cokesfabriek van staatsmijn Maurits

Op het Tempelplein wordt een gasvulstation geopend voor lichtgas, nu de gasfabriek gesloten is.

Figuur 346: Gasvulstation voor licht- of stadsgas op het Tempelplein

*Figuur 347: Gastank in de auto vullen met 'lichtgas' op het Tempelplein in 1942
("Reizigers streng verboden in of uit te stappen")*

Figuur 350: Het nieuwe huis van Dr. Heijmans in Amsterdamse stijl (1934)

In het gebied 'de Beemden' tussen Ophoven en Leijenbroek ligt een bron waardoor het gebied onderaan de Kollenberg erg nat en moerassig is. Dit is ook de reden waarom dit gebied met Elzenbomen nog niet ontgonnen en bebouwd is. Om het waterpeil te beheersen wordt een grote roeivijver aangelegd en het terrein verhoogd met het vrijkomende zand. Dit was de eerste fase van de aanleg van het stadspark, in het kader van de werkverschaffing.

Figuur 351: Na het rooien van het Elzenbroekbos wordt met de hand de vijver uitgegraven

Figuur 352: Zandtransport met kruitwagens

Figuur 353: Mannen die de roeivijver met de hand aangelegd hebben

Het overtollige water in de vijver wordt via een pijpleiding geloosd op de Geleenbeek bij de Ophovenermolen.

Figuur 354: Aanleg pijpleiding van roeivijver naar Geleenbeek

Tijdens de St.-Rosakermis trekt een groot bloemencorso door de stad. Duizenden mensen komen kijken.

Figuur 355: Zeer grote publieke belangstelling voor het bloemencorso zoals op de hoek Voorstad-Rijksweg en in de Limbrichterstraat

Figuur 356: Bloemencorso deelnemers uit Overhoven

1921

De marechausseekazerne naast het Kritzraedthuis (de vroegere kantonnale gevangenis) wordt gesloopt voor de aanleg van de Rosmolenstraat. De marechausseekazerne wordt verplaatst naar de Nieuwstraat.

Figuur 357: Marechausseekazerne in de Nieuwstraat in 1921

Op de Markt past het circus van Bever met net met de kiosk midden op de Markt. Het circus bestaat 46 jaar in 1926.

Figuur 358: Circus van Bever past maar net met de kiosk op de Markt in 1921

De burgerwacht van Sittard doet mee aan het bloemencorso in 1921.

Figuur 359: Burgerwacht van Sittard tijdens het bloemencorso in 1921

1922

In 1922 spraken vliegtuigen nog sterk tot de verbeelding van de mensen. In de carnavalsoptocht waren verschillende vliegtuigen vertegenwoordigd.

Figuur 360: Modern vliegtuig in de carnavalsoptocht in 1922

Figuur 361: Vliegtuigen in de carnavalsoptocht (Op de Rijksweg Noord voor café 't Witte Paard)

In de carnavalstijd zamelt de Marotte oude kleding in 'veur de erm kènjer'.

Figuur 362: Kledinginzameling door de Marotte 'veur de erm kènjer'

De carnavalsvierders worden steeds creatiever in het verkleed gaan tijdens carnaval; je zult maar de hele dag met twee benen in één broekspijp moeten rondlopen.

Figuur 363: Carnavalsvierders in 1922

Bouw nieuw station in kubistische stijl.

*Figuur 364: Nieuw station, gebouwd in kubistische stijl, in 1922
Op de achtergrond de steenfabriek die moet wijken voor het rangeerterrein*

Figuur 365: Steenfabriek die gesloopt wordt voor de aanleg van het rangeerterrein bij het station

Er wordt een begin gemaakt met de aanleg van een groot rangeerterrein, voor het samenstellen van de kolentreinen die in noordelijke richting reden.

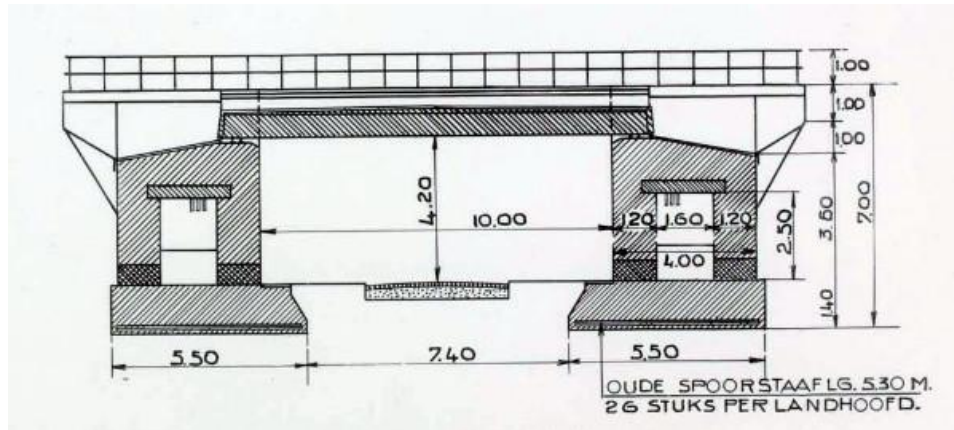
Figuur 366: 'Spoorploeg Sittard' bezig met het aanleggen van het rangeerterrein bij het station

Tegelijkertijd worden twee overdekte perrons aangelegd, verbonden door een tunnel.

Figuur 367: Passagiertunnel tussen perron 1 en 2

Beide overwegen moeten verdwijnen, bij de Bergerweg wordt een brug aangelegd en bij de Limbrichterstraat komt een tunnel.

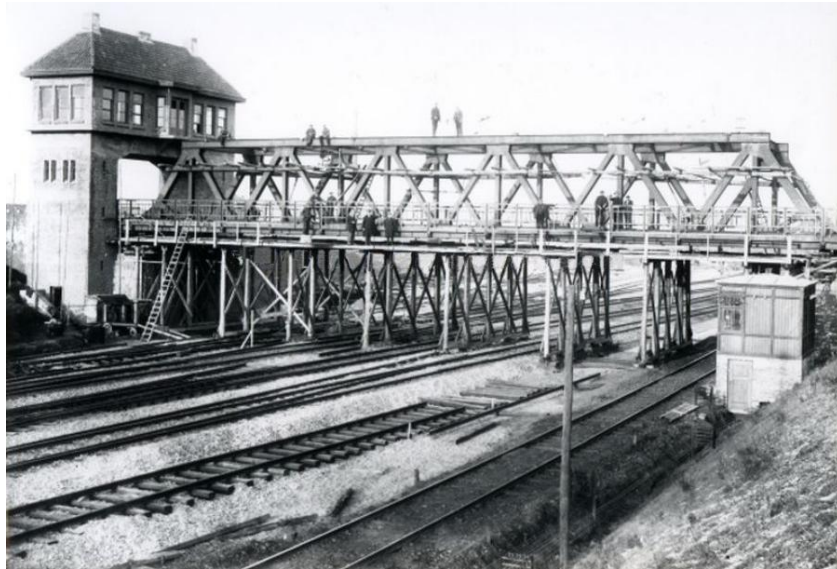
Figuur 368: Afmetingen van de spoortunnel, gefundeerd op oude spoorrails

Figuur 369: Bij de aanleg van de tunnel wordt een eigen spoorweg gebruikt in 1925

Figuur 370: Spoortunnel bij het Limbrichterveld is klaar

*Figuur 371: IJzeren brug in aanbouw, deze geeft toegang tot Bergerweg in 1930
(het poortgebouw is het nieuwe seinhuis met uitzicht over het rangeerterrein)*

Figuur 372: Het nieuwe rangeerterrein in 1930 (Links onderaan een waterpomp voor het bijvullen van de stoomlocomotieven. De bak daarboven voor het lossen van de sintels uit de vuurkist van de stoomlocs)

De spoorwegarbeiders en machinisten die op het rangeerterrein werkzaam zijn, worden in het Limbrichterveld gehuisvest in nieuwe arbeiderswoningen. Om het groeiende aantal arbeiders op te vangen wordt hier, tussen 1921 en 1924, tuindorp 'De Spoorkolonie' ('Sjpaorkollenie') aangelegd.

Figuur 373: Tuindorp 'De Spoorkolonie' is nu industrieel erfgoed in 2015

In de wijk Sanderbout, dat tussen de spoorlijn richting Maastricht en de spoorlijn richting Heerlen ligt, blijft de overweg in de Veestraat-Eggerweg bestaan.

Figuur 374: Spoorwegovergang in Sanderbout voor de elektrificatie

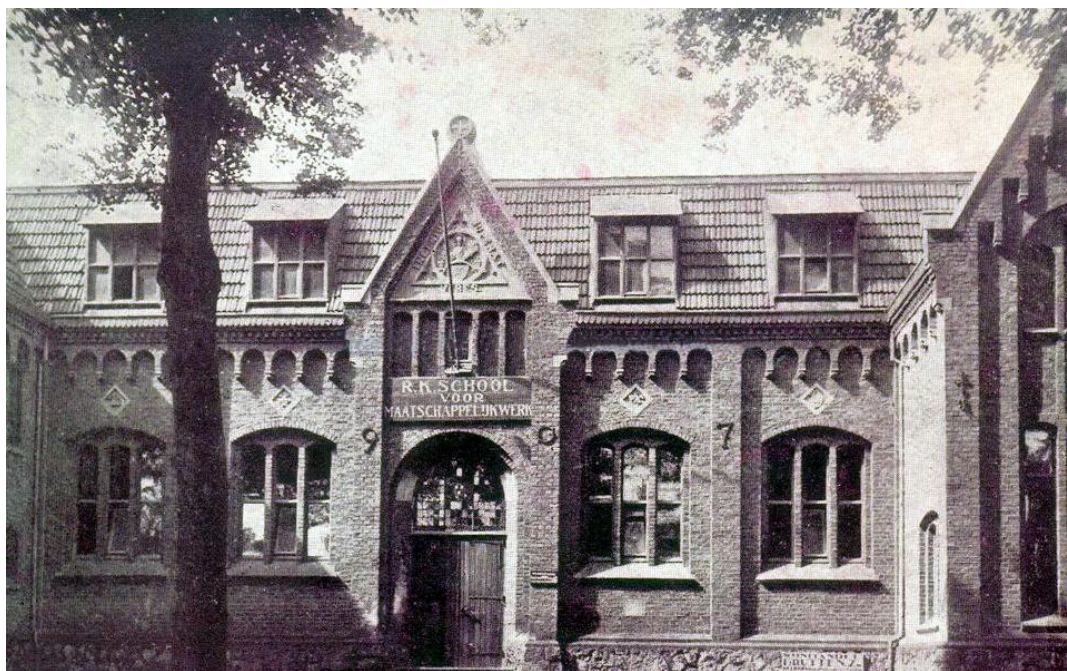
Figuur 375: Overweg in de Veestraat-Eggerweg na de elektrificatie

In het ziekenhuis komt een röntgenapparaat en wordt een kinderzaal geopend.

Figuur 376: Nieuwe kinderzaal in het ziekenhuis in 1932

In de oude Tekenschool wordt de school voor maatschappelijk werk gevestigd (tot 1935 toen de nieuwbouw in de Gouv. v Hövellstraat gereed kwam).

Figuur 377: In de oude Tekenschool komt de school voor Maatschappelijk werk

De zusters 'Dochters van het kostbaar bloed' starten met Mulo-onderwijs in de Engelenkampstraat. Het katholieke kerkhof bij de stadswal wordt gesloten en overgebracht naar de Kolleberg.

Figuur 378: Grafstenen op het 'knokeveldj', op achtergrond de Stadsschool en begin Begijnenhofstraat

Figuur 379: Links het kerkhof aan de Lahrstraat, bij de steenfabriek in Kollenberg in 1925

De Ursulinen bouwen een school tegenover de Stadsschool bij de aanleg van de Deken Tijssenstraat, de voormalige 'R.K. lagere Rosa- en Mariaschool voor meisjes', tegenwoordig 'St.-Petrusschool'. Een gevelsteen herinnert er aan dat op deze plaats een voormalig kanunnikkenhuis van Hermannus Clercx stond, scholaster van het St.-Petruskapittel uit 1680.

Figuur 380: Gevelsteen in de St. Petruschool herinnert aan de bewoner van het vroegere kapittelhuis dat hier stond, Hermannus Clercx

Figuur 381: Basisschool St. Petrus in 2013 (links de Dominicanenwal en rechts de Begijnenhofstraat)

Op 23 augustus trekt weer een bloemencorso door de stad. Elke buurt bouwt een wagen of neemt deel met een loopgroep. Optochten houden zit de Sittardenaar in het bloed.

Figuur 382: Bloemencorso op de Rijksweg Noord in 1922

De kerk is niet gelukkig met deze ontwikkeling van optochten met wereldse thema's en probeert de beginnende traditie van het bloemencorso om te buigen tot optochten (processies) met kerkelijke thema's, zoals de Mariahulde. Dit lukt, het bloemencorso verdwijnt in Sittard.

Figuur 383: Mariahulde in de Limbrichterstraat in 1925

Figuur 384: Bloemencorso in de Limbrichterstraat in 1923

*Figuur 385: Deelnemers aan het bloemencorso uit Overhoven
(op de achtergrond de dorpspomp en links daarvan het brandweehuisje)*

Bij de restauratie van de toren van de St. Petruskerk worden dakkapellen op de torenspits verwijderd, behalve de onderste rij. In vergelijking met de vroegere barokke torenspits was dit geen verbetering.

Figuur 386: Restauratie van de toren St. Petruskerk in 1922 (links zijn de drie rijen dakkapellen nog aanwezig)

Het feest vieren, zit de Sittardenaar in het bloed. In 1922 wordt een groot schuttersfeest georganiseerd waaraan vele Limburgse compagnieën deelnemen.

Figuur 387: Schuttersfeest op de Markt in 1922